T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK CEZA HUKUKUNDA KOŞULLU SALIVERME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YILDIRAY GİDEN

ANABİLİM DALI : KAMU HUKUKU
PROGRAMI : KAMU HUKUKU

KOCAELİ-2008

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK CEZA HUKUKUNDA KOŞULLU SALIVERME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZİ HAZIRLAYAN : YILDIRAY GİDEN
TEZİN KABUL EDİLDİĞİ ENSTİTÜ KURULU TARİHİ VE NO :02.07.2008- 2008/19

Prof. Dr. M. Emin ARTUK M. Emin Artuk

Doç. Dr. N .İlker ÇOLAK İ. Çolak

Yrd.Doç. Dr. İsa DÖNER İsa Döner

KOCAELİ- 2007

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

TÜRK CEZA HUKUKUNDA KOŞULLU SALIVERME

ÖZET

Ceza İnfaz Hukukumuz 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile yeniden şekillenmiştir. Kanun hazırlanırken Anayasamızın temel ilkesi olan "kanun önünde eşitlik" ilkesi ile ceza hukukunun temel ilkelerinden olan "cezaların şahsileştirilmesi" ilkesi esas alınmıştır.

Tezimizin konusunu oluşturan koşullu salıverme 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 107'nci maddesinde düzenlenmiş, 26.02.2008 tarihli 5739 Sayılı Kanunun ile 5275 Sayılı Kanunda yaoılan değişikliklerle son halini almıştır. Ayrıca 06.04.2006 tarihinde Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük çıkartılarak uygulamada kolaylık sağlanması amaçlanmıştır.

Koşullu salıverme kurumunun tez konusu olarak seçilmesinde infazda temel amacın suçluyu cezalandırmakla birlikte, toplumu suça ve suçluya karşı korumak, hükümlüyü yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirerek sosyalleştirmek ve buna teşvik etmek, pişmanlık göstermesini sağlamak üretken, hukuka ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmak gibi hususlar etkili olmuştur.

Bu amaçla hazırlanan çalışma üç bölüme ayrılmış, birinci bölümde koşullu salıverme kavramı, kurumun ayırıcı özellikleri, bu özellikler çerçevesinde benzer müesseselerden farkları, cezanın amacından hareketle hukuki niteliği ve amacı, kurumun leh ve aleyhindeki fikirler ile tarihi gelişimi üzerinde durulmuş; ikinci bölümde, koşullu salıverme kurumunun şartları konusuna yer verilmiş; üçüncü ve son bölümde ise, koşullu salıverme kararı verilmesi, koşullu salıvermeden sonra uygulanacak rejim ve koşullu salıvermenin sonuçları incelenmiştir.

Tezi Hazırlayan : Yıldıray GİDEN
Tez Danışmanı : Yrd.Doç. Dr. İsa DÖNER
Tez Kabul Tarih ve No : 30.06.2008/ 2008-
Jüri Üyeleri : Prof. Dr. M.Emin ARTUK
Doç. Dr. N.İlker ÇOLAK

İÇİNDEKİLER

ÖZET……I
ABSTRACT……II
İÇİNDEKİLER……III
KISALTMALAR……VI
GİRİŞ……1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK KOŞULLU SALIVERME

I.KAVRAM……3
1) GENEL OLARAK……3
2) KOŞULLU SALIVERME KURUMUNUN AYIRICI ÖZELLİKLERİ……5
II.HUKUKİ NİTELİĞİ VE AMACI……8
III.BENZER MÜESSESELERDEN FARKI……13
1) AF……14
2) ADLİ AF……17
3) ERTELEME……18
IV. KOŞULLU SALIVERMENİN LEH VE ALEYHİNDEKİ FİKİRLER……24
1) KOŞULLU SALIVERMENİN LEHİNDEKİ FİKİRLER……24
2) KOŞULLU SALIVERMENİN ALEYHİNDEKİ FİKİRLER……26
V.KOŞULLU SALIVERME KURUMUNUN TARİHİ GELİŞİMİ……27
1) MUKAYESELİ HUKUKTAKİ TARİHİ GELİŞİMİ……27
A) Genel Açıklamalar……28
B) Alman Hukukunda Koşullu Salıverme……28
C) Fransız Hukukunda Koşullu Salıverme……29
D) Anglo-Sakson Hukukunda Koşullu Salıverme……30
E) İtalyan Hukukunda Koşullu Salıverme……31
2) TÜRK HUKUKUNDA TARİHİ GELİŞİMİ……32

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA KOŞULLU SALIVERMENİN ŞARTLARI

I. GENEL OLARAK.....41
II.CEZANIN BİR KISMININ İNFAZ EDİLMİŞ OLMASI.....42
1)GENEL AÇIKLAMALAR 42
2) ADİ SUÇLARDA İÇTİMA ETTİRİLMEMİŞ CEZALARDA KOŞULLU SALIVERME…….. 44
3) ADİ SUÇLARDA İÇTİMA ETTİRİLMİŞ CEZALARDA KOŞULLU SALIVERME……..45
4) ÖRGÜTLÜ SUÇLARDA İÇTİMA ETTİRİLMEMİŞ CEZALARDA KOŞULLU SALIVERME……..49
5) ÖRGÜTLÜ SUÇLARDA İÇTİMA ETTİRİLMİŞ CEZALARDA KOŞULLU SALIVERME…….50
6) MÜKERRİRLERE ÖZGÜ İNFAZ REJİMİ ÇERÇEVESİNDE KOŞULLU SALIVERME……..51
7) SÜRENİN HESAPLANMASI…….52
III. İYİ HALLİ OLMAK.....55
IV.KOŞULLU SALIVERMEDEN İSTİFADE EDEMEYECEK OLANLAR……...…59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOŞULLU SALIVERME KARARI VE SONUÇLARI

I. GENEL OLARAK……63
II.KARARIN VERİLMESİ…….63
1) TALEP ŞARTI……63
2) KARAR VERECEK MERCİ…….64
3) TATBİK OLUNACAK USUL……...65

4) YASAYOLU……..66
III. KOŞULLU SALIVERMEDEN SONRA UYUGLANACAK REJİM 67
1) GENEL OLARAK……..67
2) KOŞULLU SALIVERİLEN MAHKUMUN DIŞARIDAKİ DURUMU….....67
3) DENETİM SÜRESİNİN TESPİTİ……71
IV. KOŞULLU SALIVERMENİN SONUÇLARI.....71
1) DENETİM SÜRESİNİN OLAYSIZ GEÇMESİ……..72
2) DENETİM SÜRESİNDE KOŞULLU SALIVERME KARARININ GERİ ALINMASINI GEREKTİRECEK BİR HALİN VARLIĞI……73
A) Geri Almaya Karar Verecek Merci……77
B) Geri Almadan Sonra Çekilecek Ceza……78
SONUÇ.....81
YARARLANILAN KAYNAKLAR……83

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
C.D.	Ceza Dairesi
C.G.K	Ceza Genel Kurulu
CGTİK	Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CİK	647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun
CMK	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
Çev.	Çeviren
E.	Esas
İÜHFM	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	Karar
m.	Madde
n.	No
R.G.	Resmi Gazete
S.	Sayı
s.	Sayfa
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
Vd	Ve Devamı
Y.	Yıl
Y.K.D	Yargıtay Kararları Dergisi
Yarg.	Yargıtay

TURKISH REPUBLIC
KOCAELI UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
CIVIL LAW DEPARTMENT
THE CONDITIONAL RELEASE IN THE TURKISH CRIMINAL LAW

ABSTRACT

Our Criminal Execution Law is reformed by the Law bearing the number 5275 about the Execution of Punishment and Safety Precautions which was passed at the date of 01.06.2005. While the law was prepared, the principle of "equality before the court" which is the basic principle of our Law Constitution and the principle of "personalizing of the punishment" which is one of the basic principles of the punishment law are taken as root.

The conditional release which is the subject of my thesis is arranged by the 107th article of the Law bearing the number 5275 about the Execution of Punishment and Safety Precautions, and is completed by the changes in the law bearing the number 5739 and the law bearing the number 5275. Also, by publishing a Statute about the Management of Punishment Execution Organizations and the Execution of Punishment and Safety Precautions, it is aimed to provide simplicity on appliance.

Some conditions to choose the organization of conditional release as the thesis subject; conditions which show that in the execution of punishment, as well as to punish the criminal; to protect the society against the crime and criminal, to socialize the criminal by strengthening the factors which are obstructing to commit a crime and to encourage to do this, to provide them to show regret, to make them productive, respectful towards the law and social rules, to make them congenial towards the life which makes them responsible, are effective.

The work which is aimed to show this is divided into three parts; in the first part the term of the conditional release, the distinctive features of the organization, in these respects the differences from the other similar organizations, in the respect of the aim of punishment legal quality and aim, the ideas about the advantage or disadvantage of the organization and the historical development of the organization are told. In the second part, the conditions of the conditional release are mentioned; and in the last part, deciding the conditional release, the regime which is applied after the conditional release and the results of the conditional release are researched.

Person who prepared the thesis : Yıldıray GİDEN

The Consultant of the thesis : Yrd.Doç. Dr. İsa DÖNER

Acceptance Date and No. Of the Thesis : 30.06.2008/ 2008-

The Members of the Jury : Prof. Dr. M.Emin ARTUK
Doç. Dr. N.İlker ÇOLAK

İÇİNDEKİLER

ÖZET……I
ABSTRACT……II
İÇİNDEKİLER……III
KISALTMALAR……VI
GİRİŞ……1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK KOŞULLU SALIVERME

I.KAVRAM……3
1) GENEL OLARAK……3
2) KOŞULLU SALIVERME KURUMUNUN AYIRICI ÖZELLİKLERİ……5
II.HUKUKİ NİTELİĞİ VE AMACI……8
III.BENZER MÜESSESELERDEN FARKI……13
1) AF……14
2) ADLİ AF……17
3) ERTELEME……18
IV. KOŞULLU SALIVERMENİN LEH VE ALEYHİNDEKİ FİKİRLER……24
1) KOŞULLU SALIVERMENİN LEHİNDEKİ FİKİRLER……24
2) KOŞULLU SALIVERMENİN ALEYHİNDEKİ FİKİRLER……26
V.KOŞULLU SALIVERME KURUMUNUN TARİHİ GELİŞİMİ……27
1) MUKAYESELİ HUKUKTAKİ TARİHİ GELİŞİMİ……27
A) Genel Açıklamalar……28
B) Alman Hukukunda Koşullu Salıverme……28
C) Fransız Hukukunda Koşullu Salıverme……29
D) Anglo-Sakson Hukukunda Koşullu Salıverme……30
E) İtalyan Hukukunda Koşullu Salıverme……31
2) TÜRK HUKUKUNDA TARİHİ GELİŞİMİ……32

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA KOŞULLU SALIVERMENİN ŞARTLARI

I. GENEL OLARAK.....41
II.CEZANIN BİR KISMININ İNFAZ EDİLMİŞ OLMASI.....42
1)GENEL AÇIKLAMALAR 42
2) ADİ SUÇLARDA İÇTİMA ETTİRİLMEMİŞ CEZALARDA KOŞULLU SALIVERME…….. 44
3) ADİ SUÇLARDA İÇTİMA ETTİRİLMİŞ CEZALARDA KOŞULLU SALIVERME……..45
4) ÖRGÜTLÜ SUÇLARDA İÇTİMA ETTİRİLMEMİŞ CEZALARDA KOŞULLU SALIVERME……..49
5) ÖRGÜTLÜ SUÇLARDA İÇTİMA ETTİRİLMİŞ CEZALARDA KOŞULLU SALIVERME…….50
6) MÜKERRİRLERE ÖZGÜ İNFAZ REJİMİ ÇERÇEVESİNDE KOŞULLU SALIVERME……..51
7) SÜRENİN HESAPLANMASI…….52
III. İYİ HALLİ OLMAK.....55
IV.KOŞULLU SALIVERMEDEN İSTİFADE EDEMEYECEK OLANLAR……...…59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOŞULLU SALIVERME KARARI VE SONUÇLARI

I. GENEL OLARAK……63
II.KARARIN VERİLMESİ…….63
1) TALEP ŞARTI……63
2) KARAR VERECEK MERCİ…….64
3) TATBİK OLUNACAK USUL……...65

4) YASAYOLU……..66
III. KOŞULLU SALIVERMEDEN SONRA UYUGLANACAK REJİM.....67
1) GENEL OLARAK……..67
2) KOŞULLU SALIVERİLEN MAHKUMUN DIŞARIDAKİ DURUMU….....67
3) DENETİM SÜRESİNİN TESPİTİ……71
IV. KOŞULLU SALIVERMENİN SONUÇLARI.....71
1) DENETİM SÜRESİNİN OLAYSIZ GEÇMESİ……..72
2) DENETİM SÜRESİNDE KOŞULLU SALIVERME KARARININ GERİ ALINMASINI GEREKTİRECEK BİR HALİN VARLIĞI……73
A) Geri Almaya Karar Verecek Merci……77
B) Geri Almadan Sonra Çekilecek Ceza……78
SONUÇ.....81
YARARLANILAN KAYNAKLAR……83

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
C.D.	Ceza Dairesi
C.G.K	Ceza Genel Kurulu
CGTİK	Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CİK	647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun
CMK	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
Çev.	Çeviren
E.	Esas
İÜHFM	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	Karar
m.	Madde
n.	No
R.G.	Resmi Gazete
S.	Sayı
s.	Sayfa
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
Vd	Ve Devamı
Y.	Yıl
Y.K.D	Yargıtay Kararları Dergisi
Yarg.	Yargıtay

GİRİŞ

Hürriyeti bağlayıcı cezalar sadece işlenen suçun kefareti ya da suç işleyecek kişileri korkutup caydırma aracı değildirler. Aynı zamanda elverişli tedavi tedbirleri ile birlikte uygulandıklarında hükümlünün yeniden topluma kazandırılmasını, diğer bir anlatımla ıslahını sağlamaya yararlar. Bu bakımdan sosyal hayata uyum sağlayan ve işlediği suçtan pişmanlık duyan hükümlünün ceza infaz kurumlarında tutulmaya devam edilmesi yararlı değildir. İşte koşullu salıverme, iyi halli hükümlülerin ceza sürelerinin tamamen dolmasından önce toplumsal hayata dönmelerini sağlayan ve öngördüğü denetim süresiyle onları toplum içerisinde de yalnız bırakmayarak denetimli serbestlik tedbirine, yani gözetime tabi tutan bir infaz kurumudur. Bu kurumda hükümlü, salıverildikten sonra belirli bir süre içerisinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlediği veya denetim süresi içerisinde kendine yüklenen yükümlülükleri yerine getirmediği takdirde tekrar ceza infaz kurumuna geri döneceğini bilmektedir. Cezanın infazı sırasında şahsileştirilmesine de hizmet eden koşullu salıverme kurumu, belirtilen bu özellikleri ile günümüz ceza hukukunun en önemli kurumlarından birini oluşturmaktadır.

Koşullu salıverme kurumunun yukarıda sözü geçen amaçlara hizmet edebilmesi, temel özelliklerine uygun bir şekilde uygulanmasına bağlıdır. Bu anlamda hükümlülerin ceza sürelerini tamamlamalarından önce ve ıslah olup olmadıklarına bakılmaksızın salıverilmelerine yönelik uygulamalar, isimleri koşullu salıverme olsa da, infazın amaçlarına özgülenmediklerinden bu kurum içerisinde değerlendirilemezler.

01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun[1] ile 647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanununda düzenlenen şartla salıverme kurumu kaldırılmıştır. 5275 Sayılı Kanunun "*koşullu salıverme*" başlığı altında 107'nci maddesi ile bu kurum yeniden ele alınmıştır.

[1] R.G., 29.12.2004, S. 25685

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmamız üç bölüme ayrılmış, birinci bölümde koşullu salıverme kavramı, kurumun ayırıcı özellikleri, bu özellikler çerçevesinde benzer müesseselerden farkları, cezanın amacından hareketle hukuki niteliği ve amacı, kurumun leh ve aleyhindeki fikirler ile tarihi gelişimi üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde, koşullu salıverme kurumunun şartları konusuna yer verilmiştir.

Üçüncü ve son bölümde ise, koşullu salıverme kararı verilmesi, koşullu salıvermeden sonra uygulanacak rejim ve koşullu salıvermenin sonuçları incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK KOŞULLU SALIVERME

I.KAVRAM

1) Genel Olarak

Salmak ve vermek fiillerinden türetilen "*salıverme*" terimi[2] serbest bırakmak, azat etmek, koyvermek anlamlarına gelmekte olup[3], "*salıvermek*" bu eylemin serbest bırakan tarafını yani kamu otoritesini, "*salıverilmek*" de hükümlü tarafını ifade etmektedir[4].

Ceza hukukunda yakalanan ya da tutuklanan sanığın bu koruma tedbirlerinin ortadan kaldırılması ile nezarethaneden ya da ceza veya tutukevinden bırakılması anlamında da kullanılan "*salıverme*" hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum edilen hükümlünün cezasının tamamını ya da belirli bir kısmını çektikten sonra serbest bırakılması anlamına da gelmektedir. Bir hükümlü ceza infaz kurumundan iki şekilde salıverilebilmektedir. Bunlardan birisi hükümlünün cezasını tamamen çekmiş olması halinde salıverilmesi, diğeri de cezasının belli bir kısmını çektikten sonra salıverilmesidir. Bu ikinci anlamda salıverilme değişik şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz[5]:

a) İyi hal ve çalışma gibi hususlardan ortaya çıkan indirimler de dahil olmak üzere ceza süresinin tamamlanmış olması.

b) Şartlara bağlı olarak veya bağlı olmaksızın yapılan koşullu salıverme (Parole).

---

[2] **ÖNDER,Ali Rıza**, "Salıverme" Ankara Barosu Dergisi, S:2, Ankara 1980, s. 249 vd.
[3] Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi, C:10, İstanbul 1985, s.880.
[4] **YILDIRIM, Tuğrullah**, Şartla Salıverilme (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1990, s.2.
[5] **YILDIRIM**, a.g.e, s. 2 vd.

c) Cezanın niteliğinde yapılacak bir değiştirme ile salıverme.

d) Af yolu ile salıverme.

Bu sınıflandırma içerisinde yer alan ve "*mahkum olduğu hürriyeti bağlayıcı cezanın kanun tarafından öngörülen kısmını iyi hal ile geçirmiş olan hükümlünün, konulan şartlara uymadığı takdirde geri alınması koşulu ile hükümlülük süresinin tamamını bitirmeden merciince alınacak kararla salıverilmesi*[6]" şeklinde tarif edebileceğimiz koşullu salıverme diğer bir deyişle şartla salıverme (meşruten tahliye) müessesesi tezin konusunu oluşturmaktadır.

Koşullu salıverme sistemini suçluların salıverilmesinde izlenmesi gereken ideal bir siyaset olarak görme eğilimi bugün oldukça ağırlık kazanmış ve uygulama alanı bulmuştur. Bu sistemi savunanlar cezaevi hayatının özellikle uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum hükümlüler üzerinde olumsuz etkileri olduğunu, şartla salıvermenin bu olumsuz etkileri ortadan kaldıracağını ve hükümlünün sosyal hayata uyum sağlamasını hızlandırabileceğini belirtmektedirler[7].

Salıvermenin yukarıda belirtilen şekilleri birbirinden farklı olmakla beraber sonuçta aynı noktada birleşmektedirler. Bu da salıvermenin uygulanacağı hükümlülerin cezanın amacı olan "*ıslah olmuş hükümlü*" düzeyine gelmiş olmaları veya diğer bir deyimle bunların ceza infaz kurumlarında bu amaca ulaştırılmış yani ıslah edilmiş olmalarıdır[8].

---

[6] **ŞENER, Esat**, Hukuk sözlüğü, Ankara 2001, s. 516; Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi, C:8, İstanbul 1985, s. 667; **DEMİRBAŞ, Timur**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 4. Bası, Ankara 2006, s.623; **CENTEL, Nur-ZAFER, Hamide-ÇAKMUT, Özlem,** Türk Ceza Hukukuna Giriş, 4. Bası, İstanbul 2006, s.676; **ÖZTÜRK, Bahri-ERDEM, Mustafa Ruhan**, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 9.Baskı, Ankara 2006, s.356; **GÜNAY, Erhan**, Uygulamada Tutukluluğun Ceza Mahkumiyetinden Mahsubu Şartla Tahliye ile Müddetname Tanzimi, Ankara 2001, s.37.; **TANER, M. Tahir,** Ceza Hukuku Umumi Kısım, 3.Basım, İstanbul 1953, s. 624; **SAĞIROĞLU, Mustafa**, "Koşullu Salıverme, Mükerrirlik, Özel İnfaz Usulleri ve Denetimli Serbestlik Sistemi İle İlişkileri", Adalet Dergisi, S:24 (Ocak-2006), s.102.

[7] **YÜCEL, Mustafa**, "Salıverme ve Şartla Salıverme" Adalet Dergisi, S:1, 1970, s. 44

[8] **YILDIRIM**, a.g.e, s. 3.

Salıverilme kamu yararı bakımından cezanın belirli bir süresinin yerine getirilmesi, hükümlü açısından özgürlüğüne kavuşmasını sağladığı gibi iyileştirme bakımından da ceza adaletinin ve cezai korunmanın ne dereceye kadar elde edildiğinin kanuni sonuçlarını doğurmaktadır[9].

Çağdaş bir infaz rejiminde hürriyeti bağlayıcı cezalar, sadece mağduru ve yakınlarını tatmin etmek, onların intikam duygularından suçluyu korumak, acı ve ızdırap vermek veya yapılan haksızlığı ödettirmek amaçlarına hizmet etmeyip, eğitim, sanat, spor, din ve kültür faaliyetleri gibi değişik alanlarda öğretici, yetiştirici, ıslah edici tedbirlerle mahkumu uslandırmayı ve topluma yeniden kazandırmayı sağlamaya çalışırlar. Bu amaçla yasa koyucu ıslah olanlarla olmayan hükümlüleri ayırmak, ıslah olmayı teşvik etmek düşüncesi ile tutum ve davranışları gözlemlenen ve bu suretle işlediği suçtan dolayı pişmanlık duyduğu anlaşılan iyi halli hükümlülerin ceza sürelerini tamamlamalarından önce infaz kurumunun dışına çıkarılmalarını ve cezalarının kalan kısmını herhangi bir suç işlememek koşulu ile toplum içersinde geçirmelerini mümkün kılmıştır[10]. Bu açıdan koşullu salıverme, hürriyeti bağlayıcı cezaların infazında hem bir bireyselleştirme vasıtası hem de yaptırımın çekilmeyen kısmının yerine geçmek üzere öngördüğü denetim süresiyle cezaya seçenek bir kurum olarak[11] tanımlanabilir.

2) Koşullu Salıverme Kurumunun Ayırıcı Özellikleri

Yukarıda verdiğimiz tanımdan da anlaşılacağı üzere koşullu salıverme kurumunun bir takım ayırıcı özellikleri bulunmaktadır. Buna göre;

a) Koşullu salıverme, hürriyeti bağlayıcı cezanın tamamen infazından önce hükümlünün serbest bırakılması şeklinde gerçekleştiğinden, doğal olarak sadece hapis cezaları bakımından söz konusu olur[12]. Ayrıca belirtelim ki kurum cezaların infazına yönelik olduğundan, hürriyeti bağlayıcı emniyet tedbirlerine uygulanmaz.

---

[9] **YÜCEL**, a.g.m, s. 43
[10] **MENGÜÇ, A. Rıza**, Ceza İnfaz Hukuku ve İnfaz Müesseseleri, İkinci Baskı, İstanbul 1975, s.191.
[11] **GÜLŞEN, Recep**, Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların İnfazında Çağdaş Sistem (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1993, s. 124
[12] **AVCI, Mustafa**, Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara seçenekler (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi) İstanbul 1994, s. 241 vd.

Bunun sebebi, emniyet tedbirlerinin her zaman gözden geçirilip failin tehlike halinin son bulmasıyla ortadan kaldırılabilmeleridir[13].

b) Koşullu salıvermeye hak kazanabilmek, hükümlülük süresinin belirli bir kısmının infaz edilmiş olmasına bağlıdır. Çekilmesi gereken asgari süre hükümlünün mahkum olduğu hürriyeti bağlayıcı cezanın niteliğine ya da hükümlünün geçmişine göre farklılık arz edebilir[14].

c) Hükümlü cezasının infazı sırasında cezaevi kurallarına uymalı ve uslanma iradesini açığa vurmalıdır. Diğer bir anlatımla "*iyi hal*" göstermelidir[15].

d) Koşullu salıvermeye karar verme yetkisi kural olarak adli makamlara (adli sistem) aittir. Genellikle kanunlar bu yetkiyi mahkumiyet hükmünü veren (örneğin, CGTİK. m. 107/11) ya da cezanın infaz edildiği yerdeki mahkemeye (örneğin, CGTİK'in 107'nci maddesinin 11'inci fıkrası, hükümlünün bulunduğu yerdeki hükmü veren mahkeme derecesindeki mahkemeden bahseder) vermişlerdir. Kimi hallerde bu yetkinin adli organın da görüşü alındıktan sonra, idari makamlara verildiği (idari sistem) görülmektedir (örneğin, Fransız Ceza Usul Kanununun 730'uncu maddesine göre, hürriyeti bağlayıcı cezanın miktarının beş seneden fazla olması halinde, infaz hakiminin görüşünü alan Adalet Bakanı şartla tahliyeye karar verir. Aynı maddeye göre, cezanın beş seneden az olması halinde, karar verme yetkisi infaz hakimine aittir[16]).

e) Koşullu salıverme ile serbest bırakılan hükümlü, salıverilmesine müteakip belirli bir süre (örneğin, ülkemizde hak ederek tahliye tarihine kadar) deneme süresine tabi tutulur. Şartla salıverme kararına rağmen cezanın infazına devam edildiğinden, deneme süresi içerisinde, tekrar suç işlenmemesi gerektiği gibi, salıverilme sırasında yüklenen bir takım yükümlülüklere riayet edilmelidir. Böylece

[13] **NUHOĞLU, Ayşe**, Ceza Hukukunda Emniyet Tedbirleri, Ankara 1997, s. 61 vd.
[14] **GÜLŞEN**, a.g.e, s. 126 vd.
[15] **AVCI**, a.g.e, s. 243.
[16] **YENİDÜNYA, Ahmet Caner**, Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Şartla Salıverme, İstanbul 2002, s. 21

artık infaz, kurum içerisinde değil, getirilen bir takım yükümlülükler çerçevesinde toplum içerisinde gerçekleştirilmektedir[17].

f) Deneme süresi içerisinde hükümlü suç işler ya da kendisine yüklenen yükümlülüklere riayet etmezse yetkili makam tarafından meşruten tahliye kararı geri alınır, hükümlü kalan cezasının infazı için tekrar cezaevine döner[18].

g) Deneme süresinin olaysız geçirilmesi halinde ceza infaz edilmiş sayılır. Serbestlik kesinleşir. Ancak mahkumiyetin neticeleri varlığını devam ettirir. Bu tarihten itibaren tekerrür süreleri işlemeye başlar. Adli sicile kayıt varlığını sürdürür, ertelemenin şartlarının takdiri bakımından mahkumiyet dikkate alınır. Ve asıl cezaya bağlanan diğer ehliyetsizlikler de devam eder[19].

Anayasa Mahkemesi de 18.07.2001 tarih ve 2001/4 E., 2001/332 K., sayılı ilamında kurumun bu özelliklerine değinmiştir. Kararda; "*Şartla salıverme, mahkum edildiği hürriyeti bağlayıcı cezalardan, kanunun gösterdiği bir kısmını iyi hal ile ve kurallara uyarak geçirmiş bulunan hükümlünün, konulmuş olan şartlara riayet etmediği takdirde geri alınması şartı ile hükümlülük süresini tamamıyla bitirmeden, merciince alınacak bir kararla salıverilmesini ve böylece serbest hayata dönmesini ya da bu hayata geçişin kolaylaştırılmasını sağlayan bir kurumdur…Suçlunun kendisine verilen cezadan daha kısa bir sürede uslanması, eyleminden pişmanlık duyması ve bunu iyi davranışıyla kanıtlaması durumunda, cezaevinde daha fazla kalması gereksiz olabilir. Bu durumda şartla salıverilme infaz sistemindeki en önemli araçtır. Şartla salıverilmenin en önemli öğeleri, cezanın belirli bir süre çekilmiş olması, hükümlünün bu süre içinde iyi durum göstermesi, şartla salıverildikten sonra gözetim altında kalması ve şartla salıverilmenin gereklerine uyulmaması durumunda şartla salıverilme kararının geri alınabilmesidir*" denmiştir[20].

---

[17] **GÜLŞEN**, a.g.e, s. 124 vd.
[18] **YENiDÜNYA**, a.g.e, s. 21
[19] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 22.
[20] Bkz.http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/KARARLAR/IPTALITIRAZ/K2001/K2001-332.htm. (12.03.2008)

II.HUKUKİ NİTELİĞİ VE AMACI

Koşullu salıverme, hürriyeti bağlayıcı cezaların bir infaz şekli olarak cezaların şahsileştirilmesine yarar[21]. Mahkumun ıslahı ile onun tekrar topluma kazandırılmasını sağlar. Kurum hükmedilen yaptırımın cezaevinde çekilmeyen bölümü için öngördüğü denetim süresiyle, hürriyeti bağlayıcı cezalara seçenek teşkil eder. Bunun yanı sıra koşullu salıvermede deneme müddetini, bir ceza süresi olarak kabul etmek gerekir. Koşullu salıvermeyle, hükümlünün cezası artık kurum içersinde değil, öngörülen koşullarla kurum dışında infaz edilmekte, böylece birey ile devlet arasında ceza ilişkisi devam etmekte, ancak bunun şekli değişmektedir[22].

Koşullu salıvermenin hükümlü için bir hak mı, yoksa bir bağışlama ya da ödül mü olduğu hususu doktrinde tartışmalıdır. Bir fikre göre, belirli şartları yerine getirmiş olan mahkumlar için koşullu salıverme bir haktır[23]. Bu hak kamu yararını gerektirdiğinden, şartları yerine getiren hükümlü bu hakkını kullanmak zorundadır[24].

Diğer bir fikre göre, koşullu salıvermenin iyi halli hükümlülere tanınan bir atıfet (lütuf) olduğu ileri sürülmüştür. Hatta ödül olarak da ifade ettikleri bu kurumun bir tür kısmi af niteliğinde olduğunu söylemişlerdir[25].

Anayasa Mahkemesi de 18.07.2001 tarih ve 2001/4 esas 2001/332 sayılı ilamında; "*şartla salıverme cezanın çektirilmesinin kişiselleştirilmesi, başka bir deyişle, cezaevindeki tutum ve davranışlarıyla (iyi durumuyla) topluma uyum sağlayabileceği izlenimi veren hükümlünün ödüllendirilmesidir*" denmektedir[26]. Ayrıca Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 25.04.1979 tarih ve 220/70 sayılı görüşüne göre de şartla salıvermenin hükümlü için bir atıfet olduğu yönündedir.

---

[21] **EREM, Faruk-DANIŞMAN, Ahmet-ARTUK, Mehmet Emin**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Bası, Ankara 1997, s. 852.
[22]**ARTUK, Mehmet Emin-GÖKÇEN, Ahmet-YENİDÜNYA, A.Caner**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3.Bası, Ankara 2007, s. 915 vd.
[23]**KAFES, Veli**, TCK Öntasarıları ve İçtihatları Işığında Hukukumuzda Şartla Salıverme ve Uygulamadaki Sorunlar, Ankara 1998, s. 12**; ÖZTÜRK-ERDEM**, a.g.e, s. 356.
[24] **DÖNMEZER, Sulhi-ERMAN, Sahir**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, C:III, 12. Baskı, İstanbul 1997, n.1720.
[25] **MENGÜÇ**, a.g.e, s. 191
[26]Bkz.http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/KARARLAR/IPTALITIRAZ/K2001/K2001-332.htm. (12.03.2008)

Diğer bir fikre göre ise, koşullu salıverme ne bir hak ne de bir atıfettir, sadece cezanın muayyen bir infaz şeklidir. Bu nedenle mecburi olmalı ve talebe ihtiyaç duyulmamalıdır. Söz konusu niteliği itibariyle kurum atıfet olarak değerlendirilemez. Ceza infaz kurumlarınca şartları gerçekleştiği takdirde zorunlu olarak uygulanması gerekir. Hükümlüye verilmiş bir hak da değildir. Zira bu durumda söz konusu hakkı kullanıp kullanmama yetkisi mahkuma bırakılmalı ve hakkını kullanmak istemeyen için şartları gerçekleşmiş olsa bile salıverme işlemi uygulanmamalıdır[27].

Şu halde, koşullu salıverme taliki şarta bağlı olarak hürriyeti bağlayıcı cezanın bir infaz şeklidir[28]. Cezanın infazı sırasında ferdileştirilmesi vasıtasıdır. Mahkum olduğu cezanın infazı sırasında iyi hal gösteren hükümlü, cezasının bir kısmını toplum içersinde çekecek ve suç işlemediği ya da şartlara riayet ederek bu süreyi geçirdiği takdirde, bireyle devlet arasındaki ilişki sona erecektir. Taliki şartın gerçekleşmesi, cezanın infaz edilmesini sonuçlarken, şart gerçekleşmeyip bu süre içersinde hükümlü uygun şekilde davranmaz, örneğin tekrar suç işlerse, bu ana kadar geçen zaman hükümlülük süresine sayılmakla beraber, kalan kısmın infazı için tekrar ceza infaz kurumuna alınacaktır[29].

Doktrinde, koşullu salıvermeyi bir ceza infaz siyaseti tedbiri veya topluma yeniden uyum amacına yönelmiş bir tretman[30] olarak nitelendirenlerin yanı sıra, infaz kurumu dışında infaz edilmekte olan bir cezanın düşünülemeyeceğinden bahisle koşullu salıvermenin bir emniyet tedbiri olduğu da savunulmuştur[31].

Koşullu salıverme kurumunun hukuki niteliğinin saptanması, deneme süresinin karakteri ve tahliye edilen mahkumun bu evredeki durumu ile yakından bağlantılıdır. Bu nedenle deneme süresinin hukuki niteliği üzerinde de durulması gerekmektedir[32].

---

[27] **YENİDÜNYA,** a.g.e, s. 100; **EREM-DANIŞMAN-ARTUK**, a.g.e, s. 853.
[28] **DEMİRBAŞ, Timur**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. Bası, Ankara 2005, s.589.
[29] **DEMİRBAŞ, Timur**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2002, s.589.
[30] Doktrinde, Soyaslan'a göre de koşullu salıverme bir hak olmayıp, bir ceza infaz siyaseti tedbiridir. Zira uygulanması veya uygulanmaması mahkumun isteğine bağlı değildir. Ancak şartla tahliyenin objektif ve subjektif şartlarını gerçekleştiren hükümlüleri tahliye etmek idarenin görevidir. (**SOYASLAN, Doğan**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1998, s. 852 vd.)
[31] **ÖNDER, Ayhan**, Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul 1982. s. 634.
[32] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 98.

Deneme süresi hürriyeti bağlayıcı cezanın infazında dereceli sistemin son basamağıdır. Bir ceza süresidir. Devlet ile şahıs arasında cezanın infazı ilişkisi devam etmektedir. Her ne kadar şartla salıverilen hür bir insan gibi hareket ederse de, hukuken o bir hükümlü olarak kalmaktadır. Böylece, sadece cezanın infaz şekli değişmekte, artık ceza kurum içinde değil, kurum dışında infaz edilmektedir[33].

Sonuç olarak koşullu salıverme, ne bir hak ne de bir lütuf olarak düşünülmelidir. Bu kurum hürriyeti bağlayıcı cezaların bir infaz şekli olarak cezaların şahsileştirilmesine yarar. Mahkumun ıslahı ile onun tekrar topluma kazandırılmasını sağlar. Kurumun hükmedilen yaptırımın cezaevinde çekilmeyen bölümü için öngördüğü denetim süresiyle, hürriyeti bağlayıcı cezalara seçenek teşkil ettiği yönündeki fikre de iştirak etmekteyiz. Bunun yanı sıra denetim müddetini bir ceza süresi olarak kabul etmekteyiz. Gerçekten koşullu salıvermeyle, hükümlünün cezası artık kurum içersinde değil, öngörülen şartlarla kurum dışında infaz edilmekte, böylece birey ile devlet arasında ceza ilişkisi devam etmekte, ancak bunun şekli değişmektedir[34]. 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 107/13. maddesi uyarınca denetim süresi içersinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işleyen hükümlünün ceza süresinden, dışarıda bu ana kadar geçen zamanın mahsup edilmesi de bu düşüncemizi doğrulamaktadır. Bu bakımdan cezanın infazı, kamu düzeniyle ilgili bulunduğundan, salıverilme hususunda hükümlüye bir hak tanındığından bahsedilmez. Mahkumun Koşullu salıvermesini talep etme hakkı etme hakkına sahip olmasıyla, koşullu salıvermeyi hak etmesi farklı durumlardır[35].

Bireyin bu kurumdan faydalanabilmek, tahliye edilmek için iyi halli davranarak bunu hak etmeye çalışması ıslah için faydalıdır. Ancak cezanın infazı kamusal alanla ilgilidir ve bu konuda bireysel mülahazalarla hareket edilmesi de mümkün görülmemelidir. Aynı şekilde cezanın infazına ilişkin bu yasal düzenlemeyi bir atıfet, lütuf olarak da görmek mümkün değildir. Devlet bakımından da, cezanın infazı ve

[33] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 98.
[34] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 100 vd.
[35] **KAFES**, a.g.e, s. 12

bunun şekli, bir görevdir. Şartları oluştuğu takdirde hükümlü hakkında koşullu salıverme kararı verilmesi mecburidir[36].

Uyuşmazlık Mahkemesinin 30.06.1986 tarih ve 77/81 sayılı kararında da; "*…Şartla salıverilme kesin salıverilme değildir. Bu sebeple şartla salıverilenlerin gözetim altında bulunması, kendisine tahmil olunacak şartlara riayet etmesi lazımdır. Ceza müddeti doluncaya kadar şahıs bir hükümlüdür. Yalnız cezasını serbest olarak çekmektedir…Meşruten tahliye cezayı sona erdirmeyip, bilakis cezanın bir nevi infaz şeklini teşkil eylediğinden geri kalan ceza müddeti içerisinde mahkumun kendisine tahmil edilen mükellefiyetlere riayet etmemesi veya bu müddet içerisinde yeniden bir suç işlemesi halinde meşruten tahliye kararı geri alınacaktır…*" denmektedir[37].

Koşullu salıverme kurumu tarihi gelişimi içerisinde değişik amaçlarla uygulanmıştır. Kurum günümüzde de aşırı kalabalıklaşan ceza infaz kurumları için bir emniyet subabı işlevi görmektedir. Ancak şartla salıvermenin asıl fonksiyonu, cezanın özel önleme amacı ile ilgilidir. Gerçekten hürriyeti bağlayıcı cezanın infazı sırasında, hükümlüde kendi kendini denetleme duygusunun geliştirilmesi ve onun aşama aşama sosyal hayata uyumlu hale getirilmesi önemlidir[38]. İşte koşullu salıverme bu anlamda cezaevinin kötü koşullarından ya da hürriyeti bağlayıcı cezanın olumsuz etkilerinden hükümlülerin korunmasına hizmet eder. Böylece şartla salıvermede; özel önlemenin, ıslahın gerçekleşip gerçekleşmediği nazara alınmakta, cezanın genel önleme amacı ve kusurun ağırlığı ile orantılı olarak kefaret teşkil etmesi özelliği ihmal edilmektedir. Ancak koşullu salıvermede cezanın kefaret teşkil edici karakteri de tamamen göz ardı edilmemekte, hükümlünün salıverilmesi için cezanın asgari bir süresini çekmiş olması aranmaktadır[39].

---

[36] **ARTUK, Mehmet Emin-GÖKCEN, Ahmet-YENİDÜNYA, A.Caner**, Ceza Hukuku Genel Hükümler II, Ankara 2003, s. 312.
[37] Karar için bkz. **YAŞAR, Osman**, Uygulamada Türk Ceza Yasası Genel Hükümler, Ankara 2000, s. 200 vd.
[38] **İÇEL, Kayıhan-DONAY, Süheyl**, Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku Genel Kısım, I. Kitap, 3. Bası, İstanbul 1999, s. 11
[39] **GÖLCÜKLÜ, Feyyaz**, Türk Ceza Sistemi (Hürriyeti Bağlayıcı Cezalar), Ankara 1966, s. 154.

Müessese, ceza infaz kurumunda belli bir ıslah ve terbiye programına tabi tutulan ve bütün tutum ve davranışları gözlemlenen hükümlünün işlediği suçtan pişmanlık duyması halinde, hükmedilen ceza süresi tamamlanmadan salıverilmesine ve cezanın kalan kısmını herhangi bir suç işlememek artıyla dışarıda geçirmesine olanak sağlamaktadır. Kurum sayesinde, mahkum olduğu ceza süresi dolmadan özgürlüğüne kavuşacağı ümit ve beklentisiyle hükümlü, cezaevinde uygulanan ıslah ve terbiye programlarına olumlu cevap vermekte, cezaevi disiplinine uymaktadır. Aynı şekilde iyi halli olmayan hükümlüler de, çevrelerinde kurumdan yararlananları görerek iyi halli olmaya özendirilmektedir[40]. Böylece, şartla salıverme suçluların ıslahın da uygun bir ceza politikası haline gelmekte, cezaevinin anahtarını hükümlüye vererek yaptırımın özel önleme fonksiyonuna hizmet etmektedir[41]. Kaldı ki, hakimin öngördüğü ceza süresinden çok daha önce uslanan, tekrar suç işlemeyeceğine kanaat getirilen bir kimsenin cezaevinde tutulmasında toplum menfaati de kalmamaktadır[42].

İnfaz kurumunda uygulanan ıslah ve terbiye programına olumlu yanıt verdiği için hükümlülük süresi henüz dolmadan salıverilen hükümlünün, dışarıda geçirdiği süre içerisinde de iyi halli olmaya devam etmesi gerekir. Bu bakımdan hükümlü toplum içerisinde yalnız bırakılmamakta, bir denetime tabi tutularak toplumla bütünleşmesi sağlanmakta ve tekrar suç işlemesi önlenmektedir. Böylece kurum bir bakıma kapalı çevrede ıslaha tabi tutulan hükümlülerin bir sürede normal toplum şartları altında eğitilmesini sağlamaktadır[43].

Müessesenin öngördüğü deneme süresi, hükümlünün koşullu salıvermeden yararlanmak için adalet örgütünü yanıltmasından kaynaklanacak zararlı sonuçları da önlemekte, tekrar hapse dönmek istemeyen hükümlü öngörülen şartlara riayet etmek ve tekrar suç işlememek zorunluluğunu ister istemez hatırlamaktadır[44].

---

[40] **KAVASOĞLU, Ali**, "Şartla Salıverme ve Aksayan Yanları", Adalet Dergisi, Y:72, S:6, Ankara, 1986, s. 898
[41] **YÜCE**, a.g.m, s. 175
[42] **KAFES**, a.g.e, s. 8 vd.
[43] **GÖLCÜKLÜ**, a.g.e, s. 152, 153.
[44] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 92

Koşullu salıverme, cezanın süresini kısaltması bakımından hükümlünün kurumsallaşmasını da önlemektedir. Kurumun bu açıdan arz ettiği önem de küçümsenmemelidir. Uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların hükümlüyü kurumsallaştırarak, onun toplumsal hayata intibakını güçleştirdiği bilinmektedir. Bu nedenle suçluların cezaevlerinde gereğinden fazla tutulmamaları ve bu amaçla koşullu salıverme kurumundan istifade edilmesi tavsiye olunmaktadır[45].

Bütün bu açıklamaları nazara alarak kısaca koşullu salıvermenin kabul edilmesinin nedenlerini ve yararlarını şu şekilde sıralamak mümkündür[46]:

a) Mahkumun iyi halini teşvik eder.

b) Cezaların şahsileştirilmesinde yararı vardır.

c) Ceza infaz kurumlarında disiplini ve düzeni sağlar.

d) Devlet yönünden tasarruf sağlar.

e) Hükümlünün ceza infaz kurumunda uslanmasından sonra onu orada tutmanın gereksizliği yönünden önemli bir kurumdur.

III. BENZER MÜESSESELERDEN FARKI

Koşullu salıverme, mahkum olduğu hürriyeti bağlayıcı cezası tamamen infaz edilmeyen hükümlüye ceza infaz kumrundaki iyi hali dolayısıyla serbesti sağlaması, bu serbesti esnasında denetim süresi öngörmesi ve öngörülen bu denetim süresi içersinde hükümlünün yüklenen şartlara riayet edip etmediğini anlamak için geliştirilen kontrol mekanizmasıyla, ceza hukukunun bazı kurumları ile benzerlik taşımaktadır. Bu bağlamda aşağıda müessesenin af, adli af ve ertelemeden farkları üzerinde durulacaktır.

[45] **GÖLCÜKLÜ**, a.g.e, s. 152.
[46] **DEMİRBAŞ**, a.g.e, s. 589

1) Af

Af, hapis cezasının infaz kurumunda çektirilmesine son veren, infaz kurumunda çektirilecek süreyi kısıtlayan ya da adli para cezasına çeviren (özel af) veya kamu davasını düşüren ya da hükmolunan cezaları bütün neticeleri ile ortadan kaldıran (genel af) bir yasama faaliyetidir (TCK m. 65). Bu tanımdan anlaşılacağı üzere af, her ne kadar yargısal sonuçlar doğurmaktaysa da, yargısal değil, yasama ya da yürütme tarafından meydana getirilen idari bir tasarruftur[47].

Bu bilgiler ışığında af karşımıza iki şekilde çıkabilir: Bunlardan ilki, mahkumiyeti ve kamu davasını ortadan kaldıran genel af, ikincisi ise sadece cezaya etki eden özel aftır.

Bu iki af çeşidinin temel özelliklerini ve farklarını belirtecek olursak;

a) Genel af suçun yaptırımının bağışlanması değil, bütün neticeleri ile silinip ortadan kaldırılması olduğundan (TCK. m. 65/1) geçmişin unutulması anlamına gelir. Özel affın esası ise, bir suçu bağışlamak, mazur görmek şeklinde tezahür eder. Çünkü özel af, hükmedilmiş cezayı kaldırır, hafifletir veya değiştirir (TCK. m. 65/2). Asıl cezanın kalkmasına veya değişmesine rağmen (af yasasında özel düzenleme yoksa) cezaya bağlı olan ve hükümde gösterilen hak yoksunlukları varlıklarını korurlar (TCK. m. 65/3)[48].

Gerek genel af gerekse özel af, müsadere olunan şeylerin veya ödenen adli para cezasının geri alınmasını gerektirmez (TCK. m. 74/1).

b) Genel af suçlara, özel af ise, suçlulara yöneliktir. Ancak toplu özel af çıkarılması halinde, diğer bir deyişle bir çok suçluyu kapsar şekilde düzenlenen özel af yasalarında, eylem dikkate alınmaktadır[49].

---

[47] **DÖNMEZER-ERMAN**, a.g.e, n.1944
[48] **ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA**, a.g.e, 3. Bası, s.1062.
[49] **KEYMAN, Selahattin**, Türk Hukukunda Af (Genel af-Özel Af), Ankara Üniversitesi Basımevi 1965 (Doktora Tezi), s. 45.

c) Genel af kesin hükümden önce ya da sonra olabilmektedir. Hükümden önce gerçekleşen genel af ya kamu davasının düşmesini (TCK. m. 65/1) ya da açılmamasını sonuçlar. Kesin hükümden sonra gerçekleşen genel af, hem cezanın infazına son verir, hem de mahkumiyeti bütün neticeleri ile birlikte ortadan kaldırır (TCK. m. 65/1,2). Özel af ise, kural olarak kesin hükümden sonra cezanın infazına etkili olarak çıkarılır. Bununla beraber toplu özel af mahkumiyetten önce gerçekleşebilir. Bu ihtimalde, kamu davasına devam edilmekte ve af kanunu hükümleri kesin hükümden sonra uygulanmaktadır[50].

Genel af dolayısıyla kamu davasının düşmesi, malların geri alınması ve uğranılan zararın tazmini için açılan şahsi hak davasını etkilemez (TCK. m. 74/2). Keza cezanın düşmesi (örneğin, hükmün kesinleşmesinden sonra af ilan edilmesi) şahsi haklar, tazminat ve yargılama giderlerine ilişkin hükümleri etkilemez. Ancak genel af halinde yargılama giderleri de istenemez (TCK. m. 74/3)[51].

d) Genel af, kural olarak bütün suçlulara veya belirli suçların faillerine yönelik olur. Özel af ise, ilke olarak tek bir hükümlü nazara alınarak çıkarılır. Ancak nasıl toplu özel aflar çıkarılması mümkünse, teorik açıdan bir kişi için de genel af kanunu çıkarılması olanaklıdır[52].

e) Hukukumuzda genel af veya özel af zorunlu değildir, bir diğer anlatımla affın sonuçlarının doğabilmesi bireylerin kabulüne bağlı değildir[53]. Bununla beraber, mahkumiyetin kesinleşmesinden önce çıkarılan genel aflar[54] bakımından, af yasasına konulacak bir hükümle bireye affı reddetme hakkının tanınması yerinde olacaktır. Çünkü af her ne kadar kamu davasını bütün sonuçları ile ortadan kaldırsa da, suçun işlenmediği anlamına gelmez toplum ve birey nazarında beraat kararının yerini tutmaz[55].

---

[50] **KEYMAN**, a.g.e, s. 45.
[51] **ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA**, a.g.e, 3. Bası, s.1062.
[52] **KEYMAN**, a.g.e, s. 46.
[53] **EREM-DANIŞMAN-ARTUK**, a.g.e, s. 943 vd.
[54] Cezanın infazı sırasında çıkarılan af yasaları bakımından, bireyin affı reddetme hakkından zaten bahsedilemez. Çünkü hükmedilmiş cezanın infazı kamu düzenine ilişkindir ve hükümlünün hakkında verilmiş olan cezayı çekme hususunda bir hakkından bahsedilemez. Bkz. **KEYMAN**, a.g.e, s. 46 vd.
[55] **KEYMAN**, a.g.e, s. 50 vd.

f) Affın her iki şeklinin de şarta bağlanması mümkündür. Şart taliki (geciktirici) ve infisahi (bozucu) olmak üzere iki türlü olabilir.

Geciktirici şartın söz konusu olduğu hallerde aftan faydalanacak kimseden bazı yükümlülükleri yerine getirmesi istenir. Suçlu ancak bu şartları yerine getirdiği takdirde hakkında af kanunu uygulanır. Bu koşul gerçekleşene kadar af kanunu o suçlu bakımından etki doğurmaz[56].

Bozucu şarta bağlı afta ise, fail derhal aftan yararlanır. Ancak kanunda öngörülen bozucu şart gerçekleşecek olursa, adeta af geri alınmış olur ve artık aftan yararlanılamaz. Uygulamada en çok rastlanan bozucu şart, aftan yararlanan kimsenin belirli bir süre içerisinde tekrar suç işlemesidir[57].

Koşullu salıverme, af kurumundan farklı özellikler taşımaktadır[58]. Birincisi, yetkili mahkemece koşullu salıverme kararı verilebilmesi, cezanın belirli bir kısmının iyi halli geçirilmiş olmasına bağlıdır. Halbuki af yetkisi hükümlü, cezasını hiç çekmemiş ya da hakkında henüz kovuşturmaya başlanmamış olsa bile kullanılabilir[59].

İkinci olarak, koşullu salıverme hükümlü için şartları gerçekleştiği takdirde mahkemece karar verilmesi zorunlu bulunan bir kurum olarak karşımıza çıkar. Afta ise böyle bir nitelik yoktur. Af, siyasi iradenin ya da kanun koyucunun (kimi hallerde Cumhurbaşkanının) takdirine bağlıdır. Yine koşullu salıvermeden sonra hükümlünün hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren kasti bir suç işlemesi yada denetim süresinde uymakla yükümlü olduğu hususları yerine getirmemesi halinde, koşullu salıverme kararı geri alınır. Bu takdirde suçun işlendiği veya şartlara uyulmadığının tespit edildiği tarihten sonraki kısım hükümlünün ceza süresinden mahsup edilmeyerek aynen çektirilir ve koşullu salıvermeye esas teşkil eden hükmün infazıyla ilgili bir daha koşullu salıverme kararı verilemez. Eğer deneme müddeti yasadaki koşullara uygun olarak geçirilirse ceza infaz edilmiş sayılır, ancak mahkumiyetin sonucu olan

[56] **KEYMAN**, a.g.e, s. 63 vd.
[57] **KEYMAN**, a.g.e, s. 63 vd.
[58] Doktrinde Mengüç, koşullu salıvermenin iyi halli hükümlülere kanunen tanınan bir ödül, diğer bir deyişle kısmi bir af olduğunu belirmektedir. Bkz**. MENGÜÇ**, a.g.e, s. 191.
[59] **DÖNMEZER-ERMAN**, a.g.e, n. 1720.

ehliyetsizlikler ortadan kalkmadığı gibi, mahkumiyet tekerrür ve erteleme bakımından sonuçlarını doğurmaya devam eder. Buna karşılık genel af, mahkumiyeti bütün sonuçları ile ortadan kaldırır. Özel afta ise, mahkumiyetin neticeleri devam etmekle birlikte, cezanın infazı yerine geçen bir deneme süresi kural olarak mevzu bahis değildir. Sanığın belirli bir suç işlememesi şeklinde bozucu şarta bağlı aflarda, bu anlamda koşullu salıvermeye bir yakınlaşma olmakla birlikte, koşullu salıvermenin bu niteliği, infaz kanunu hükümlerince tüm suçlular için geçerli genel bir kuraldır. Affın şarta bağlı olması ise, ilgili kanuna özel hüküm ilavesiyle sağlanan istisnai bir durumdur[60]. Af yetkisi kullanılırken, failin iyi halli olması çoğu kez aranmaz. Halbuki koşullu salıvermede, hükümlünün iyi hal göstermesi, kurumun esas mahiyetini ortaya koyar. Koşullu salıverme iyi bir infaz rejimine, ceza siyasetine hizmet ederken, af daha çok siyasi, sosyal nedenlere istinat eder[61].

2) Adli Af

Adli af, merhamete tamamıyla layık suçluların bizzat davaya bakmakta olan yargıç tarafından affedilmesi esasına dayanır. Diğer bir anlatımla, adli af, toplum menfaatinin cezanın infaz edilmemesini gerektirdiği hallerde, yaptırımın adli yollarla affedilmesidir[62]. Af müessesesinden farklı olarak adli af yargısal mahiyettedir. Mahkeme böyle bir karar vermeden önce sanığın isnat edilen suçu işleyip işlemediğini araştıracaktır. Suçlu olduğu kanaatine vardığı hallerde faile müeyyide uygulanmasının cezanın amacıyla bağdaşmayacak zararlı sonuçlar doğurması ihtimalinde cezalandırmaktan vazgeçecektir. Örneğin babanın taksirli eylemiyle kendi çocuğunun ölümüne sebebiyet vermesi durumunda, hürriyeti bağlayıcı cezanın infaz edilmesi, büyük bir üzüntü içinde bulunan babayı hem psikolojik hem de ekonomik açıdan çöküntüye uğratabileceğinden mahkeme cezalandırabilmekten vazgeçebilecektir[63]. Hukukumuza adli af kurumu 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 Sayılı TCK ile girmiştir. Buna göre, Taksirli hareket sonucu neden olunan netice, münhasıran failin kişisel ve ailevî durumu bakımından,

[60] **KEYMAN**, a.g.e, s. 8 vd.
[61] **ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA**, a.g.e, s.1059.
[62] **EREM-DANIŞMAN-ARTUK**, a.g.e, s. 810 vd.
63 **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 32.

artık bir cezanın hükmedilmesini gereksiz kılacak derecede mağdur olmasına yol açmışsa ceza verilmez; bilinçli taksir hâlinde verilecek ceza yarıdan altıda bire kadar indirilebilir (TCK m.22/6).

Koşullu salıvermede hükmedilen cezanın belirli bir kısmının çekilmiş olması, hükümlünün bu süre içersinde iyi hal göstermiş bulunması, salıverildikten sonra da gözetim altında kalması ve şartlara uymaması halinde salıverilme kararının geri alınabilmesi mümkündür. Adli afta ise, sanığın suçluluğun tespitine rağmen, hakimin kendisine verilen takdir yetkisi içersinde cezaya hükmetmemesi ve böylece affetmesi söz konusudur. Bu bakımdan adli afta, koşullu salıvermekten farklı olarak cezanın infazına geçilmemektedir[64].

3) Erteleme

Erteleme, işlediği suçtan dolayı hapis cezasına mahkum edilen kişinin bu cezasının, yerine getirilmesinin belirli bir müddet (denetim süresi) geri bırakılmasıdır[65]. Şayet kişi, bu süre içersinde yüklenen yükümlülüklere uyar ve iyi hal gösterirse ceza infaz edilmiş sayılır (TCK m. 51/8). Erteleme, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, duruşmanın ertelenmesi, hükmün açıklanmasının ertelenmesi ve cezanın ertelenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesinde, belirli bir süre iyi hal göstermesi, eklenen birtakım başka yükümlülüklere uyması koşuluyla, şahsi durumu ve işlediği iddia olunan suçun önemi nazara alınan fail hakkındaki kamu davasının açılmasından vazgeçilmektedir[66]. Ceza mevzuatımıza ilk olarak 15.07.2005

---

[64] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 32 vd.

[65] **ÖZGENÇ, İzzet**, Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi Genel Hükümler, 3. Baskı, Ankara 2006, s. 640; **TOROSLU, Nevzat**, Ceza Hukuku Genel Kısım, Ankara 2006, s. 391; **CENTEL-ZAFER-ÇAKMUT**, a.g.e, s.661 vd; **DEMİRBAŞ**, 4. Bası, a.g.e, s. 613 vd.

[66] **GEDİK, Doğan**, "Karşılaştırmalı Hukukta ve 1999 Tarihli Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısında Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kurumu", Adalet Dergisi, S:10 (Ocak 2002), s. 124; **ÇOLAK, Haluk-ALTUN, Uğurtan**, "Denetimli Serbestlik Kavramının Yaptırım Teorisi ve Penolojik Bakımdan Tahlili ile Pozitif Hukukumuzdaki Düzenlemeler", Adalet Dergisi, S:25 (Mayıs 2006), s. 11; **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 33 vd.

tarihinde yürürlüğe giren 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanununun 19'uncu maddesi uyarınca çocuklarla sınırlı olarak düzenlenmiş olan kamu davasının açılmasının ertelenmesi, 19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 Sayılı Kanunla 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 171'nci maddesine eklenen fıkra ile genel bir müessese olarak kabul edilmiştir. Bu düzenleme uyarınca, adli geçmişi, şahsi durumu, işlediği iddia olunan suçun önemi nazara alınan şüphelinin öngörülen bazı yükümlülükleri de yerine getirmesi koşuluyla hakkındaki kamu davasının açılmasından vazgeçilmekte, erteleme süresi iyi hal ile geçirildiğinde "kovuşturmaya yer olmadığı kararı" verilmekte, aksi takdirde iddianame tanzim edilerek kamu davası açılmaktadır. 5271 Sayılı CMK'nın 171'nci maddesine göre;

Ceza Muhakemesi Kanununun 253'üncü maddesinin 19'uncu fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, Cumhuriyet savcısı, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olup, üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süreyle ertelenmesine karar verebilir. Suçtan zarar gören, bu karara 173'üncü madde hükümlerine göre itiraz edebilir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için, uzlaşmaya ilişkin hükümler saklı kalmak üzere;

a) Şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmamış bulunması,

b) Yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi,

c) Kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması,

d) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekir.

Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmediği takdirde, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir. Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde kamu davası açılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu koşullu salıvermeyle belirli mükellefiyetlerin yüklendiği deneme süresi açısından benzerlik taşımaktadır. Ancak koşullu salıvermede deneme süresi, hükmedilmiş cezanın belirli bir süre iyi halli geçirilmesinden sonra gelip, artık cezanın öngörülen şartlarla dışarıda infaz edilmesini sonuçlarken, kamu davasının açılmasının ertelenmesinde, deneme süresi hali hazırda açılmış bir dava dahi olmadığından cezanın infazına değil, verilen erteleme kararının doğruluğuna taalluk eder[67].

Duruşmanın ertelenmesinde, açılmış olan kamu davasının, mahkeme tarafından saptanan bir deneme süresinin sonuna kadar geri bırakılmasıdır. Deneme süresinin iyi hal ile geçirilmesi ve bu süre içinde yüklenen yükümlülüklere uyulması, açılan davanın duruşmasının yapılmaması ve dolayısıyla ceza kovuşturmasının sona ermesi sonucunu doğurur[68]. Duruşmanın ertelenmesi kurumu hukukumuzda yer almamaktadır.

Duruşmanın ertelenmesi kurumu, koşullu salıvermeyle sanığın gözetim altında tutulduğu denetim süresi ile benzerlik gösterir. Ancak koşullu salıvermede deneme süresi hükmedilmiş cezanın belirli bir süre iyi halle geçirilmesinden sonra, cezanın öngörülen şartlarla dışarıda infaz edilmesini sonuçlarken, duruşmanın ertelenmesinde deneme süresi ortada bir mahkumiyet kararı bulunmadığından cezanın infazına değil, verilen erteleme kararının doğruluğunun ve sanığın iyileşme hususundaki çabalarının tespitine yöneliktir[69].

---

67 **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 37.
68 **ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 1059.
69 **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 38

Hükmün açıklanmasının ertelenmesinde (probation), fail hakkında verilecek hükmün belirli şartlarla geri bırakılmasıdır. Ertelemenin bu şeklinde sanık hakkında verilecek karar, belli bir süreyle ve bu süre içersinde onun iyi hal göstermesi koşuluyla tecil edilmektedir. Öngörülen deneme süresi içersinde gözetim altına alınan suçlu hakimin yükleyeceği özel yükümlülüklere de uymak zorundadır. Deneme süresini iyi hal ile geçiren veya uymaya zorunlu tutuldukları yükümlülükleri yerine getiren cezadan kurtulabilmekte, aksi takdirde hükmün verilmesi ile infaza geçilmektedir[70].

Hükmün açıklanmasının geriye bırakılması, sanık hakkında kurulan hükmün sonuç doğurmaması anlamına gelir. Hukukumuzda ilk olarak 15.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanununun 23'üncü maddesi uyarınca çocuklarla sınırlı olarak düzenlenmiş olan hükmün açıklanmasının geri bırakılması, 19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 Sayılı Kanunla 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 231'inci maddesinde yapılan değişiklikle genel bir müessese olarak kabul edilmiştir. Buna göre;

Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için;

a) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması,

b) Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması,

c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi gerekir.

[70] **ÇOLAK, Haluk - Altun, Uğurtan,** "Yeni Türk Ceza Kanununda Cezaların Ertelenmesi", Adalet Dergisi, S:26 (Eylül 2006), s. 14; **DEMİRBAŞ**, a.g.e, 4. Bası, s. 611 vd.

Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere uygun davranıldığı takdirde, açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir. Buna karşılık, denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmesi veya denetimli serbestlik tedbirlerine ilişkin yükümlülüklere aykırı davranılması halinde, mahkeme hükmü açıklar (CMK.m.231/11).

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, koşullu salıvermeden farklılıklar taşımaktadır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasında suçlu, toplum içersinde gözetim altında tutularak ıslah edilmeye çalışılır, ancak deneme süresi içersinde öngörülen yükümlülüklere uymayan sanık hakkında mahkumiyet kararı verilerek, cezanın infazına geçilir. Halbuki koşullu salıvermede, deneme süresi içersinde yüklenen yükümlülüklere uyulmaması, zaten belirli bir kısmı çekilmiş olan cezanın infazına kaldığı yerden devam edilmesini gerektirir. Yine Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasında deneme süresinin iyi halle geçirilmesi, artık suçlunun ertelenmeye konu suçla ilgili takip ya da mahkum edilmesini engeller. Koşullu salıvermede ise, deneme süresinin iyi halle geçirilmesi, sadece cezanın infaz edilmiş olmasını sonuçlar[71].

Cezanın ertelenmesinde, verilmiş bir cezanın derhal infazı gerekir. Sanığın mahkumiyetinin ağırlığı, geçmişteki durumu ve suç işleme eğiliminin dikkate alınması suretiyle ve belirli bir süre iyi hal göstermesi koşuluyla cezasının infazının ertelenmesine imkan tanınmaktadır. Bu kuruma cezanın ertelenmesi adı verilir[72]. Hukukumuzda cezanın ertelenmesi kurumu kabul edilmiştir (TCK. m.51). Buna göre; İşlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezası ertelenebilir. Bu sürenin üst sınırı, fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış veya altmışbeş yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından üç yıldır. Ancak, erteleme kararının verilebilmesi için kişinin;

[71] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 44 vd.
[72] **ÖNDER, Ayhan**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, C.II-III, İstanbul 1992, s. 690; **BAKICI, Sedat**, 5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri, Ankara 2007, s. 978 vd.

a) Daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olması,

b) Suçu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkemede bir kanaatin oluşması, gerekir (TCK m. 51/1).

Cezanın ertelenmesi, mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi koşuluna bağlı tutulabilir. Bu durumda, koşul gerçekleşinceye kadar cezanın infaz kurumunda çektirilmesine devam edilir. Koşulun yerine getirilmesi hâlinde, hâkim kararıyla hükümlü infaz kurumundan derhâl salıverilir (TCK m. 51/2).

Koşullu salıverme, hükmedilen cezanın kısmen de olsa çekilmemesi ve öngörülen deneme süresiyle cezanın ertelenmesi (tecil) kurumuna benzer. Cezanın ertelenmesinde ve koşullu salıvermede öngörülen deneme süresinin iyi halle geçirilmesi halinde ceza infaz edilmiş sayılır ve mahkumiyet bütün neticeleri ile birlikte varlığını korur. Koşullu salıverilen mahkumun ertelemede olduğu gibi belirli bir patronaja[73] tutulması, kurumun amacına ulaşması diğer bir ifadeyle hükümlünün topluma intibakının sağlanması, suça yöneltici çevreden uzak tutulması ve toplumun tepkilerine karşı korunması açısından önemlidir. Bu gözetim ve denetimin her iki kurum için de aynı teşkilat tarafından yerine getirilmesi mümkündür. Bununla beraber koşullu salıverme cezanın ertelenmesinden farklı bir müessesedir. Cezanın ertelenmesinde hükmedilen cezanın çektirilmemesi bütüne ilişkin olduğu halde, koşullu salıvermede belirli bir kısma taalluk eder. Ertelenmenin geri alınması halinde, sanık hakkında hükmedilen ceza infaz edilir. Koşullu salıverme geri alındığı takdirde, cezanın infazına kaldığı yerden devam edilir[74].

Cezanın ertelenmesi ve koşullu salıverme tatbik şekilleri bakımından da birbirinden farklıdır. Cezanın ertelenmesi, mahkumiyet kararı ile birlikte aynı

[73] Patronaj, cezaevinden tahliye edilen mahkumun toplum hayatına yeniden intibak edilmesini sağlamak amacıyla yapılan yardım faaliyetidir. Bkz. Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi, C:9, İstanbul 1985, s. 942.
[74] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 49.

yargılama süreci içersinde verilen bir kararla olur. Koşullu salıverme ise, cezanın infazı sırasında yeni bir mahkeme kararını gerektirir[75].

IV. KOŞULLU SALIVERMENİN LEH VE ALEYHİNDEKİ FİKİRLER

1) Koşullu Salıvermenin Lehindeki Fikirler

18 ve 19'uncu yüzyıllarda hürriyeti bağlayıcı ceza edilirken bir yandan kişinin hürriyet gibi değerli bir şeyden mahrum edilerek cezalandırılması amaçlanıyor, diğer yandan da mahkumun uslandırılması amaçlanıyordu. Ancak suçlular ıslah edilmek bir tarafa, tekrar suç işleyerek mükerrir olmaktaydılar. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri cezaevi şartlarının ıslaha uygun olmamasıydı. Kısa süre içersinde ıslaha uygun modern cezaevlerinin yapılması da mümkün değildi. Ayrıca cezaevleri ne kadar modern olurlarsa olsunlar kişinin hürriyetinin kısıtlanmasından kaynaklanan sorunlar giderilemezdi[76]. Çünkü topluma yeniden kazandırılmak düşüncesiyle cezaevine konulan mahkum, orada başka suçlularla karşılaşarak, suç işlemek için organize olmakta ve yeni suçlar öğrenmekteydi. Bunun önlenmesi için düşünülen hücre hapsi, beden ve ruh hastalıklarını beraberinde getirdi. Uzun süre cezaevinde kalmanın sonucu olarak "*kurumsallaşma*" da ayrı bir problemdi. Bu durumdaki hükümlüler için cezaevi yaşamı vazgeçilmez bir hal aldı, sosyal yaşama intibak imkansızlaştı[77]. Mahkumların bakmakla yükümlü oldukları kimselerin de, geçimleri temin edilemediği için cezaevlerinde kalmaları söz konusuydu. Hatta bu dönemde akıl hastalarının, evsizlerin de cezaevlerinde barındıkları görülmekteydi. Aşırı kalabalıklaşan cezaevlerinde hükümlülerin beslenmesi ve bakımı, devlet bütçesine önemli bir yük getirmekteydi. İşte koşullu salıverme, esasen bahsedilen bu olumsuzlukları ortadan kaldırabileceği düşünülen bir müessese olarak ortaya çıkmıştır[78].

[75] **KAFES**, a.g.e, s. 19.
[76] **SOYASLAN, Doğan**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Ankara 2005, s. 550.
[77] **SOYASLAN**, a.g.e, 3. Baskı, s. 550 vd.
[78] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s.103 vd.

Koşullu salıvermenin lehinde ileri sürülen fikirler, kurumun yukarıda belirtilen olumsuzlukların giderilmesinde önemli bir çare olduğu fikrinden yola çıkarlar. Bunları aşağıdaki şekilde ifade etmek mümkündür:

a) Cezanın özel önleme gayesi koşullu salıverme ile kuvvetli bir şekilde teşvik edilir. Kurum cezaevine giren mahkumun iyi halini destekler, onu cesaretlendirir, adeta ona hürriyetin çıraklığını yaptırır[79].

b) Koşullu salıvermenin ileride gerçekleşme ihtimali, mahkumun diğer mahkumlarla gayri meşru ilişkiler içine girmesini önler. Müessese bu yolla hükümlülerin disiplinini teşvik eder. Özellikle uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların etkisiyle iradenin zayıf düşmesinin önüne geçer. Böylece cezaevleri içersinde disiplin ve düzenin korunmasına yardımcı olur[80].

c) Cezaevleri alınan tüm tedbirlere rağmen yeni suçların öğrenildiği mekanlardır. Ayrıca uzun süre infaz kurumunda kalma hükümlünün normal hayata intibakını güçleştirir. Bu bakımdan infaz kurumunda geçirilen sürenin kısaltılması, kurumsallaşmayı önleyeceğinden koşullu salıverme yerinde bir kurumdur[81].

d) Geçiş dönemi olarak deneme süresi çok önemlidir. Deneme süresi altında bulunan kimse, iyi davranış kurallarına uymak mecburiyetindedir. Bu süreç bireyin tekerrüre yönelmesi bakımından en müsait zamandır. Kötü gruplardan uzak durmak ve hayatını kazanmak zorundadır. Bu bakımdan dışarıda yalnız bırakılmayarak yasal koruma organları tarafından desteklenir. Bu gözetim olmazsa, deneme süresindeki mahkum tüm iyi niyetine rağmen ihtiraslarına karşı koyamaz ve tekrar suç

[79] **AKBULUT, İlhan**, "Şartla Tahliye", İÜHFM, C.:LV, S.: 1-2, İstanbul 1996, s. 174.
[80] **DÖNMEZER-ERMAN**, a.g.e, III, n. 1717
[81] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s.105.

işleyebilir. Bu bakımdan koşullu salıverme cezaevinden tamamen serbestiye geçişi daha az tehlikeli hale getirmektedir[82].

e) Koşullu salıverme ayrıca toplumun emniyetini de sağlar. Zira koşullu salıverilen, tehlikeli hal gösterirse veya kusurlu bir biçimde hürriyetini kötüye kullanırsa cezaevine geri döner ve ceza infaz kurumun da muhafaza edilir[83].

f) Adalet duyguları açısından cezasını çektiği esnada eyleminden pişmanlık duyan ve bu pişmanlığını samimi bir şekilde gösteren kimselere merhametli davranmak, bağışlayıcı olmak meşrudur[84].

g) Mahkumun cezaevinde bulundurulacağı süreleri kısaltması itibarıyla devlet bakımından tasarrufu sağlar. Aynı zamanda cezasının bir bölümünü dışarıda çeken hükümlü, bu sırada çalışarak ailesine ve topluma daha yararlı bir birey haline gelir[85].

h) Koşullu salıverme, hükümlülerin psikolojik terapi, finansal yardım, destek grupları, dini programlar gibi sosyal servislerden faydalanma imkanlarını arttırır[86].

2) Koşullu Salıvermenin Aleyhindeki Fikirler

Koşullu salıverme, hemen her ülkenin infaz sistemine girmiş ve kabul görmüş bir kurum olmasına karşın uygulamada görülen aksaklıklar nedeniyle bazı eleştirilere uğramıştır. Koşullu salıverme infaz sırasında iyi hal gösteren hükümlülerin cezalarının belli bir bölümünün şartlı olarak çektirilmemesidir. Yoksa, cezasının

82 **ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 917 vd.
83 **YENİDÜNYA**, a.g.e, s.105.

84 **YENİDÜNYA**, a.g.e, s.105.
85 **KAFES**, a.g.e, s. 15.
86 **YENİDÜNYA**, a.g.e, s.106.

belirli bir kısmını çekmiş olan hükümlünün iyi halli varsayılarak salıverilmesi değildir[87].

Kurumun pratik yararlarının elde edilmesi ancak özenle uygulanması ile mümkündür. Çünkü, cezaevinde hürriyeti bağlayıcı cezasının belirli bir bölümü infaz edilmiş her hükümlünün koşullu salıverilmesi, alışkanlık ve kural haline getirilirse ortaya çıkan dikkatsiz ve gereksiz koşullu salıverme işlemleri beklenen yararları getirmeyecek aksine zararlı sonuçlara neden olacaktır. Kurumsal olarak çok yerinde ve cezalar sistemini tamamlayıcı bir müessese olarak zorunlu olan koşullu salıvermenin başarılı olması, haklarında uygulanacağı hükümlülerin titizlikle seçilmesine ve koşullu salıverilen hükümlü hakkında belirli bir süre gözetim ve denetim uygulanmasına bağlıdır[88].

Koşullu salıverme, her mahkum hakkında titiz bir inceleme yapılmadan uygulandığında, artık iyi halli olmayı teşvik eden bir kurum değil, sadece cezanın belli bir kısmının çekileceğini gösteren ve mahkumları buna inandıran bir müessese halini alabilir. Bu bakımdan her mahkum için salıverilme hali titizlikle incelenmeli ve buna layık olan mahkumlar koşullu salıverme uygulanmalıdır. Müessesenin başarısı biraz da bunu uygulayacak personelin iyi yetiştirilmiş olmasına bağlıdır. Söz konusu personelin mahkumlar üzerindeki gözetim ve eğitici faaliyetleri ile cezaevlerinin çağdaş bir düzeye çıkarılması yine başarıda önemli etken olacaktır. Bunların yanı sıra mahkumun salıverilmesinden sonra gözetim ve patronaj altında tutulması ile ilgili önlemlerde sadece düzenleyici belgelerde kalmamalı, gerçek bir denetim ve gözetim rejimi uygulanmalıdır. Bunların gerçekleşmesi halinde bu müesseseye karşı olan eleştirilerin de ortadan kalkacağı muhakkaktır denilmek suretiyle müessesenin infaz hukukundaki önemi vurgulanmıştır[89].

87 **KAFES**, a.g.e, s. 16.
88 **DÖNMEZER-ERMAN**, a.g.e, III, n. 1718.
89 **BAŞMAN, Murat**, Şartla Salıverme, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1987, s. 23 vd.

V. KOŞULLU SALIVERME KURUMUNUN TARİHİ GELİŞİMİ

1) Mukayeseli Hukukta Tarihi Gelişimi

A) Genel Açıklamalar

İngiltere'nin aşırı şekilde kalabalıklaşan infaz kurumlarındaki yoğunluğu azaltmak amacıyla Amerika'ya ve daha sonra Amerikan Kolonilerinin bağımsızlıklarını elde etmelerine müteakip Avustralya'ya mahkumları sürgün etmesiyle koşullu salıverme kurumunun temelleri atılmıştır. Amerika Birleşik Devletlerinde de 19'uncu yüzyıldan itibaren Tedrici İrlanda Sisteminin bir parçası olarak koşullu salıverme tatbik olunmaya başlanmıştır. Bu bakımdan kurumun kaynağının Anglo-Amerikan Hukuku olduğu doktrinde genel olarak kabul edilmektedir[90].

Kıta Avrupa'sında koşullu salıvermenin ilk izlerine küçük suçlular bakımından 1850'de Fransa'da, yetişkinler açısından ise, 1861'den itibaren Portekiz'de rastlanmaktadır.

B) Alman Hukukunda Koşullu Salıverme

Alman Ceza Kanununa göre iki aydan az olmamak kaydıyla hükmedilmiş bulunan cezanın üçte ikisi infaz edilmişse ve hükümlü salıverildiğinde yeniden suç işleyip işlemeyeceğinin denenmesinden doğabilecek sorumluluk göze alınabiliyorsa, hükümlünün rızasının bulunması halinde koşullu salıvermeye karar verilebilecektir. Bu karar verilirken özellikle hükümlünün kişiliği, hükümlülük öncesi yaşamı, işlediği suçun şartları, infaz sırasındaki davranışları, yaşam şartları ve salıverilme sonrasında hükümlüden hemen beklenen sonuçların elde edilip edilmeyeceği göz önünde bulundurulacaktır. Uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezalarda kural, cezanın üçte ikisinin çekilmesi olmakla birlikte, istisnai bir düzenlemeyle "*fiilde ve*

[90] **DÖNMEZER-ERMAN**, a.g.e, III, n. 1719.

hükümlünün kişiliğinde bulunan özel haller" nedeniyle koşullu salıvermeye yer verilmiştir. Buna göre işlenen fiil ile hükümlünün kişiliği ve infaz aşamasında gösterdiği gelişmeler birlikte değerlendirildiğinde, özel durumların varlığı kabul edilebiliyorsa cezanın en az altı aylık kısmının çekilmiş olması şartıyla, cezasının yarısı infaz edilen hükümlü koşullu salıverilebilecektir. Yine ilk defa cezaevine giren sabıkasız hükümlüler, hükümlülükleri iki yıl hürriyeti bağlayıcı cezayı aşmadıkça, özel durumların gerçekleşmesi aranmaksızın, iyi halin varlığı halinde cezalarının yarısını çektikten sonra koşullu salıverileceklerdir[91].

Müebbet hürriyeti bağlayıcı cezada, cezanın 15 yılı infaz edilmişse hükümlünün kusurunun, özellikle ağır olması infaza devam edilmesini gerektirmiyorsa ve hükümlü salıverildiğinde yeniden suç işleyip işlemeyeceğinin denenmesinden doğabilecek sorumluluk göze alınabiliyorsa hükümlünün rızasının varlığı durumunda müebbet hapis hükümlüleri de koşullu salıverilebilecektir[92].

Hükümlüler hakkında 5 yıldan fazla 2 yıldan az olmamak üzere deneme süresi belirlenmekte ve suçtan doğan zararı karşılaması veya belli kişilerle görüşmemesi, belirli zamanlarda mahkeme ya da belirli zamanlarda mahkemeye ya da başka bir makama başvurması gibi yükümlülükler öngörmektedir. Gerekli görüldüğünde, hükümlünün başka bir suç işlemesini engellemek için bir gözetim yardımcısının gözetimi altında tutulmasına da karar verilebilir[93].

C) Fransız Hukukunda Koşullu Salıverme

Koşullu salıvermeden yararlanabilmek için hürriyeti bağlayıcı cezanın infaz edilmesi gereken kısmı bakımından ikili bir ayrım yapılmıştır. Bu süre, ilk kez suç işleyenler için 6 aydan az hürriyeti bağlayıcı hapis cezalarında 3 ay; 6 aydan fazla hürriyeti bağlayıcı hapis cezalarında ise bu mahkumiyetin en az yarısının çekilmiş olması gerekir. Mükerrirler için bu süreler, mahkumiyet 9 aydan az ise 6 ay; 9 aydan

---

[91] **JESCHECK, Hans Heinrich**, "Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların Alman ve Türk Ceza Hukukundaki Yeri" (Çev. Ayhan önder), İÜHFM, 1983, C:48-49, S:1-4, s. 491.
[92] **KAFES**, a.g.e, s. 23
[93] **CENTEL-ZAFER-ÇAKMUT**, a.g.e, s. 686

çok ise içte ikisidir.[94]. Müebbet hapis cezasına hükmedilenler için koşullu salıverme süresi 15 yıldır[95].

Koşullu salıverilebilmek için ikinci şart olarak, hükümlünün topluma uyum konusunda ciddi bir tavır sergilemesi aranmaktadır. Ayrıca diğer bir şart olarak, hükümlünün salıvermeden sonra yaşantısını sağlayacak araçlara sahip olduğunu ve dolayısıyla sosyal hayata uyum sağlayabileceğini ispat etmesi içtihadi olarak istenmektedir. Yine, yerleşeceği yer hakkında bilgiler vermesi, topluma uyumun delili sayılmaktadır. Ayrıca kurumun uygulanmasının hükümlünün rızasına bağlı olduğu, gündeme getirilen yükümlülüklerin ve koşullu salıvermenin reddedilebileceği de belirtilmektedir[96].

Fransa'da koşullu salıvermeye, ceza süresi 3 yılı aşmıyorsa, ceza infaz komisyonunun görüşünden sonra ceza infaz hakimi tarafından karar verilmektedir. Ceza süresi 3 yılı aşan hükümlüler bakımından ise, koşullu salıvermeye danışma komitesinin görüşünden sonra Adalet Bakanı karar verir[97].

Koşullu salıverilen hükümlüler geri kalan ceza sürelerine ek olarak 1 yıl boyunca deneme sürelerine tabi tutulurlar. Müebbet hapis cezasında ise 5 yıldan 10 yıla kadar deneme süresi söz konusu olmaktadır[98].

D) Anglo-Sakson Hukukunda Koşullu salıverme

Anglo-Sakson Hukukunda hükümlülerin "istekli olması" esasına dayalı iki kuruma rastlanmaktadır. Bunlardan ilki olan "*probation*" (denetimli serbestlik), cezanın henüz tayini aşamasında hükümlülerin bulundukları sosyal çevreden ayrılmaksızın iyileştirilmelerine ilişkin bir uygulama şeklidir. İkincisi olan ve şeref sözü üzerine salıverme olarak da ifade edilen "*parole*" kurumu ise, cezanın infazı

[94] **BAŞMAN**, a.g.e, s. 13
[95] **DÖNMEZER-ERMAN**, ag.e, III, n. 1723
[96] **DÖNMEZER-ERMAN**, ag.e, III, n. 1725.
[97] **KAFES**, a.g.e, s. 25.
[98] **TEPEBAŞILI, İskender**, Cezaların İnfazında Hakimin Rolü, Adana 1971, s. 23; **KAFES**, a.g.e, s. 26.

aşamasında uygulanmaktadır. Buna göre, cezasının belirli bir kısmını çekmiş olan hükümlünün, kendisine yüklenen şartları kabullenmesiyle beliren şartlı bir salıverme olarak tanımlanmaktadır. Kural olarak salıverilen tüm hükümlülerin parole ile salıverilmesi kabul edilmiştir. Koşullu salıverme kararı genellikle parole kurulu tarafından verilmektedir[99].

A.B.D'nin çeşitli eyaletlerinde farklı uygulamalar bulunmakla birlikte, federal cezaevlerindeki mahkumların 180 günden az olmamak şartıyla cezalarının üçte birinin infaz edilmiş olması parole ile salıvermenin ilk şartıdır. Müebbet hapis cezasında ise 15 yılı cezaevinde geçirme şartı aranmaktadır. Sınırsız hüküm hükümlüleri hakkında açıkça belirtilmiş bir süre söz konusu değildir[100].

Parole ile salıverme, hükümlünün eğitim düzeyi, zeka derecesi, infaz kurumundaki uyumu, çalışması ve idareye karşı genel tutumu göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmekte, olumsuzluk saptandığı takdirde salıverilmesine izin verilmemektedir. Hükümlü şartlı deneme süresi boyunca yeniden bir şuç işlememek ve kendisine yüklenen şartlara uymak üzere salıverilmekte ve bunları içeren "*parole belgesi*" kendisi tarafından imzalanmaktadır[101].

E) İtalyan Hukukunda Koşullu salıverme

İtalyan Ceza Kanununa göre, hükümlü olarak cezasını çeken bir suçlunun davranışlarında kesin bir iyileşme gözlemleniyorsa, cezasının yarısını ya da ikinci kez aynı suçu işlediyse en azından üçte ikisini, müebbet hapse mahkumsa 26 yılını çektikten sonra koşullu salıvermeden faydalanabilir. Koşullu salıverilenler başka suçlar işlemelerine engel olunması amacıyla bir dizi yükümlülük barındıran denetimli serbestliğe tabi olurlar. Koşullu salıverilen suçluların izlenmesi polis tarafından gerçekleştirilir. Denetimli serbestlik hizmetleri, suçluyu topluma yeniden kazandırmak için destek ve yardım sağlar. Suçlu bir suç işler ya da kusurlu bir

[99] **KAFES**, a.g.e, s. 27.
[100] **DÖNMEZER-ERMAN**, ag.e, III, n. 1723.
[101] **KAFES**, a.g.e, s. 27.

davranışta bulunursa veya tahliye tarihinden cezanın sona ereceği zamana kadar geçerli olan koşullara uymazsa, koşullu salıverme kararı bozulur[102].

2- Türk Hukukunda Tarihi Gelişimi

Osmanlı İmparatorluğu'nun 1858 tarihli Ceza Kanununda koşullu salıverme yer almamaktaydı[103]. Kurum hukukumuza 1926 tarihli Türk Ceza Kanunu ile birlikte girmiştir. Türk Ceza Kanununun çeşitli tarihlerde değişikliğe uğrayan 16'ncı maddesinin ilk şeklinde; "*3 seneden fazla müddetle ağır hapis veya hapis cezasına mahkum olanların ağır hapiste 3 seneden eksik olmamak üzere, cezanın ¾'ünü ve hapiste görülürse bakiye müddeti cezaiyesi 3 seneden fazla olmamak şartı ile ve talepleri üzerine meşruten tahliyelerini istihsal edebilecekleri*" hükmü yer almıştır. Madde müebbet hapis cezasına mahkum olup da mahkumiyetinin 20 yılını iyi halle geçirmiş olanların aynı şekilde meşruten tahliyeden faydalanacaklarını belirtmişti. Bununla beraber TCK'nın 313-495 ila 500'üncü maddelerinde yazılı cürümlerin failleri, idamdan çevrilme ağır hapis cezasına mahkum olanlar, TCK'nın 448 ila 452'nci maddeleri ile 493'üncü maddesinde beyan olunan cürümlerden birinin mükerriri olanlar veya ikinci defa 5 yıldan fazla hürriyeti bağlayıcı ceza ile mahkum olanlar meşruten tahliyeden faydalanamazlardı. Kanunun 17'inci maddesine göre, şartlı olarak tahliye edildikten sonra hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir cürüm işleyen ve kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getirmeyen hükümlü hakkında meşruten tahliye kararı geri alınırdı. Geri alma halinde, şartla salıverildikten sonra dışarıda geçen süre hükümlünün ceza süresine mahsup edilmediği gibi, hükümlü bir daha meşruten tahliyeden istifade edemezdi. Şartla salıverme kararı geri alınmaksızın ceza müddetini doldurmuş olan hükümlünün cezası ise infaz edilmiş sayılırdı[104].

1936 tarihli 3038 Sayılı Kanun, TCK'nın 13'üncü maddesini değiştirerek hürriyeti bağlayıcı cezaların infazında dört devreyi içeren tedrici serbesti sistemini

[102] **NURSAL-ATAÇ**, a.g.e, s. 109.
[103] **GÖKCEN, Ahmet**, Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri, İstanbul 1989, s. 117 vd.
[104] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 64 vd.

getirmiştir. 1937 yılında 3112 Sayılı Kanun ile geliştirilen bu dört devreli tedrici serbesti sistemine göre[105]:

Birinci devrede, cezanın yirmide birine eşit bir sürenin geceli gündüzlü yalnız olarak bir hücrede bırakılırdı, ancak bu süre 1 aydan az 6 aydan fazla olamazdı.

İkinci devrede, hükümlünün yalnız geceleri tecrit edilmesi şeklinde olmaktadır. Mahkum belirli bir süre tutuklu kalmışsa, bu süre ile hücrede kaldığı süre çıkarıldıktan sonra geri kalan cezanın altıda biri kadardır.

Üçüncü devrede, geçen her 3 gün 4 gün mahkumiyete karşılık olarak hesap edilmektedir. Bu devrede varsa tutukluluk süresiyle, birinci ve ikinci devrede geçirdiği süreler çıkarıldıktan sonra geri kalan sürenin üçte biri kadardır.

Son olarak dördüncü devrede ise, kalan cezanın infazında geçen her günün, iki mahkumiyet gününe karşılık gelmesi kabul edilmiştir. Tedrici serbesti sistemine göre ikinci devreden üçüncü devreye, üçüncü devreden dördüncü devreye geçilmesi mahkumun iyi hal göstermesine bağlıdır.

1950'den önceki yıllarda başta adam öldürme cürümleri olmak üzere, suç oranlarının artması nedeniyle gerek ceza kanunu hükümlerinin ve gerekse ceza infaz sisteminin şiddetlendirilmesini gerektirmiş, bu kapsamda 1953 yılında 6123 Sayılı Kanunla TCK'nın 13'üncü maddesi değiştirilerek, hürriyeti bağlayıcı cezaların infazında üç devreyi ihtiva eden yeni bir sistemin uygulanmasına başlanmıştır. Bu sisteme göre[106]:

Birinci devrede, 2 aydan az 1 yıldan fazla olmamak şartıyla cezanın onda birine takabül eden bir süre geceli gündüzlü yalnız olarak bir hücre hapsine tabi tutulurdu.

[105] **GÖLCÜKLÜ**, a.g.e, s. 51 vd; **YILDIRIM**, a.g.e, s. 8 vd.
[106] **YILDIRIM**, a.g.e, s. 9.

İkinci devrede, hükümlüler çalışma teşkilatı mevcut olan cezaevlerinde çalışmaya mecbur tutulur ve durumuna ve işlediği suçun mahiyetine göre ayrı gruplar halinde bulundurulurlardı. Bu devrede hükümlü tutuklu kalmışsa, bu süre ile hücrede kaldığı süre çıkarıldıktan sonra geriye kalan sürenin yarısını teşkil etmektedir. Bununla beraber TCK'nın 125 ila 133, 135 ila 142, 146 ila 150, 156, 157, 163, 202, 203, 205 ila 210, 212 ila 217, 220, 221, 495 ila 500'üncü maddelerinde yazılı suçların failleri ile adam öldürme ve hırsızlık suçlarından mükerrirler, müebbet ağır hapis cezalarıyla mahkum edilmiş olanlar ve bakiye cezaları bir seneden az bulunanlar ve ayrıca yaş ve bedeni yetenekleri itibari ile üçüncü devre şartlarına intibak edemeyecekleri tespit edilenler üçüncü devreye geçememektedir.

Üçüncü devrede ise, mahkumlar geri kalan sürede, iş esası üzerine kurulmuş olan cezaevlerinde çalıştırılırlardı. Mahkumların ikinci devreden üçüncü devreye geçebilmesi için iyi hal göstermeleri şarttı.

6123 Sayılı Kanunla getirilen sisteme göre, 20 yıl ağır hapis cezasına mahkum bir kimse, 2 yıl 3 ay şartlı bırakılmadan yararlanarak, 17 yıl 9 ay infazdan sonra, aynı süre hapiste ise, 17'nci yılda tahliye ediliyordu. Türk Ceza Kanununda yapılan değişikliklerle, ceza sürelerinin arttırılması yanında yaş ve hafifletici sebeplerle yapılan indirimlerin de azaltılması ve içtimada toplama sisteminin uygulanması sonucu, iki yıl içinde hükümlü ve tutuklu sayısı 33250'den 46000'e yükselmiş, diğer taraftan firar yaralama ve öldürme olayları ile idareye karşı toplu hareketlerle cezaevi güvenliğinin de sağlanması amacıyla bu sistemin de değiştirilmesi gündeme gelmişti[107].

Bu gelişmeler sonucunda TCK'nın 13, 16 ve 17'nci maddeleri bir kez daha 1957 yılında 6988 Sayılı Kanunla değişikliğe uğramıştır. Bu değişikliklerle 3 devreli infaz sistemine bağlı kalınmış, ancak şekli bir takım değişiklikler yapılmıştır. Örneğin, birinci devrede hücre hapsinin en fazla 8 ay olması öngörülmüştür. Bu kanunla şartla salıverme kurumuna ilişkin hükümlerde de değişiklik yapılmıştır.

[107] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 69

Örneğin, meşruten tahliye mahkumun iktidarı nispetinde şahsi hakların tazmini koşuluna bağlanabilirdi. Geri alma sebeplerinden biri olan "cürümden dolayı bir hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum olma" ibaresi kasti bir cürümden şeklinde değiştirilmiştir[108].

16 temmuz 1965 tarihinde yürürlüğe giren 647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun ile şartla salıverme kurumu yeniden düzenlenmiştir. Bu kanunla TCK'nın 16'ncı maddesi yürürlükten kaldırılmış, Kanunun 19'uncu maddesi ile hürriyeti bağlayıcı cezaların türü ve miktarı ne olursa olsun tüm hükümlülerin şartla salıvermeden faydalanması esası getirilmiştir[109].

Düzenlemeye göre, muvakkat hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum olanlar bulundukları cezaevlerinde hükümlülük süresinin üçte ikisini, müebbet hapis cezasına mahkumlar ise cezalarının 24 yılını iyi hal ile[110] geçirdikleri takdirde talepleri aranmaksızın şartla salıvermeden yararlanabilirler. Bu sürelerin hesaplanmasında tutuklulukta geçen süreler de dikkate alınacaktır (CİK m. 19/1,2,6). İnfaz Yasasının 8'inci maddesinin 1, 2 ve 3'üncü bentleri gereğince kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların infazına karar verilenler (diğer bir anlatımla cezaları "*oturdukları yerde*", "*hafta sonlarında*" veya "*akşamları*" çektirilenler) şartla salıvermeden yararlanamazlar (CİK m.19/7). Usul bakımından şartla salıvermenin uygun görüldüğünü bildiren gerekçeli mütalaa, hükümlünün bulunduğu yerdeki mahkemeye tevdi edilecek, şayet mahkeme bu mütalaayı uygun görürse şartla salıverme kararı verecek ve bu karar hemen yerine getirilecektir (CİK m.19/3). Şartla salıvermeyi uygun görmeyen mahkeme, kendisini bu kanaate sevk eden sebepleri kararının gerekçesinde gösterecektir (CİK m.19/4). Söz konusu red kararı aleyhine hükümlü veya vekili yahut kanuni temsilcisi ve cumhu-

[108] **GÖLCÜKLÜ**, a.g.e, s. 55 vd.
[109] **YENDÜNYA**, a.g.e, s. 71.
[110] Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü'nün 04.08.1965 tarih ve 30/61 sayılı tamiminde iyi halli hükümlüden ne anlaşılması gerektiği belirtilmiştir. Buna göre; 1- inzibati ceza almamış, 2-inzibati ceza almış ise, nizamnamenin 135 inci maddesi gereğince bu cezası kaldırılmış, 3-Cezaevinde umumi hal ve vaziyeti itibariyle itimat telkin etmiş, 4- Okul ve iş alanında çalışma derecesi olumlu görülmüş, 5-Hakiki bir nedamet ve ıslah hali göstermiş, 6- inzibati ceza almamış olsa dahi, serkeş, itaatsiz ve kavgacı, zorba veya daha kötii halleri itiyat edinmemiş hükümlüler iyi halli olarak kabul edilecek ve ancak bunlar şartla salıverilme hükümlerinden istifade ettirileceklerdir.

riyet savcısı tarafından acele itiraz yoluna başvurulabilecektir (CİK m.19/5). Şartla salıverilmelerine 15 gün kalan hükümlüler, normal hayata geçişlerini kolaylaştıracak ve iş temin edebilecek imkanların verilmesi için kendi başlarına veya infaz sonrası yardım kurumları ile temasa geçmek üzere izin verilebilir (CİK m.19/8). Şartla salıverilmiş olan hükümlüler hakkında şartla salıverme süresinin sonuna kadar TCK'"nın 28'inci maddesinin 3 ve 4'üncü fıkra hükümleri tatbik edilecektir (CİK m.19/9). Şartla salıverme hükümlünün iktidarı oranında şahsi hakların tazmini koşuluna da bağlanabilecektir (CİK m.19/son)[111].

Cezaların İnfazı Hakkında Kanununun 19'uncu maddesinde 03.05.1973 gün ve 1712 Sayılı Kanunla yapılan değişiklikle şartla salıvermenin kapsamı genişletilmiştir. Bu kanunla değişik 19'uncu maddenin 2'nci fıkrasına göre, cezanın infazı sırasında firar edenlerin de şartla salıvermeden yararlanacakları hükme bağlanmıştır. Yalnız bunların muvakkat hürriyeti bağlayıcı cezalarda hükümlülük süresinin beşte dördünü, müebbet ağır hapiste de 30 yılını çekmiş olmaları gerekmektedir. Ayrıca 4'üncü fıkrada yapılan değişiklik ile hükümlünün orada bulunması şartı ile hükmü veren mahkemece de şartla salıvermeye karar verilebileceği belirtilmiştir[112].

17.3.1982 tarihinde 2638 Sayılı Kanunla Cezaların İnfazı Hakkında Kanununun 19'uncu maddesine bir son fıkra eklenerek, tutuklu veya hükümlü iken iki defa firar veya firara teşebbüs edenlerin veya Türk Ceza Kanununun 304'uncu maddesine göre, iki defa cezaevi idaresine karşı ayaklanma suçundan mahkum olanların veya açık ya da yarı acık cezaevlerinden disiplin cezası verilerek iki defa kapalı infaz kurumlarına iade edilenlerin veyahut kapalı infaz kurumlarında olup da hükümlülük süresi içinde hücre hapsi veya katıksız hapis nevinden dört defa disiplin cezası almış bulunanların, bu disiplin cezaları kaldırılmış olsa bile şartla salıvermeden yararlanamayacakları hükme bağlanmıştır[113].

[111] **GÖLCÜKLÜ**, a.g.e, s. 153 vd.
[112] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 73.
[113] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 74.

11.3.1986 tarihli 3267 Sayılı Kanun ile Ceza İnfaz Kanununun 19'uncu maddesinin birinci ve ikinci fıkraları değiştirilerek Türkiye Büyük Millet Meclisince ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenlerin de şartla salıvermeden yararlanacakları hükme bağlanmış, bunun yanı sıra muvakkat ve müebbet hürriyeti bağlayıcı cezalar bakımından şartla salıverme süreleri kısaltılmıştır. Böylece Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenler 30 yıllarını, müebbet ağır hapis cezasına hükümlüler 20 yıllarını, diğer şahsi hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum edilmiş olanlar hükümlülük sürelerinin 1/2'sini çekmiş olup da Tüzüğe göre iyi halli hükümlü niteliğinde bulundukları takdirde, talepleri olmasa dahi şartla salıverileceklerdir. Bununla beraber tutuklu veya hükümlü iken firar veya firara teşebbüs etmiş olanların bu hükümden istifade edebilmeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenlerin 36 yıllarını, müebbet ağır hapiste 26 yıllarını, diğer şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalarda ise 3/4'unü çekmiş olmalarına bağlıdır[114].

07.12.1988 tarih ve 3506 Sayılı Kanun ile; TCK'nın 17'nci maddesi ile Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun 19'uncu maddesi değişikliğe uğramıştır. TCK'nın 17'nci maddesinde yapılan değişiklikle, şartla salıverildiği sırada dışarıda suç isleyen mahkumun ceza süresinden suçun işlendiği tarihten önceki kısmın mahsup edilmesi kuralı benimsenmiştir. Daha önceki düzenleme, geri alma halinde şartla salıverme sırasında dışarıda geçen müddetin tamamının hükümlünün cezasından mahsup edilmeyeceği ve çektirileceği yönündeydi. Ayrıca maddeye şartla salıverilmeye esas teşkil eden hükmün infazı ile ilgili olarak bir daha şartla salıverilmeden yararlanılamayacağı hükmünün de eklenmesiyle, mahkumun sadece şartla salıverildiği eylemden ötürü bir daha şartla salıverilmeden istifade edemeyeceği, ikinci suçundan dolayı koşulları gerçekleştiği takdirde meşruten tahliye edilebileceği belirtilmiştir. Mezkür kanunla Ceza İnfaz Kanununun 19'uncu maddesinin 2'nci fıkrası da değiştirilerek, müebbet ağır hapis cezasına mahkum olanlar ile ölüm cezalarının Türkiye Büyük Millet

[114] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 75.

Meclisi'nce yerine getirilmemesine karar verilenlerin cezaevlerinde kalacakları süreler bakımından eski hüküm aynen korunmakla birlikte, diğer şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkum olanların ise, cezalarının 2/3'ünü çekmiş olmaları halinde birinci fıkra hükmünden yararlanacakları belirtilmiştir[115].

06.06.1990 tarih ve 3653 Sayılı Kanunla Cezaların İnfazı Hakkında Kanununun 19'uncu maddesinin ikinci fıkrası yeniden değiştirilmiştir. Buna göre, tutuklu ve hükümlü iken firar edenler, firara teşebbüs suçundan veya cezaevi idaresine karşı ayaklanma suçundan mahkum edilmiş olanlar ile disiplin cezası olarak dört defa hücre hapsi cezası almış olanların şartla salıvermeden yararlanmaları; Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenlerin 33 yıllarını, müebbet ağır hapiste 25 yıllarını, diğer şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkum olanların ise hükümlülük sürelerinin 2/3'ünü çekmiş olmalarına bağlıdır. Aynı kanunla 19'uncu maddenin 2'nci fıkrasına eklenen bir hükümle tutuklu veya hükümlü iken iki defa firar edenler, iki defa firara teşebbüsten veya iki defa cezaevi idaresine karşı ayaklanma suçundan mahkum edilmiş olanların şartla salıvermeden yararlanabilmeleri için bunlardan, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenlerin 36 yıllarını, müebbet ağır hapse mahkum olanların 28 yıllarını, diğer şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkum olanların ise hükümlülük sürelerinin 3/4'ünü çekmiş olmaları kuralı getirilmiştir. Bu hüküm doğrultusunda aynı yasanın 3'üncü maddesiyle, 19'uncu maddeye 17.3.1982 tarih ve 2638 Sayılı Kanunla eklenen son fikra da yürürlükten kaldırlmıştır. 06.06.1991 tarih ve 3756 Sayılı Kanun ile TCK'nın 17'nci maddesine ikinci fıkra olarak, "*birinci fikra hükmüne göre aynen çektirilecek süre, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenler için kırk yıl, müebbet ağır hapis cezasına mahkum olanlar için otuz altı yıl üzerinden hesap edilir*" hükmü ilave edilmiştir. Böylece ölüm ve müebbet hapis cezalarına mahkum olduktan sonra şartla salıverilen hükümlülerin, deneme müddeti içerisinde tekrar suç işlemeleri dolayısıyla şartla tahliye kararının geri alınması halinde, aynen çektirilecek sürenin tespitindeki belirsizlik giderilmiştir[116].

115 **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 76.
116 **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 76.

03.08.2002 tarih ve 4771 Sayılı Kanun uyarınca savaş ve çok yakın savaş tehdidi hallerinde işlenmiş suçlar için öngörülen idam cezaları hariç olmak üzere, TCK, 1918 Sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun ve 6831 Sayılı Orman Kanununda yer alan idam cezaları müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülmüştür. Böylece hukukumuzda, belirtilen istisnalar dışında ölüm cezası yürürlükten kalkmıştır. Ancak Kanunun 1'inci maddesinin (b) bendi ile; TCK'nın 17'nci ve Ceza İnfaz Kanununun 19'uncu maddesinde yazılı TBMM tarafından ölüm cezasının yerine getirilmemesine karar verilenler hakkında idam cezası için öngörülen hükümler saklı tutularak bu kanuna göre idam cezasından dönüştürülen müebbet ağır hapis cezası için de, söz konusu hükümlerin uygulanmasına devam edilecegi esası benimsenmiştir. Yine Cezaların İnfazı Hakkında Kanununun EK.2'nci maddesinde belirtilen ve TBMM tarafından idam cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenler hakkında indirim hükümlerinin uygulanmayacağına ilişkin düzenleme de, idam cezasından çevrili müebbet ağır hapis cezasına mahkum olanlar bakımından da geçerlidir[117].

21.07.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5218 Sayılı Kanunla Cezaların İnfazı Hakkında Kanunda değişiklikler yapılmıştır. Buna göre; ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına hükümlüler 25 yıllarını; müebbet ağır hapis cezasına hükümlüler 20 yıllarını; diğer şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkum edilmiş olanlar hükümlülük süresinin ½'ni; çekmiş olup da Tüzüğe göre iyi halli hükümlü niteliğinde bulundukları takdirde, talepleri olmasa dahi şahsi şartla salıverilirler (CİK m.19/1).

Tutuklu veya hükümlü iken firar edenler, firara teşebbüs suçundan veya cezaevi idaresine karşı ayaklanma suçundan mahkum edilmiş olanlar ile disiplin cezası olarak dört defa hücre hapsi cezası almış olanların yukarıdaki fıkra hükmünden yararlanabilmeleri için, bunlardan; ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına hükümlülerin 29 yıllarını, müebbet ağır hapse mahkum olanların 25 yıllarını, diğer şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkum olanların ise hükümlülük sürelerinin 2/3'ünü çekmiş olmaları şarttır. Tutuklu veya hükümlü iken iki defa firar edenler, iki defa firara teşebbüs suçundan veya iki defa cezaevi idaresine karşı

[117] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 76.

ayaklanma suçundan mahkum edilmiş olanların yukarıdaki fıkra hükmünden yararlanabilmeleri için, bunlardan; ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına hükümlülerin 32 yıllarını, müebbet ağır hapse mahkum olanların 28 yıllarını, diğer şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkum olanların ise hükümlülük sürelerinin 3/4'ünü çekmiş olmaları şarttır (CİK m. 19/2).

5218 Sayılı Kanunla 3713 Sayılı Kanunun 17'nci maddesine eklenen fıkra ile; Ölüm cezaları 3.8.2002 tarihli ve 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun hükümlerine göre müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen terör suçluları ile ölüm cezaları ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen veya ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkûm olan terör suçluları hakkında, bu Kanun ve 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun şartla salıvermeye ilişkin hükümleri uygulanmaz. Bunlar hakkında ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası ölünceye kadar devam eder.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUNDA KOŞULLU SALIVERMENİN ŞARTLARI

I. GENEL OLARAK

Koşullu salıverme, belirli şartların varlığı halinde tatbik olunabilrcek bir müessesedir. Hiçbir şarta bağlı olmaksızın, cezasının bir kısmını çeken mahkumun serbest burakılması, cezanın amaçlarına ya da rehabilitasyona değil, cezaevi doluluğunun azaltılması, toplumsal barışın tesisi gibi başka düşüncelere hizmet eder. Bu ise, bir infaz ve şahsileştirme kurumu olan koşullu salıvermeye uygun değildir[118].

Hukukumuzda koşullu salıverme kurumuna ilişkin düzenleme 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanununun 107 ve 108'inci maddelerinde düzenlenmiştir. Bu kanunla 647 Sayılı Ceza İnfaz Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır. 5275 Sayılı CGTİK'nin söz konusu düzenlemeleri çerçevesinde koşullu salıvermenin şartlarını; 1- Cezanın bir kısmının çekilmiş olması ve 2- İyi halli olmak şeklinde belirtebiliriz. 647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanununun 19. maddesinde şahsi hakların tazmini de bir koşul olarak düzenlenmişti. CGTİK'nin 107.'inci maddesinde bu konuda bir açıklık mevcut değildir.

Aşağıda mevzuatımızdaki hükümler dikkate alınarak koşullu salıvermenin şartları üzerinde durulacaktır.

[118] **ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA**, a.g.e, 3. Bası, s. 920.

II. CEZANIN BİR KISMININ İNFAZ EDİLMİŞ OLMASI

1) Genel Açıklamalar

Hükümlünün koşullu olarak salıverilmesi, mahkum olduğu cezanın bir kısmının infaz edilmesine olmasına bağlıdır. Bu yolla suçlunun hürriyeti bağlayıcı cezanın acı veren tarafını hissetmesi ve kurumda iyi hal gösterip göstermediğinin daha iyi anlaşılması sağlanır[119].

Koşullu salıverme her çeşit hürriyeti bağlayıcı cezalar için geçerlidir. Buna karşılık hapsen tazyik ceza olmayıp, borçlunun borcunu ödemesi için zorlayıcı bir tedbir niteliğinde bulunduğundan, söz konusu kimseler koşullu salıvermeden yararlanamazlar[120]. 09.09.1970 tarih ve 35219 sayılı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün genelgesi ile bu husus açıklanmıştır. Yargıtay 5'inci Ceza Dairesinin 30.04.1990 tarih ve 741/2275 sayılı mütalaası uyarınca şartla salıverme bir infaz kurumudur[121].

Hukukumuzda kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar bakımından koşullu salıverme mümkündür. Nitekim 647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunda olduğu gibi; 5275 Sayılı CGTİK'de de "*asgari süre*" koşuluna yer verilmediği için üç günlük[122] hapis cezasında bile isabetsiz olarak koşullu salıvermenin uygulanmasına rastlanabilir. Buna mukabil 2000 TCK. Tasarısında 3 aydan az hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum olanlar ile en az 2 ay süreyle cezalarını çekmemiş bulunanların şartla salıverilmeyeceği düzenlenmişti. Benzer olarak Polonya Ceza

---

[119] **ÖNDER**, a.g.e, II-III, s. 726.

[120] **ÇOLAK, Haluk – ALTUN, Uğurtan**, "Ceza Muhakemesinde Haksızlık Oluşturan Fiil Karşılığında Uygulanan Özel Bir Yaptırım Türü olarak Disiplin ve Tazyik Hapsinin Hüküm ve Sonuçları", Adalet Dergisi, S:27 (Ocak 2007), s. 13.

[121] **KESKİN**, **İbrahim**, "Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun Getirdiği Yenilikler", Adalet Dergisi, S:24 (Ocak-2006), s.141.

122 Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 01.02.2000 tarih ve 2-1/9 sayılı kararında; "şartla salıverme hükümlerinin uygulanabilmesi için, cezanın bir süre çekilmiş olması ve hükümlünün bu süre içinde iyi hal göstermesi gerektiği, bu değerlendirmeye tabi tutulmadan bir hükümlünün şartla salıvermeden yararlanmasının olanaksız olduğu" gerekçesiyle bir günlük hürriyeti bağlayıcı cezanın infaz kabiliyetinin bulunduğuna hükmetmiştir. (Karar için bkz. **HEKİMOĞLU, M. Fahrettin**, Ceza İnfaz Hukuku ve Cezaevi İdaresi, Ankara 2001, s. 189.

Kanununun 78'inci maddesinde en 6 ay cezanın çekilmesi koşulu bulunmaktadır. Mükerrirler bakımından ise bu süre bir yıldır[123].

Koşullu salıvermenin bütün kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza hükümlüleri için mutlak olarak uygulanması yerinde kabul edilmemektedir. Söz konusu uygulama kurumun mahkumlar için bir atıfet sayıldığı fikrini doğurduğu, böyle bir düşüncenin kurumun amaçlarına aykırı olduğu kabul edilmektedir[124]. Kaldı ki, üç günde, beş günde hatta on günde en gerçekçi gözlem yöntemleri kullanılsa bile, bir hükümlünün iyi halinin tespiti mümkün bulunmadığı gibi, ıslahın da bu kadar kısa bir süre içinde gerçekleştiğini düşünmek yersizdir. Üç gün içersinde mahkumun cezaevi koşullarına bile alışması olanaksızdır. Ayrıca yetkili mahkemenin iç günlük bir cezada hemen şartla salıverme kararı verebileceği de düşünülemez. Örneğin, üç günlük hapis ya da hafif hapis hükümlüsünün cezasının bir günün cezaevinde geçirdikten sonra, ceza infaz idaresinin iyi hal tespit etmesi, ardından yargı organına müracaat edilmesi ve yetkili mahkemenin de bu kararı vermesi bir iki gün içinde sağlanabilecek bir prosedür değildir. Dolayısıyla iki günlük, üç günlük cezalarda koşullu salıvermenin işleyebileceğini söylemek, hayatın akışına da terstir[125].

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda cezanın bir kısmının infaz edilmiş olması şartı beş aşamalı olarak ele alınmıştır: a) Adi suçlarda içtima ettirilmemiş cezalarda koşullu salıverme (m.107/2), b) Adi suçlarda içtima ettirilmiş cezalarda koşullu salıverme (m. 107/3), c) Örgütlü suçlarda içtima ettirilmemiş cezalarda koşullu salıverme (m. 107/4), d) Örgütlü suçlarda içtima ettirilmiş cezalarda koşullu salıverme (m. 107/4), e) Mükerrirlere özgü infaz rejimi çerçevesinde koşullu salıverme (m. 108).

Bu koşul bakımından 5275 Sayılı CGTİK'nın koşullu salıvermeyi bir yandan cezaların içtimaında kabul edilen toplama sistemine bir üst sınır getirmede kullandığı, diğer taraftan da tekerrür halinde (her ne kadar 5237 Sayılı TCK'da

[123] **ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA**, a.g.e, 3. Bası, s. 921.
[124] **YILDIRIM**, a.g.e, s. 41.
[125] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 114 vd.

58'inci madde ile cezanın arttırılması sistemi benimsenmemiş olsa da) mükerrirlerin hapis cezalarının infazını ağırlaştırmada bir araç olarak gördüğü anlaşılmaktadır[126].

Süre koşulu yönünden 647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanununun 19'uncu maddesindeki sistem terk edilmiş, kurumdaki bazı fiiller dolayısıyla süre koşulunun ağırlaştırılmasına yer verilmemiştir. Ancak temelde koşullu salıverme süreleri 5275 Sayılı Kanunda arttırılmıştır. Buna göre; 647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun Ek-2'nci maddesindeki "*her ay için altı günlük*" indirime yeni yasa sisteminde yer verilmemiştir. Bunu yerine yaşı küçük hükümlünün 15 yaşını doldurıncaya kadar infaz kurumunda geçirdiği bir gün iki gün olarak dikkate alınacaktır.

2) Adi Suçlarda İçtima Ettirilmemiş Cezalarda Koşullu Salıverme

Adi suçlarda içtima ettirilmemiş cezalar yönünden hükümlüler; Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuz yılını, müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar yirmidört yılını, diğer süreli hapis cezalarına mahkûm edilmiş olanlar cezalarının üçte ikisini infaz kurumunda çektikleri takdirde, koşullu salıverilmeden yararlanabilirler (m.107/2). İnfaz kurumunda geçirilmesi gereken sürelerin hesabında tutuklulukta geçen günlerin nazara alınacağı konusunda CGTİK. m. 107'de açık bir hüküm olmamakla birlikte, tutuklulukta geçen sürelerin cezadan mahsubuna ilişkin 5237 sayılı TCK.'nın 63'üncü maddesi çerçevesinde ceza süresinin hesabında tutuklulukta geçen süreler de hesaba alınacaktır. Adli para cezasına hükmedilmesi durumunda bir gün 100 Türk Lirası sayılmak üzere, bu cezadan indirim yapılır.Bu bakımdan hükümlülüğün koşullu salıvermeye esas teşkil edebilecek bölümünü tutuklulukta geçirip de, hüküm kesinleştiğinde serbest bulunan mahkumlar bakımından koşullu salıverme mümkündür. Bu kimseler yeniden cezaevine alınıp hükümlü statüsüne tabi tutulmaksızın, tutuklu bulundukları sırada iyi halli bulunduklarının ceza infaz kurumu idaresi tarafından saptanması durumunda yetkili mahkeme tarafından koşullu salıverilirler[127]. Hükmedilen

[126] **ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA**, a.g.e, 3. Bası, s. 922.
[127] "Şartla tahliye süresini tutuk bulunduğu sırada, iyi hal ile geçirdiği cezaevi disiplin kurulu kararıyla anlaşılması halinde, hükmün kesinleşmesinden sonra cezaevinde bulunmayan hükümlünün yeniden

cezanın tümünü tutuklulukta geçirmiş olanların cezaları infaz edilmiş olacağından koşullu salıverilmeleri de mümkün değildir. Çünkü bu durumda ceza zaten bihakkın infaz edilmiş sayılır[128].

3) Adi Suçlarda İçtima Ettirilmiş Cezalarda Koşullu Salıverme

Ceza hukukunun temel kurallarından birisi, "*kaç tane fiil varsa o kadar suç, kaç tane suç varsa o kadar ceza var*" şeklinde ifade edilmektedir. Bunun istisnaları suçların içtimaı bölümünde belirlenmiştir (m. 42-44). Bu itibarla 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkına Kanun cezaların içtimaı konusunda 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu sistemini benimsememiştir. Cezaların içtimaına göre işlenen her bir suçla ilgili olarak ayrı ayrı cezaya hükmedilecektir. Böylece verilen her bir ceza, bağımsızlığını koruyacaktır. Hükmolunan birden fazla cezanın ne suretle infaz edileceği sorunun İnfaz Kanununda düzenlenmesi gerektiği düşüncesiyle; 5237 Sayılı TCK'da cezaların içtimaına ilişkin hükümlere yer verilmemiştir. Her bir ceza bağımsızlığını muhafaza etmekle birlikte, bu cezaların infazı bakımından koşullu salıverme imkanının da varlığı gereklidir. Ne kadar süreyle hapis cezasına mahkum edilmiş olursa olsun, infaz kurumunda cezasını çekmekte olan hükümlünün yine de koşullu salıvermeden yararlanabilme, şartları ağır da olsa, toplumsal ortama tekrar geri dönmeye ilişkin ümitlerinin canlı tutulması gerekir. Aksi takdirde, hapis cezası ile cezalandırmakla güdülen amaca aykırı davranılmış olur. Keza, infaz kurumunda cezasını çekmekte olan ve toplumsal ortama tekrar geri dönme imkanı olmayan hükümlünün bir suç makinesi olarak karşımıza çıkması kaçınılmaz bir sonuç olarak karşımıza çıkar. İnfaz kurumunda uygulanan iyileştirici eğitim programlarından beklenen faydanın bu hükümlülerle ilgili olarak sağlanması hayalden ibaret kalır. Bu düşüncelerle, İnfaz Kanununda, ne kadar süreyle hapis cezasına mahkum edilmiş olursa olsun, infaz kurumunda cezasını çekmekte olan hükümlünün yine de koşullu salıvermeden yararlanabilmesine imkan sağlayan bir düzenleme yapılmıştır[129].

---

cezaevine alınmasına mahal kalmadan şartla tahliyesine karar verilmesi uygundur" (bkz**. MENGÜÇ**, a.g.e, s 147); **KAFES**, a.g.e, s. 45.

[128] **HEKİMOĞLU**, a.g.e, s. 186.

[129] **ÖZGENÇ, İzzet**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2006, s. 573-574.

Bu noktada "*cezaların içtimaı kurumu*" ile ilgili kısa bir açıklamada bulunulmasında fayda görüyoruz:

"Gerçek içtima", "hakiki içtima" olarak da adlandırılan cezaların içtimaı (cezaların toplanması), bir kimsenin ceza kanunun aynı veya farklı hükümlerini değişik zamanlarda birden fazla ihlal etmesi durumunda söz konusudur.Diğer bir anlatımla suçların içtimaının (bileşik suç, fikri içtima, zincirleme suç)mevcut olmadığı hallerde, birkaç suçtan ayrı ayrı hüküm giyen failin, cezalarının hepsinin birleştirilerek uygulanmasına cezaların içtimaı denilir[130]*. Örneğin, 1 ocakta komşusunun evine girerek hırsızlık yapan (A), 15 ocakta arabasıyla çarptığı (Y)'nin taksirle ölümüne sebebiyet verse, ardında yurt dışına kaçabilmek için sahte belge tanzim etse, Türk Ceza kanununda yer alan dört farklı ceza normunu ihlal etmiş olmaktadır.Bu durumda işlediği her bir eylemden ayı ayrı cezalandırılması gereken (A)'ya nasıl bir yaptırım uygulanacağı hususu, cezaların içtimaı kuralları çerçevesinde çözümlenmesi gereken bir sorundur*[131]*.*

Cezaların içtimaı öncelikle, ortada birden fazla suçun bulunmasına bağlıdır. Bu suçlar aynı olabileceği gibi (örneğin, hırsızlık suçunun birkaç defa işlenmesi) farklı da olabilir. Ancak her halükarda somut olayda, faile tek bir ceza verilmesini sonuçlayan " suçların içtimaı" halleri gerçekleşmemiş bulunmalıdır.Buna karşılık suçların içtimaı hallerinin ayrı ayrı uygulanabildiği birçok eylemi bulunan fail hakkında, cezaların içtimaı kuralının uygulanmasına engel yoktur. Örneğin, 1 ocak, 5 ocak, ve 8 ocakta komşusunun evine girerek hırsızlık yapan (A) (bina içinde zincirleme hırsızlık TCK. m.43/1, !42/1-b, konut dokunulmazlığını ihlal TCK. m.116/1), 15 ocakta tahdit ettiği (Y)'nin kol saatini zorla alsa (yağma, bileşik suç TCK: m.42, 148), ardından da 17 ocakta parkta bir bayana nitelikli cinsel saldırıda bulunsa (nitelikli cinsel saldırı, alenen hayasızca hareket, farklı neviden fikri içtima TCK m 44, 102/2, 225/1) hem suçların içtimaı hem de cezaların içtimaı kuralı birlikte uygulanacaktır. Burada önemli olan, yukarıda da belirtildiği gibi cezaların

[130] **OTACI, Cengiz**, "Türk Ceza Hukukunda suçların Ve Cezaların İçtimaı", Adalet Dergisi, , S:11 (Nisan-2002), s. 229 vd.
[131] **ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA**, a.g.e, 3. Bası, s. 924.

içtimaına dahil edilecek çeşitli eylemler arasında suçların içtimaı durumunun bulunmamasıdır[132].

Cezaların içtimaına ilişkin kuralların uygulanabilmesi bakımından aranan bir diğer şart, birleştirilecek cezaların infaz edilebilir nitelikte bulunmasıdır. Eğer suçlardan birinin cezası infaz edilmiş veya ertelenmiş ya da herhangi bir sebeple düşmüşse (af, zamanaşımı), infaz edilmiş veya düşmüş bir cezayı ikinci defa çektirmek söz konusu olamayacağında bu ceza hakkında- cezaların içtimaı kurallarının tatbiki olanaksızdır[133].

Cezaların içtimaı konusunda mukayeseli hukuk ve Türk hukukunda toplama, hukuki içtima ve erime olmak üzere başlıca üç sistem üzerinde durulmaktadır:

Toplama sisteminde, işlemiş olduğu suçların cezaları faile ayrı ayrı verilir, diğer bir anlatımla aynı neviden olan cezalar toplanır, ayrı neviden olan cezalar ise, birbirlerini takiben toplanır[134].

Hukuki içtima sisteminde, toplama sisteminde olduğu gibi "suç nasılsa ceza da öyledir" ilkesinden hareket edilmiştir[135]*. Ancak suçluya cezaların tamamı çektirilmeyip, işlemiş olduğu suçlardan en ağır olanı icap ettirene göre ceza (temel ceza) tayin edilir, ardından bu cezaya diğer suçların cezalarının belli bir miktarı (ek ceza) ilave edilir. Böylece cezaların tümü değil de, yalnız bir kısmı, temel alınan en ağır cezaya eklendiğinden, hem cezaların bir kısmı dikkate alınmış, hem de elde edilen toplam ceza belirli bir haddi aşmamış olur*[136].

Erime sisteminde ise, faile işlediği fiillerin en ağırının cezası verilir. Böylece öteki suçların cezası en ağırının içinde erir. Bu sistem belirli bir ağırlıkta cezayı

---

132 **ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA**, a.g.e, 3. Bası, s. 923.
133 **ÖNDER,** a.g.e, s. 601
134 **EREM-DANIŞMAN-ARTUK**, a.g.e, s. 913
135 **DÖNMEZER-ERMAN**, a.g.e, III, n. 1773.
136 **DÖNMEZER-ERMAN**, a.g.e, III, n. 1773.

ihtiva eden bir suç işleyen failin, bu cezaya eşit veya daha hafif suçları işlemekte adeta serbest olduğunun ilan edilmesine yol açar ki bu da kabul edilemez[137].

Yukarıda da belirttiğimiz üzere 765 Sayılı TCK cezaların içtimaında, toplama sistemini benimsemiş, ancak buna bilhassa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar bakımından bir üst sınır getirmiştir. Örneğin toplam süre süreli ağır hapis cezalarının içtimaında 36 yılı, hapis cezalarının içtimaında 25 yılı, hafif hapis cezalarının içtimaında ise 10 yılı geçemez, farklı neviden cezalar toplandığında ise, 30 yılı aşamazdı (TCK m. 77/1-2). Yine 24 seneden aşağı olmayan en iki ağır hapis cezasına mahkumiyet halinde, müebbet ağır hapis cezası uygulanırdı (TCK m. 71/2). Müebbet hapis cezalarının, müebbet hapis veya diğer süreli hapis cezaları içtimaı halinde infaz rejimi değişmekte, müebbet hapis cezasının infazına belirli sürelerle hücre hapsi eklenmekteydi (TCK. m.70,73). Para cezaları ayrıca infaz edilirdi (TCK. m. 75).

5237 Sayılı TCK'da cezaların içtimaına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. 5275 Sayılı CGTİK'ın 99'uncu maddesi ve 101/2'nci maddesi, bir kişi hakkında hükmedilen her bir cezanın diğerinden bağımsız olarak infazını öngörmüştür.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 107'inci maddesinin 3'üncü fıkrasına göre içtima ettirilmiş cezalarda koşullu salıverilmek için;

a) Birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde otuzaltı,

b) Birden fazla müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde otuz,

c) Bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuzaltı,

[137] **DÖNMEZER-ERMAN**, a.g.e, III, n. 1773.

d) Bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuz,

e) Birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla yirmisekiz yılın infaz kurumunda geçirilmesi gerekmektedir.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 107'inci maddesinin üçüncü fıkrasının (c), (d) ve (e) bentlerinde geçen "en fazla" deyiminin sebebi; hükümlülerin bizatihi içtimaın varlığı dolayısıyla koşullu salıverme sürelerinin uzatılmasının önlenmek istenmesidir. Nitekim örneğin, tek bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasında koşullu salıverme süresi 30 yıldır. Birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapsin veya müebbet hapisle ağırlaştırılmış müebbet hapsin içtimaında ise koşullu salıverme süresi 36 yıldır. Bu açıdan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına beş yıllık bir süreli hapis cezası eklenmiş olsa, doğaldır ki, hükümlü iyi halli ise, onu 36 yıl kurumda tutmak uygun değildir. Keza birden fazla süreli hapsin içtimaında da bunların 3/2'sinin 28 yılı geçmediği hallerde, 28 yılın beklenmesi mantığa aykırıdır[138]. Hükümlünün bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yanında 6 yıl hapis cezası bulunduğu takdirde, her iki cezaya ilişkin koşullu salıverme süreleri 30 yıl ve 4 yıl olduğundan bu süreler üst sınır olan 36 yıla ulaşmadığından 34 yıl olarak uygulanacaktır[139]

4) Örgütlü Suçlarda İçtima Ettirilmemiş Cezalarda Koşullu Salıverme

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 107'nci maddesinin 4'üncü fıkrasında suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlardan dolayı mahkumiyet halinde; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkum edilmiş olanlar otuzaltı yılını, müebbet hapis cezasına mahkum edilmiş olanlar otuz yılını, süreli hapis cezasına mahkum edilmiş olanlar dörtte üçünü infaz kurumunda çektikleri takdirde koşullu olarak salıverilebilirler. Çıkar amaçlı suç örgütleri ve terör örgütleri ile ilgili olarak 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun 17'inci maddesinde ağırlaştırılmış

[138] **ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA**, a.g.e, 3. Bası, s. 930.
[139] **SAĞIROĞLU,** a.g.m, s. 104

süreler öngörülmekteydi. Ancak Terörle Mücadele Kanununun 17'nci maddesinde 29.06.2006 tarih ve 5532 Sayılı Kanunla yapılan değişiklikle bu kanun kapsamına giren suçlardan mahkum olanlar hakkında CGTİK'in 107/4 ve 108'inci maddelerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun 58'inci maddesinin 9'uncu fıkrasında mükerrirlere özgü infaz rejiminin ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirinin "örgüt mensubu suçlu" hakkında da uygulanacağı belirtilmiştir. Mükerrirlere özgü infaz rejimi ve denetimli serbestlik tedbiri CGTİK'in 108'inci maddesinde düzenlenmiştir. Bununla beraber örgüt mensubu suçlular yönünden koşullu salıverme şartları CGTİK'in 107/4'üncü maddesinde özel olarak düzenlendiğinden, bu suçlular açısından 108'inci maddenin sadece "*denetimli serbestlik tedbiri*" yönünden tatbiki gerekmektedir[140].

5) Örgütlü Suçlarda İçtima Ettirilmiş Cezalarda Koşullu Salıverme

5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 107'nci maddesinin 4'üncü fıkrasında örgütlü suçlardan dolayı verilecek cezaların içtimaında da süre koşulu ağırlaştırılmıştır. Buna göre terör suçlarından dolayı içtima ettirilmiş birden fazla hapis cezasına mahkumiyet halinde koşullu salıverilebilmek için;

a) Birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde kırk,

b) Birden fazla müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde otuzdört,

c) Bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla kırk,

[140] **ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA**, a.g.e, 3. Bası, s. 931.

d) Bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuzdört,

e) Birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuziki yıldır.

Görüldüğü üzere Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda adi suçla adi suçun cezasının içtimaı, örgütlü suçla örgütlü suçun içtimaı halinde koşullu salıverilme süreleri belirlenmiştir. Adi suçla örgütlü suçun içtima ettirileceği hallerde, hangi kurala göre hareket edileceği konusuna işaret edilmemiştir.

6) Mükerrirlere Özgü İnfaz Rejimi Çerçevesinde Koşullu Salıverme

Süre koşulu bakımından üzerinde durulması gereken son ihtimal ise, mükerrirlere özgü infaz rejimine göre cezaları çektirilen hükümlülerin koşullu salıverilmeleridir. 647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunda mükerrirler bakımından ayrı bir koşullu salıverme süreleri yer almamaktaydı. 765 Sayılı TCK'nın 81 ila 88'inci maddeleri arasında düzenlenen tekerrür hükümlerinin uygulanması halinde faile verilecek cezada bir kısım artırım yapılırdı. TCK'nın 58'inci maddesine göre ise "*tekerrür*" halinin tespiti halinde, bu durumun hükümlü üzerindeki en önemli etkisi, hapis cezasının "*mükerirlere özgü infaz rejimine göre*" çektirilmesidir. Yani tekerrür hükümlerinin uygulandığı durumlarda 765 Sayılı TCK'da olduğu gibi cezada artırım yapılmamakta, hükümlünün koşullu salıverilme süresinde, ilk kez suç işleyenlere göre artırım yapılmaktadır. Konuyu düzenleyen CGTİK'in 108'nci maddesine göre, tekerrür dolayısıyla işlenen ikinci suçta koşullu salıverme süreleri şu şekilde düzenlenmiştir;

a) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının otuzdokuz yılının,

b) Müebbet hapis cezasının otuzüç yılının,

c) Süreli hapis cezasının dörtte üçünün, infaz kurumunda iyi hâlli olarak çekilmesi durumunda, koşullu salıverilmeden yararlanılabilir.

Tekerrür halinde koşullu salıvermeye esas ceza sürelerini arttıran kanun koyucu, tekerrüre esas teşkil eden suçun cezasının ağırlığını nazara alarak bu arttırıma bir sınırlama da getirmiştir. Tekerrür nedeniyle koşullu salıverme süresine eklenen miktar, tekerrüre esas teşkil eden suçun cezasından fazla olamaz. Önceki mahkumiyet çeşitli suçlara ilişkin ise, eklenen süre en ağırının cezasından fazla olamaz. İkinci defa tekerrür hükümlerinin uygulanması durumunda, hükümlü koşullu salıverilmez (CGTİK. m.108/2-3).

Mükerrirlere özgü infaz rejimine karar verebilmek için, hükümlünün yargılandığı suçun 08.07.2005 tarihinden sonra olması gereklidir. Aksi takdirde mükerrirlere özgü infaz rejimine karar verilemeyecektir[141].

7) Sürenin Hesaplanması

Ceza sürelerinin hesaplanması konusunda temel düzenleme TCK'nın 61'inci maddesinde yer almaktadır. Buna göre, süreli cezalar gün, ay ve yıl hesabıyla belirlenir. Bir gün, yirmidört saat; bir ay, otuz gündür. Yıl, resmî takvime göre hesap edilir. Hapis cezası için bir günün, adlî para cezası için bir Türk Lirasının artakalanı hesaba katılmaz ve bu cezalar infaz edilmez (TCK. m.61/6). TCK. sürenin tayininde gün, ay ve yıl hesabını nazara almış, saat ve hafta birimlerine yer vermemiştir. Bu bakımdan somut olayda hakimin saat ve hafta birimlerine göre, cezaya hükmetmesi mümkün değildir[142]. Bilindiği üzere bir yıl 365 gün olup, artık yıllarda 366 gündür. Bir ay ise, bazen 30, bazen 31, şubat ayı 28 gün olup, artık yıllarda 29 gündür. Yıl 365 gün, 12 ay ise 360 gün olduğu için kanunda sene veya yıl tabiri kullanılarak belirtilen ceza süresi zorunluluk olmadan ay olarak

[141] "5237 Sayılı TCK'nın 7/2. maddesi hükmüne göre, "suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur." 5237 sayılı TCK'nın 7/3. maddesine göre ise, "hapis cezasının ertelenmesi, koşullu salıverme ve tekerrür ile ilgili olanlar hariç; infaz rejimine ilişkin hükümler derhal uygulanır." Bu kurallara aykırı olarak sanıkların adli sicil kaydının bulunduğu gerekçesiyle suç tarihinde yürürlükte olmayan, infaz rejimi ile ilgili bulunan ve sanık aleyhine sonuç doğuran 5237 sayılı TCK'nın 58'inci maddesinin 6'ncı fıkrası gereğince sanığın cezasının mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirilmesine karar verilmesi yasaya aykırı olduğundan…" Yarg. 10 CD. 22.03.2006 tarih ve 2005/20195 E., 2006/4283 K. sayılı kararı (Karar için bkz. **ATALAY, Osman**, "Mükerrir Hükümlülerin İnfazında Müddetname Hesaplamaları", Terazi Hukuk Dergisi, S:13, (Eylül-2007), s. 117).

[142] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 134.

hesaplanamayacağı gibi, kanunda ay olarak hesaplanan cezalarda içtima sonucu 12 ayı geçse bile yıl olarak belirlenmez. Nitekim Yargıtay'ın konuyla ilgili kararında da; "*TCK'nın 30'uncu maddesine göre 12 ay 360 ve 1 yıl 365 gün olup ay ile sen arasında cezanın infazı bakımından 5 günlük fark mevcudiyetine binaen ay olarak verilen cezalar içtima sonunda 12 ayı geçtiği takdirde, bu sürenin yine ay olarak ifade edilmesi icap ederken, 12 ayın 1 yıl olarak ifadesinde isabet yoktur denmektedir* [143].

TCK'nın 61'inci maddesinin uygulanması hükümlünün lehine sonuç doğurmaktadır. Örneğin kanunda bir yıl 1 yıl 5 ay hapis cezanın öngörüldüğü bir durumda ceza yarı oranda indirildiğinde 1 yıl 5 ay, 17 ay olarak hesaplanarak, indirim sonrasın elde edilecek miktar 8 ay 15 gün hapis cezası olacaktır. Buna göre 1 yıl 5 ay =365 +(5x30)=515 gündür. Bunun yarısı ise 257,5 gün eder ve günün artığı hesaba katılamayacağı için bulunacak süre 257 gündür. TCK'Nın 61'inci maddesinin 6'ncı fıkrasının uygulanması suretiyle yapılacak hesapta ise ceza süresi; 8 ay 15 gün =(8x30)+15=255 gündür. Şu halde TCK'nın 61'inci maddesinin 6'ncı fıkrasının uygulanması ile hükümlü diğer hesaba göre daha az ceza infaz kurumunda kalacaktır[144].

Aynı durum cezanın infazı sırasında sürenin hesaplanması bakımından da geçerlidir. Örneğin 10 mart 2007 tarihinde cezaevine giren 8 ay 15 gün hapis cezasına hükümlü (A)'nın bihakkın tahliye tarihi aylar güne çevrilmeksizin ceza tam olarak infaz edildiğinde; 10 mart-10 nisan arası (31 gün) + 10 nisan-10 mayıs arası (30 gün) + 10 mayıs-10 haziran arası (31 gün) + 10 haziran-10 temmuz arası (30 gün) + 10 temmuz-10 ağustos arası arası (31 gün) + 10 ağustos-10 eylül arası (31 gün) + 10 eylül-10 ekim arası (30 gün) + 10 ekim-10 kasım arası (31 gün) + 15 gün =25 kasım 2007 olarak tespit olunacaktır. Bu günlerin toplamı ise, 260 gündür. Buna karşılık TCK'nın 61'inci maddesinin 6'ncı fıkrası uygulandığında cezanın; 8 ay 15 gün = (8x30) + 15 =255 gün infazı gerekmektedir. Bu durumda hükümlü 20 kasım 2007 tarihinde tahliye olacak ve diğer hesaba göre 5 gün fazla yatmamış

[143] Yarg. 4. CD. 07.06.1939, 5440/1119 (**HEKİMOĞLU**, a.g.e, s. 224)
[144] Örnek için bkz. **HEKİMOĞLU**, a.g.e, s. 223.

bulunacaktır. Tutuklulukta geçen sürelerin cezadan mahsubu işlemi yapılırken, aynı şekilde aylar güne çevrilmeksizin hesaplama yapılmalıdır.

Koşullu salıverme için mahkemece hükmedilen cezanın belli bir miktarını çekmek zorunluluğu bulunduğuna göre, bu sürenin hesabında mahkumun şüpheli veya sanık[145] iken geçirmiş olabileceği tutukluluk süresinin dikkate alınıp alınmayacağı konusunda tereddüt edilebilir. Bir düşünceye göre[146], koşullu salıverilmek için kanunun kabul ettiği asgari süre, belli şekilde teşkilatlandırılmış bir cezaevinde ıslaha ancak yetebilecek bir müddet olarak düşünülüp belirlenmiştir. Bu bakımdan değişik nedenlerle uzayıp kısalması doğru olmayıp, ayrıca bir infaz rejimine tabi olmayan tutukluluk halinin koşullu salıverilme süresinin hesabında göz önüne alınması da yerinde değildir. Diğer bir fikre göre ise[147], tutukluluk hali kimi zaman kesintisiz bir şekilde devam etmekte ve sanık tüm yargılama boyunca tutuklu kalmakta, verilen cezanın kesinleşmesi üzerine hükümlü sıfatını almaktadır. Artıca bireyin hürriyetini kısıtlayan söz konusu halin sonuçları itibariyle hükümlü olmaktan pek bir farkı da bulunmamaktadır. Bu bakımdan koşullu salıverme sürelerinin hesaplanmasında tutuklulukta geçen müddetin dikkate alınması yerindedir. Gerçekten, TCK'nın 63'üncü maddesinde, hüküm kesinleşmeden önce gerçekleşen ve şahsî hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün hâller nedeniyle geçirilmiş sürelerin hükmolunan hapis cezasından indirileceği hükmü yer almaktadır.

Son olarak belirtelim ki, bir hükmün infazına ilişkin mahkemece verilen kararlar kesinleşmiş dahi olsalar, hükümlü lehine kazanılmış hak teşkil etmezler. Bu bakımdan koşullu salıvermeye dair kararların daha sonradan incelenmeleri sırasında eksik infaz yapıldığı anlaşılırsa, hükümlü lehine kazanılmış bir hak olmayıp, bu karar kanun yolu ile düzeltilip, hükümlü yeniden davetiye ile celp edilerek eksik

---

145 Şüpheli, soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişiyi; sanık ise, kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişiyi ifade etmektedir (CMK. m. 2/1-a-b)

146 **EREM-DANIŞMAN-ARTUK**, a.g.e, s. 856

147 **YILDIRIM**, a.g.e, s. 55; **YENİDİÜNYA**, a.g.e, s. 140

bırakılan cezanın infaz ettirilmesi gerekir[148]. Nitekim 6. CD.'nin 01.06.1973 tarih ve 5514/5423 sayılı kararında[149]; "*hükümlünün şartla salıverilme süresinin yanlış hesabı sonucu, cezanın noksan infazı ile şartla salıverilmenin icrası kanuna uygun görülmemiştir*" denmektedir.

III. İYİ HALLİ OLMAK

Koşullu salıverme için gerçekleşmesi gerekli en önemli koşul hükümlünün infaz kurumundaki süreyi iyi halli olarak geçirmesidir (CGTİK. m.107/1).

"*İyi hal*" müessesenin temel unsurudur. Bu bakımdan tespitinde titizlik gösterilmeli, henüz iyi halli olmayan kimselerin cezaevinden zamansız tahliyesine gidilmemelidir. Esasen hükümlünün cezaevinde iyi hal göstermiş olması da, gelecek için bir teminat değildir, ancak hiç olmazsa kuvvetli bir emaredir[150].

06.04.2006 tarihli ve 26131 Sayılı Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün yürürlüğe girmesi ile hükümlü hakkında iyi hal kararı verecek kurul ile bu kurulun oluşumu değişmiştir.

İyi hal, 01.08.1967 tarih ve 12662 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük'ün 178'inci maddesinde düzenlenmişti. Buna göre iyi hal, sicil ve müşahede fişine göre kurumun düzenine karşı tutumu, işlediği suçtan dolayı pişman olup olmadığı, kendisine verilen işlerde gayret ve istekle çalışıp çalışmadığı, kurum idaresine karşı samimi ve dürüst davranıp davranmadığı, arkadaşlarıyla iyi geçinip geçinmediği, iyileştirme ve eğitim çalışmalarına uyumu gibi hususlarla, varsa tutuklulukta geçen günleri ve kurum müdürünün görüşü de göz önünde bulundurularak disiplin kurulunca verilmekteydi.

---

[148] **KAFES**, a.g.e, s. 52
[149] Bkz. **KAFES**, a.g.e, s. 52
[150] **EREM-DANIŞMAN-ARTUK**, a.g.e, s. 857.

01.06.2005 tarihinden sonra koşullu salıverme kararının verilebilmesi için hükümlünün iyi halli olup olmadığı hususunda disiplin kurulu[151], idare ve gözlem kuruluna görüş bildirmelidir[152].

İdare ve gözlem kurulu[153] koşullu salıvermeye esas olacak iyi hal kararı almalıdır.

Cezaevi idaresi iyi hali belirlerken, olumsuz bir tutumun (örneğin, infaz kurumunda disiplinsizliğin görülmesi) bulunmamasını dikkate alır. Bunun için de mahkumun yakından gözlemlenmesi ve gösterdiği gelişmenin incelenmesi şarttır[154].

Yetkili mahkemenin araştıracağı husus ise, olumlu (mahkumun suç işlemeyeceği umudunun varlığı) bir durumdur[155]. İyi halin belirlenmesinde, infaz kurumuna gelmeden önceki eylemler değerlendirilmeyip, hükümlünün cezaevindeki kurallara uymadaki özeniyle ileride de bu şekilde hareket edeceğine dair güven vermesi, koşullu salıvermeye davranışlarıyla hak kazanması aranır[156].

---

[151] Disiplin kurulunun oluşumu, 06.04.2006 tarihli ve 26131 Sayılı Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük ile değişmiştir. Anılan Tüzük ile müdürü bulunan kurumlarda disiplin kurulu; kurum müdürünün başkanlığında idare memuru, psiko-sosyal yardım servisinde görevli her meslek grubundan kurum müdürü tarafından seçilen birer temsilci, öğretmen, atölye şefi ile infaz ve koruma başmemurundan oluşacaktır.

Bu personelin tamamının kurumda bulunmaması halinde, kurul, mevcut olanlarla oluşturalacaktır. Müdürü bulunmayan kurumlarda ise kurum amirinin başkanlığında ile infaz ve koruma başmemurundan oluşacaktır.

[152] **KAMER, Vehbi Kadri**, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı, 2. Baskı, Ankara 2007, s. 173.

[153] İdare ve gözlem kurulunun oluşumu, 06.04.2006 tarihli ve 26131 Sayılı Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük ile değişmiştir. Anılan Tüzük ile müdürü bulunan kurumlarda kurum müdürünün başkanlığında, gözlem ve sınıflandırmadan sorumlu ikinci müdür, idare memuru, cezaevi tabibi, psikiyatrist, psikolg, sosyal çalışmacı, öğretmen, infaz ve koruma başmemuru ile kurum müdürü tarafından teknik personel arasından seçilen bir görevliden oluşacaktır.

Bu personelin tamamının kurumda bulunmaması halinde, kurul, mevcut olanlarla oluşturulacaktır. Müdürü bulunmayan kurumlarda ise kurum amirinin başkanlığında hükümet tabibi, öğretmen, infaz ve koruma başmemuru, ile infaz ve koruma memurundan oluşacaktır.

[154] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 143

[155] **EREM-DANŞMAN-ARTUK**, a.g.e, s. 857.

156 **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 143

İyi hal koşulundan tamamen ne anlaşılması gerektiği İnfaz Kanununun 89'uncu maddesi ve Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün 133'üncü maddesinin birinci fıkrasında düzenlemiştir. Buna göre iyi halli olmak için;

a) İnfaz kurumunda düzen ve güvenlikle ilgili kurallara uymak,

b) Haklarını iyi niyetle kullanmak,

c) Yükümlülüklere uymak,

d) Uygulanan iyileştirme programlarına göre de topluma salınmaya hazır olduğu hususunun disiplin kurulunun görüşü alınarak idare kurulunca saptanmış olması gerekir.

İnfaz Kanununun 48'inci maddesinin 3'üncü fıkrası uyarınca disiplin cezaları tamamen infaz edilip, kaldırılmadıkça koşullu salıverme olmaz, ancak bu süre hak ederek salıverilme tarihini (mahkumiyet kararındaki ceza miktarını) geçemez. Belirtelim ki, disiplin cezaları, belli süre içersinde tekrar disiplin cezası almama ve iyi halli olma şartı ile disiplin cezasının türüne göre, kendiliğinden veya kanunda belirtilen kişi veya kurumların kararı ile ortadan kalkar (CGTİK. m.48/4-5). Karar alınması gereken hallerde iyi hal kararı alınmadan hükümlü hakkında koşullu salıverme kararı verilmesi kanuna aykırı olur[157]. Yargıtay verdiği bir kararda, hükümlüye savunma alınmaksızın disiplin cezası verilmesinin ve bu ceza kararı da tebliğ edilmeyerek itiraz hakkının tanınmamasının, kanuna aykırı bulunduğunu, bu yönden geçerli sayılmayacak söz konusu disiplin cezası bahane edilerek şartla salıvermeden yararlandırmamanın kanuna aykırı olduğunu belirtmiştir[158].

[157] **CENTEL-ZAFER-ÇAKMUT**, a.g.e, s. 683.
[158] Yarg. 8. CD. 09.09.1976, 6533/6091 (**ÇAĞLAYAN, M. Muhtar**, "Yargıtay İçtihatları Işığı Altında Şartla salıverme Üzerinde Bir İzah Denemesi I", Adalet Dergisi, S:24, 1979, s. 303.)

Cezaevi disiplin kurulunun iyi halin tespitine ilişkin kararlarına karşı hükümlünün 4675 Sayılı İnfaz Hakimliği Kanunu hükümleri uyarınca infaz hakimliğine şikayet imkanları bulunmaktadır. Nitekim sözü geçen kanunun 4'üncü maddesinin 2'inci bendinde infaz hakimlerinin görevleri arasında; "*hükümlülerin cezalarının infazı, müşahedeye tabi tutulmaları, açık cezaevlerine ayrılmaları, izin, sevk, nakil ve tahliyeleri; tutuklulukların sevk ve tahliyeleri gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikayetleri incelemek karara bağlamak*" da gösterilmiştir. Kanununun gerekçesinde; "*bu tasarının çeşitli maddelerinde geçen "işlem", hükümlü ve tutuklular hakkında yürürlükteki mevzuat hükümlerine göre hukuki sonuç doğurmaya yönelik her türlü karar, önlem ve irade açıklamalarını, "faaliyet" ise, hükümlü ve tutukluların konumlarında değişiklik yapan her türlü eylemler ile iyileştirme ve eğitim programlarına uygun olarak yapılan çalışmalarını ifade etmektedir*" denmektedir. Bu bakımdan infaz hakimliği cezaevi idaresinin hükümlüler hakkındaki tüm eylem, işlem ve uygulamalarına karşı müracaat edilebilecek adli bir organdır. Şu halde hükümlünün koşullu salıverilmesine ilişkin hukuki sonuç doğuran idari bir işlem olduğundan "*iyi halin tespitine yönelik disiplin kurulu kararları*" hakkında infaz hakimliğine şikayet yolu açıktır. Böylece hukuka aykırı kurul kararlarının yargısal denetimi de sağlanmış olur[159].

İyi hal kararı alınmadan hükümlü hakkında koşullu salıverme kararı alınması kanuna aykırıdır[160]. Bununla birlikte yetkili mahkeme koşullu salıvermeye hükmedip hükmetmeme hususunda serbestçe takdir hakkını kullanır. Verilen iyi hal kararı ile bağlı değildir. Yargıtay hükümlünün cezaevinde geçirmesi gereken sürenin son gününe kadar, iyi hallilik niteliğini kaybetmesinin imkan dahilinde olduğunu belirterek, 17.01.1973 gününde süresini tamamlayacak olan hükümlü hakkında 4 gün önce, 13.01.1973 günü şartla salıverilme kararı verilmesini bozma sebebi saymıştır[161]. Söz konusu karar, hükümlünün fazladan cezaevinde kalması sonucunu doğuracağından eleştirilmiştir. Buna göre, söz konusu içtihat kabul edildiğinde, son günü beklemek ve o gün iyi hal kararı vermek ve aynı gün içinde şartla salıverme

[159] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s.151
[160] **YILDIRIM**, a.g.e, s. S. 60
[161] Yarg. 6. CD. 26.03.1973., 5728/5252, (**ÇAĞLAYAN**, a.g.e, s. 303); "Hükümlünün meşruten tahliye edileceği güne kadar iyi hallilik vasfının aksini gerektirecek bir davranışta bulunması imkanının mevcut olduğu dikkate alınmadan süresinden önce meşruten tahliyesine karar verilmesi yasaya aykırıdır" Yarg. 1. CD. 22.05.1973, 1897/2074 (**MENGÜÇ**, a.g.e, s. 149).

kararı almak gerekecektir ki, bu idari bir takım güçlükler, postadaki gecikmeler vs. gibi nedenlerle mümkün değildir. Böylece mahkum kanunda belirtilen süreden daha fazla cezaevinde kalmış olacaktır. Bu bakımdan birkaç önceden söz konusu kararı almak ve prosedürü başlatmak, hükümlünün mağdur edilmemesi için önemlidir[162].

Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 16.05.1998 tarih ve 18859 sayılı yazısında da; "*Şartlı tahliyenin gecikmesi halinde, hükümlünün mağduriyetine mahal vermemek için, şartla salıverilme tarihine kadar iyi hallilik vasfının yitirilmesini gerektirecek herhangi bir davranışta bulunmamak kaydıyla, tahliyenin birkaç önce karara bağlanmasında usul ve yasaya uymayan bir yön yoktur*" denmektedir[163].

IV. KOŞULLU SALIVERMEDEN İSTİFADE EDEMEYECEK OLANLAR

Hukukumuzda bazı hükümlüler hakkında koşullu salıverilme mümkün değildir:

a) 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap, Dördüncü Kısım, "*Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar*" başlıklı Dördüncü Bölüm, "*Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar*" başlıklı Beşinci Bölüm, "*Milli Savunmaya Karşı Suçlar*" başlıklı Altıncı Bölüm altında yer alan suçlardan birinin bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi dolayısıyla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde, koşullu salıverilme hükümleri uygulanmaz (CGTİK. m. 107/16).

b) Terör suçlarından hükümlü veya tutuklu bulunanlardan tutuklu veya hükümlü iken firar veya cezaevi idaresine karşı ayaklanma suçundan mahkum edilmiş olanlar ile disiplin cezası olarak üç defa hücre hapsi cezası almış olanlar, bu disiplin cezaları kaldırılmış olsa bile koşullu salıvermeden istifade edemezler (TMK.m. 17/2).

---

[162] **YILDIRIM**, a.g.e, s. S. 62.
[163] Bkz. **HEKİMOĞLU**, a.g.e, s. 198-199.

c) İkinci defa tekerrür hükümlerinin uygulanması durumunda hükümlü koşullu salıverilemez (CGTİK. m. 108/3). Ayrıca TMK'nın 17'inci maddesinin 3'üncü fıkrasında da paralel bir düzenleme mevcuttur. Buna göre Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlardan mahkum olanlar, hükümlerinin kesinleşme tarihinden sonra bu Kanun kapsamına giren bir suçu işlemeleri halinde koşullu salıvermeden yararlanamazlar. Kanun ikinci suçun ne kadar süre içinde işlenmesi gerektiği konusunda bir sınırlama getirmediği gibi, önceki suçtan dolayı hükmedilmiş olan cezanın infaz edilmiş olması zorunluluğu da aramamıştır[164].

d) 14.07.2004 tarihli ve 5218 Sayılı Kanunun 1'inci maddesi ile değişik 03.08.2002 tarihli ve 4771 Sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunla; ölüm cezaları, müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen terör suçluları ile ölüm cezaları ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen veya ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkûm olan terör suçluları, koşullu salıverilme hükümlerinden yararlanamaz. Bunlar hakkında, ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası, hayatı boyunca devam eder (CGTİK. geçici m. 2, TMK. m. 17/4).

e) Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaları özel infaz usulüne göre çektirilen kimseler koşullu salıvermeden yararlanamazlar. Buna göre 6 ay veya daha az süreli hapis cezasının; 1) Her hafta cuma günleri saat 19.00'da girmek ve pazar günleri aynı saatte çıkmak suretiyle hafta sonları, 2) Her gün saat 19.00'da girmek ve ertesi gün saat 07.00'de çıkmak suretiyle geceleri ceza infaz kurumlarında çektirilmesine karar verebilir (CGTİK. m. 110/1-a,b).

Mahkûmiyete konu suç nedeniyle doğmuş zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesine dair hukukî sorumlulukları saklı kalmak üzere; 1) Kadın veya altmışbeş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları altı ay, 2) Yetmiş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları bir yıl, 3) Yetmişbeş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları üç yıl veya daha az süreli hapis cezasının konutunda çektirilmesine hükmü veren mahkemece veya hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa o yerde bulunan aynı derecedeki mahkemece

[164] **ÖZTÜRK-ERDEM**, a.g.e, s. 359

karar verilebilir (CGTİK. m. 110/2-a,b,c). İşte bu durumlarda cezanın özel infaz usulüne göre çektirilmesine karar verilenler hakkında koşullu salıverilme hükümleri uygulanmaz (CGTİK. m. 110/4).

f) 19.10.2005 tarih ve 5411 Sayılı Bankacılık Kanununun 168'inci maddesine göre, bu Kanunda tanımlanan özel nitelikli zimmet suçundan hükümlü bulunanların Fona veya Hazineye olan borçları ve tazminatları ödenmediği veya bu borç ya da tazminatlar mal varlıklarından tahsil olunamadığı sürece, bunlar hakkında koşullu salıverme hükümleri uygulanmaz.

g) Disiplin cezalarının tamamı infaz edilip kaldırılmadıkça koşullu salıverilme işlemi yapılmaz (CGTİK. m. 48/3-b).

h) İleride değinileceği üzere koşullu olarak salıverildikten sonra deneme süresi içersinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işleyen ya da öngörülen şartlara hakimin ısrarına rağmen riayet etmeyen hükümlü hakkında koşullu salıverme kararı geri alınır (CGTİK. m. 107/12). Bu taktirde sonraki kasıtlı suçun işlendiği tarihten itibaren kalan cezanın aynen infazına karar verilir (CGTİK. m. 107/13). İşte söz konusu kimse hakkında artık koşullu salıvermeye esas teşkil eden hükmün infazı ile ilgili olarak bir daha koşullu salıverme kararı verilemez (CGTİK. m. 107/13).

ı) 26.02.2008 tarihli 5739 Sayılı Kanunun 5'inci maddesi ile 5275 Sayılı CGTİK'in 106'ncı maddesinin 9'uncu maddesinde yapılan değişiklikle, "*adlî para cezasından çevrilen hapsin infazı ertelenemez ve bunun infazında koşullu salıverilme hükümleri uygulanmaz. Hapse çevrilmiş olmasına rağmen hak yoksunlukları bakımından esas alınacak olan adlî para cezasıdır*" hükmü getirilmiştir. Bu değişiklikle, doğrudan ya da kısa süreli hapis cezasından çevrili adli para cezası olup olmadığına bakılmaksızın bütün adli para cezalarından çevrilme hapis cezalarında koşullu salıverme hükmü uygulanmaz. Çocuklar hakkında hükmedilen adli para cezası ödenmediği takdirde, hapse çevrilemez. Bu durumda adlî para cezasının tahsili için ilâm, Cumhuriyet Başsavcılığınca mahallin en büyük mal memuruna verilir. Bu makamlarca 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil

Usulü Hakkında Kanuna göre kalan adlî para cezası tahsil edilir (CGTİK. m. 106/4,11). CGTİK'in 107'inci maddesinin 9'uncu maddesinde 5739 Sayılı Kanunla değişiklik yapılmadan önceki ilk halinde, sadece adli para cezasından çevrilme hapis cezasının infazında koşullu salıverme mümkün değildi. Hapis cezasından çevrili adli para cezası ödenmediğinde, aynen infazına karar verilen hapis cezaları bakımından koşullu salıverme mümkündü[165].

i) Hükmen tutuklular, hapis cezaları henüz kesinleşmediği için hükmen tutuklu sıfatını taşırlar. Hüküm kesinleşince hükümlü sıfatıyla koşullu salıverilmeye tabi tutulurlar[166].

j) İnfazı gereken hapis cezaları 1 günün altına düşen hükümlülerin (TCK. m. 61/9) bu cezaları infaz edilmez[167].

k) Hapis cezasının tamamını tutuklu olarak geçirenlerin infaz edilecek hapis cezası kalmadığından koşullu salıverilmeye tabi tutulmaları söz konusu edilemez. Çünkü TCK'nın 63'üncü maddesi gereğince, hüküm kesinleşmeden önce gerçekleşen ve şahsi hürriyeti sınırlama sonucu doğuran bütün haller nedeniyle geçirilmiş süreler, hükmolunan hapis cezasından indirilir.

[165] **ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA**, a.g.e, 3. Bası, s. 935.
[166] **GÜNAY, Erhan**, Açıklamalı-Uygulamalı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve İlgili Mevzuat, Ankara 2006, s. 210; **AYGEN, Dilaver**, Açıklamalı-İçtihatlı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun, Ankara 2002, s. 301.
[167] **GÜNAY, Erhan**, Açıklamalı-Uygulamalı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve İlgili Mevzuat, s. 210.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOŞULLU SALIVERME KARARI VE SONUÇLARI

I. GENEL OLARAK

Koşullu salıverme yukarıda açıklanan şartların gerçekleşmesiyle, cezaevi idaresi tarafından otomatik olarak yerine getirilemez. Belirli bir prosedürün işletilmesi ve mahkumun koşullu salıverilmesine yetkili organ tarafından karar verilmesi gerekir. Bu karar sonrasındadır ki, artık hükümlünün cezasının infazı kurum içersinde değil, yüklenen koşullar çerçevesinde toplum içersinde yerine getirilir. Eğer öngörülen deneme süresi olaysız geçirilirse ceza infaz edilmiş sayılır. Aksi takdirde koşullu salıverme kararı yine yetkili organ tarafından geri alınır. Geri almanın da doğurduğu belli sonuçlar bulunmaktadır[168].

II. KARARIN VERİLMESİ

Koşullu salıverme kararının verilmesi bakımından, hükümlünün talebinin aranıp aranmayacağı, yetkili makamın neresi olduğu ve ne şekilde hareket edeceği, tahliyenin reddine ya da kabulüne ilişkin hükme karşı kanun yolunun nasıl bir özellik arz ettiği hususları üzerinde durulması gerekmektedir.

1) Talep Şartı

Hükümlünün koşullu salıvermeden yararlanabilmesi için bir karar verilmesi gerekir. Ancak bunun için mahkumun talepte bulunması gerekmediği gibi, rızası da aranmamaktadır[169]. Bu husus CGTİK'in 107'nci maddesinde açıkça belirtilmemekle birlikte, 647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanununun 19'uncu maddesinin 12'nci fıkrasında "*talepleri olmasa da*" ibaresi ile belirtilmişti. Esasen cezanın infazı kamusal nitelikte bulunduğundan, koşullu salıvermenin koşullarına sahip olan bir hükümlünün böyle bir talepte bulunması mümkün olmakla birlikte, zorunlu değildir.

---

[168] **ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA**, a.g.e, 3. Bası, s. 936.
[169] **ÖZGENÇ**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 580.

Hükümlü hiçbir talepte bulunmasa bile, cezaevi idaresi re'sen gerekli işlemleri tamamlayarak, durumu mahkemeye bildirmelidir[170].

Mukayeseli Hukukta talep şartına yer veren kanunlara rastlanmaktadır. Örneği, Alman Hukukunda hükümlünün koşullu salıvermeyi onaylaması gerekmektedir[171].

2) Karar Verecek Merci

Mukayeseli hukukta şartla salıverme kararını verecek merci konusunda üç sistem bulunmaktadır. Bunlar idari, adli ve karma sistemlerdir.

İdari sistemde, karar adli organların da görüşü alındıktan sonra idari makam tarafından verilir. Bu sistemde kararı veren organlar, Adalet Bakanı, Cezaevleri Genel Müdürlüğü veya bu amaçla cezaevlerine bağlı olarak oluşturulmuş komisyonlardır[172]. Örneğin, Fransız Ceza Usul Kanununun 730'uncu maddesine göre, hürriyeti bağlayıcı cezanın miktarının beş seneden fazla olması halinde, infaz hakiminin görüşünü alan Adalet Bakanı meşruten tahliyeye karar verir. Aynı maddeye göre, cezanın beş seneden az olması halinde, karar verme yetkisi infaz hakimine aittir[173].

Adli sistemde, şartla salıvermeye karar verme yetkisi adli makamlara aittir. Genellikle kanunlar bu yetkiyi mahkumiyet hükmünü veren mahkemeye ya da cezanın infaz edildiği yerdeki mahkemeye vermişlerdir. Mukayeseli hukukta Polonya, Rusya, Brezilya ve Bulgar Ceza Kanunları yetkili hakim ve mahkemeden bahseder[174].

Karma sistemde, hakim kararı ve idari temsilcilerin katıldığı bir komisyon karar verir. Örneğin, federal yapının söz konusu olduğu İsviçre'de kimi kantonlarda

---

[170] **KUNTER, Nurullah-YENİSEY, Feridun**, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 11. Bası, İstanbul 2000, s. 1017; **KAFES**, a.g.e, s. 63.
[171] **CENTEL-ZAFER-ÇAKMUT**, a.g.e, s. 684.
[172] **DÖNMEZER-ERMAN**, a.g.e, III, n. 1726.
[173] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 161.
[174] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 163.

şartla salıvermeye Adalet Bakanı karar verir. Kimi kantonlarda ise, bu yetki kanton meclislerine verilmiştir. Bazılarında ise, Adalet Bakanlığı Müsteşarının başkanlığında, kanton mahkemesi reisi, cumhuriyet başsavcısı ve kanton meclisi tarafından seçilen dört veya beş üyeden oluşan komisyonlar şartla salıvermeye yetkilidir[175].

Hukukumuzda adli sistem benimsenmiştir. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 107'nci maddesinin 11'inci fıkrasında yetkili makam; "*hükmü veren mahkeme, hükümlü başka yerde bulunuyorsa, o yerde bulunan aynı derecedeki mahkeme*" şeklinde gösterilmiştir. Buna göre, kural mahkumiyet hükmünü veren mahkemenin şartla salıverme kararını da vermesidir. Eğer hükümlü cezasının infazı dolayısıyla başka bir yargı çevresinde bulunuyorsa, o takdirde hükmü veren mahkeme derecesindeki o yer mahkemesince de tahliye kararı verilebilir. Örneğin, askeri mahkeme tarafından mahkum edilen hükümlü hakkında şartla salıverme kararını, yine askeri mahkeme verecektir. Hükümlünün bulunduğu yerde askeri mahkeme yoksa, kararın ilgili suça bakmakla görevli mahkemece verilmesi gerekir. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 10.06.1970 tarih ve 31496 sayılı görüşü; Askeri Mahkemenin bulunmadığı hallerde, şartla salıvermeye o yer ağır ceza mahkemesinin karar vereceği yolundadır[176].

3) Tatbik Olunacak Usul

Koşullu salıvermeden yararlanacak hükümlü hakkında ceza infaz kurumu idaresi tarafından hazırlanan iyi hale ilişkin gerekçeli rapor, koşulu salıverme kararını verecek olan mahkemeye gönderilir. Bu işlemlerin müddetnamede yazılı koşullu salıverme tarihinden birkaç gün önce yapılması (hükümlünün aleyhine olarak ceza infaz kurumunda şartla tahliye süresinden daha fazla kalmasını engellemek düşüncesiyle) yerinde olacaktır. Mahkeme incelemesini dosya üzerinden yürütür (CGTİK. m. 107/11). Ancak gerekli gördüğü soruşturmaları yapabileceği konusunda

175 **CUHRUK, Mahmut**, "Şartla salıverme", Adalet Dergisi, S:5, Ankara 1979, s. 313 vd.
176 **KÜÇÜKBAYRAK, Ali Adnan**, Açıklamalı ve İçtihatlı Özel Ceza Yasaları Tamamlayıcı Ceza Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2000, s. 124

da şüphe yoktur[177]. Çünkü koşullu salıverme konusunda doğru bir karara varabilmek için, cezaevi idaresi tarafından verilecek gerekçeli mütalaa dışında, infaz faaliyetine katılmış ve suçluyu tanıyan hekim, sosyal hizmet görevlisi, eğitimci vs. gibi yetkililerden bilgi alınması hatta imkansızlık yoksa bizzat hükümlünün görülüp, dinlenmesi yerinde olabilir. Bu durum şartla salıverme kurumunun rutinleşmesini de önleyecektir[178]. Mahkeme yaptığı incelemede cezaevi idaresinin iyi hale ilişkin mütalaası ile bağlı olmayıp, koşullu salıvermeyi uygun görmeyebilir. Bu taktirde gerekçelerini kararında gösterir (CGTİK. m. 107/11). Buna karşılık cezaevi idaresinin kararı uygun görülürse dosya üzerinden koşullu salıverme kararı verilir (CGTİK. m. 107/11).

4) Yasayolu

Yetkili mahkemenin koşullu salıvermenin kabulüne veyahut reddine yönelik kararlarına karşı itiraz yoluna müracaat edilebilir (CGTİK. m. 107/11). Koşulu salıvermenin kabulüne ilişkin kararlar aleyhine ise, herhangi bir yasayolu kanunda gösterilmemiştir. Doktrinde[179] ve uygulamada[180] bu karar aleyhine itiraz kanun yolunun açık olduğu belirtilmektedir. Aksi fikri savunan *Kunter-Yenisey*'e göre, söz konusu karara karşı kanun yolu bulunmamaktadır. İnfaz Kanunu mahkemenin red kararlarına karşı itirazı düzenlemiştir. Ayrıca şartla salıvermeye ilişkin hüküm, hakimlik değil mahkeme kararıdır. Mahkeme kararlarına karşı da istisnalar dışında itiraz mümkün değildir[181]. Ayrıca doktrinde bu görüşü savunan yazarlara göre, şartla salıvermenin kabulüne ilişkin kararlara karşı itiraz yasayolu mevcut değildir. Bu konuda yasal bir boşluk söz konusudur[182].

---

[177] **KUNTER-YENİSEY**, a.g.e, s. 1017.
[178] **GÖLCÜKLÜ**, a.g.e, s. 155
[179] Bkz. **ÇAĞLAYAN**, a.g.e, s. 312; **YILDIRIM**, a.g.e, s. 63.
[180] "3713 Sayılı Kanunun geçici 1'inci maddesi hükmünden faydalandırılması ile ilgili talep üzerine, Bursa 2. Ağır Ceza Mahkemesince 26.04.1991 gün ve 1991/184 müt. Sayılı kararı ile hükümlünün şartla tahliyesine karar verildiği, 647 Sayılı Kanunun 19'uncu maddesinin 6'ncı bendine göre şartla tahliyenin reddine dair kararların acele itiraza tabi olduğu mefhumu muhalifinden şartla tahliyenin kabulüne dair kararın CMUK'un 297'nci maddesi uyarınca adi itiraza tabi olup süresinin geçmesinin söz konusu olamayacağı… bu itibarla itiraz konusunda karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile reddine karar verilmesi yasaya aykırıdır", Yarg. 1. CD. 27.04.1992, 956/957, YKD. C: 18, S: 6, Haziran 1992. s. 947 vd.
[181] **KUNTER-YENİSEY**, a.g.e, s. 101
[182] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s.167; **KAFES**, a.g.e, s. 66.

III. KOŞULLU SALIVERMEDEN SONRA UYGULANACAK REJİM

1) Genel Olarak

Koşullu salıvermeden sonra uygulanacak rejim bakımından iki husus belirleyici olmaktadır. Bunlardan ilki salıverilen hükümlünün dışarıda herhangi bir gözetim altında tutulup tutulmayacağı, diğeri ise, deneme süresinin neye göre saptanacağıdır. Aşağıda bu hususlar üzerinde durulacaktır.

2) Koşullu Salıverilen mahkumun Dışarıdaki Durumu

Koşullu salıvermeden itibaren hükümlü toplum içersinde serbest kalmakta ve öngörülen deneme süresi içersinde de cezanın infazına devam edildiği kabul edilmektedir. Söz konusu serbesti esnasında salıverilen hükümlünün tabi tutulacağı rejim bakımından iki sistem mevcuttur; klasik sistem ve gözetim sistemi.

Klasik sistemde, özel bir gözetim öngörülmez ve koşullu salıverilen hükümlü tamamen serbest bırakılır. Bu sistemde, hükümlünün infaz kurumunda gösterdiği iyi hali salıverme sonrasında da göstereceği varsayılarak, geri kalan ceza süresinde ondan sadece suçtan uzak durması beklenmektedir[183]. Önlemek için bir takım tedbirler alınır.

Gözetim sisteminde ise, hükümlü bazı yükümlülüklere tabi tutulmakta ve gözetim altında tutulmaktadır. 15.04.1987 tarih ve 3352 Sayılı Kanun ile 765 Sayılı TCK'nın 28'inci maddesinin 3 ve 4'üncü fıkraları yürürlükten kaldırılıncaya kadar bizde bu sistem uygulanmaktaydı. Çünkü Cezaların İnfazı Hakkında Kanununun 19'uncu maddesinin 8'inci fıkrasında, "*şartla salıverilmiş olan hükümlüler hakkında, şartla salıverme süresinin sonuna kadar TCK'nın 28'inci maddesinin 3 ve 4'üncü fıkraları hükümleri uygulanır*" şeklinde, TCK'nın 28'inci maddesinin 3 ve 4'üncü fıkralarına atıfta bulunmak suretiyle, koşullu salıverilen hükümlünün "*genel güvenlik gözetimi*" altında tutulacağı belirtilmekteydi[184].

[183] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s.168.
[184] **DEMİRBAŞ**, a.g.e, 4. Bası. S. 636.

Türk Ceza Kanununda yukarıda sözü geçen değişiklikten sonra, klasik sistem geçerli olmuştur. Buna göre, kişi herhangi bir gözetime tabi tutulmamakta, suç işlemeden deneme süresini geçirdiği takdirde cezası infaz edilmiş olmaktadır[185].

Karşılaştırmalı hukuk sistemlerindeki düzenleme genellikle Türk Hukuk sisteminden farklıdır. Çünkü hükümlünün denetim süresi içinde bir başka suç işlemekten çekinmesinin sağlanmasının yanı sıra, onun topluma uyumunun gerçekleştirilmesi de amaçlanmaktadır. Bu nedenle, diğer ülke uygulamalarında koşullu salıverilen hükümlüye bir çok yükümlülükler getirilebilmektedir. Örneğin, Avusturya hukukunda mahkeme koşullu salıverilen mahkum hakkında 1 ila 3 yıl (ceza süresinin 3 yılı geçtiği durumlarda ise 5 yıl) süren bir deneme süresi uygulanmaktadır. Deneme süresi içinde hükümlü, belli yerde, belli aile yanında oturma, belli yerlere gitmekten, içki içmekten kaçınma, meslek öğrenme, oturduğu yeri veya işyerini değiştirdiğinde bildirme gibi yükümlülüklere tabi tutulabilir[186].

5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, koşullu salıvermeden sonra klasik sistemi (denetim süresi içersinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlenmemesi koşulu dışında başka bir yükümlülüğe yer vermeyen) benimseyen 647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun düzenlemesini terk ederek, gözetimli ya da denetimli serbestlik dediğimiz sistemi tercih etmiştir. Denetimli serbestlik sistemini normal suçlular ve mükerrirler yönünden olmak üzere iki aşamada ele almak gerekmektedir. CGTİK'in 107'nci maddesinde normal suçlular açısından şu ilkelere yer verilmiştir:

a) Hâkim, koşullu salıverilen hükümlünün kişiliğini ve topluma uyumdaki başarısını göz önünde bulundurarak; denetim süresinin, denetimli serbestlik tedbiri uygulanmadan veya herhangi bir yükümlülük belirlemeden geçirilmesine karar verebileceği gibi, denetimli serbestlik tedbirinin uygulanmasına veya öngörülen tedbirlerin denetim süresi içersinde kaldırılmasına karar verebilir (CGTİK. m. 107/10

185 **YENİDÜNYA**, a.g.e, s.173.
186 **CENTEL-ZAFER-ÇAKMUT**, a.g.e, s. 686..

b) Denetim süresi içinde hakim takdir ederse uygulanacak tedbirler şunlardır:

1) Hükümlü, denetim süresinde, infaz kurumunda öğrendiği meslek veya sanatı icra etmek üzere, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında, ücret karşılığında çalıştırılabilir (CGTİK. m. 107/7).

2) Denetim süresinde hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişiyi görevlendirebilir. Bu kişi, kötü alışkanlıklar edinebileceği çevrelerden uzak kalması ve sorumluluk bilinciyle iyi bir hayat sürmesini temin hususunda hükümlüye öğütte bulunur; eğitim gördüğü kurum yetkilileri veya yanında çalıştığı kişilerle görüşerek, istişarelerde bulunur; hükümlünün davranışları, sosyal uyumu ve sorumluluk bilincindeki gelişme hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek hâkime verir (CGTİK. m. 107/9).

3) Onsekiz yaşından küçük olan hükümlüler, denetim süresinde eğitimlerine, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir kurumda devam ederler (CGTİK. m. 107/8).

Mükerrir suçluların koşullu salıverilmesi halinde de CGTİK'in 107'inci maddesine göre hareket edilmesi gerekmektedir. Ancak bu ihtimalde TCK'nın 58'inci ve CGTİK'in 107'inci maddelerinin amir hükümleri uyarınca "*mükerrir hakkında cezanın infazının tamamlanmasından sonra başlamak ve bir yıldan az olamamak üzere denetim süresi*" belirlenmelidir[187] (CGTİK. m. 108/4).

[187] "Sanık hakkında 5237 Sayılı Kanunun 58'inci maddesinin 7'nci fıkrası gereğince mükerrirlere özgü infaz rejiminin ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirlerinin uygulanmasına karar vermek ile yetinilmesi gerekir, ayrıca denetimli serbestlik tedbirinin süresinin de gösterilmesi yasaya aykırıdır" Yarg. 10. CD. 30.01.2007 tarih ve 2006/13413-2007/692; "Denetim süresini belirleme ve gerektiğinde uzatma görevi, hükmü veren değil, hükümlünün infaz aşamasındaki davranışlarını da değerlendirerek koşullu salıverme ile ilgili kararı verecek olan mahkemenindir" Yarg. 6. CD. 03.04.2007 tarih ve 2006/19268-2007/4077, (**MECİT, Kemal**, "Tekerrür, Mükerrirlere Özgü İnfaz Rejimi Uygulaması ve Sonuçları", Adalet Dergisi, S:30, (ocak-2008), s. 267).

Bu hüküm itiyadi suçlu[188], suçu meslek edinen kişi[189] ve örgüt mensubu suçlu[190] hakkında da uygulanır (TCK. m. 58/9). Tekerrür dolayısıyla belirlenen söz konusu denetim süresinde koşullu salıvermeye ilişkin 107'inci maddenin 7, 8 ve 9'uncu fıkraları uygulanır (CGTİK. m. 108/5). Dikkat edilirse mükerrirler hakkında koşullu salıverme kararı verildiğinde, koşullu salıvermenin denetim süresi içersinde 107'inci madde uyarınca uygulanacak denetimli serbestlik tedbirleri açısından Yasada özel bir düzenlemeye yer verilmemiştir. CGTİK'in 108'inci maddesindeki düzenleme infazın tamamlanmasından sonraki dönemi ifade etmektedir. Dolayısıyla infazın tamamlanmasından sonra, mükerrir hakkında uygulanan denetimli serbestlik tedbirlerine uyulmaması halinde 107'nci maddenin 12 ve 13'üncü fıkraları uygulanamaz[191]. Mükerrirler hakkında uygulanan denetim süresinin hakim tarafından uzatılması da mümkündür. Ancak bu ihtimalde denetim süresi en fazla 5 yıla kadar uzatılabilir (CGTİK m. 108/6).

Denetim süresini hükümlü iyi halli ve yükümlülüklere uygun olarak geçirdiği takdirde cezası infaz edilmiş sayılır (CGTİK. m. 107/14). Belirtelim ki, deneme süresi içinde ceza zamanaşımı durur, ayrıca cezanın infazından sonra işlemek üzere hükmolunan hak ve yetkinin yasaklanması tedbirinin süresi de işlemeye başlamaz (TCK. m. 53/5).

Koşullu salıverilen hükümlüye denetim süresi içersinde herhangi bir yükümlülük getirilmemişse, Yasanın öngördüğü tek yükümlülük; bu süre içersinde hükümlünün hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlememesi koşuludur (CGTİK. m. 107/12).

---

188 *İtiyadi suçlu* deyiminden, kasıtlı bir suçun temel şeklini ya da daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekillerini bir yıl içinde ve farklı zamanlarda ikiden fazla işleyen kişi demektir (TCK. m. 6/1-h).

189 *Suçu meslek edinen kişi* deyiminden, kısmen de olsa geçimini suçtan elde ettiği kazançla sağlamaya alışmış kişi demektir (TCK. m. 6/1-i)

190 *Örgüt mensubu suçlu* deyiminden, bir suç örgütünü kuran, yöneten, örgüte katılan veya örgüt adına diğerleriyle birlikte veya tek başına suç işleyen kişi anlaşılır (TCK. m. 6/1-j).

191 **ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA**, a.g.e, 3. Bası, s. 940.

3) Denetim Süresinin Tespiti

Koşullu salıverilen hükümlünün toplum içersinde belirli bir süre gözetlenmesi, kontrol edilmesi veya bir takım yükümlülüklere uyun davranması gerekmektir. 5275 Sayılı CGTİK'in 107'nci maddesinin 6'ncı fıkrası uyarınca bu süre, koşullu salıverilebilmek için infaz kurumunda geçirilmesi gereken sürenin yarısı kadardır. Ancak süreli hapislerde hak ederek tahliye tarihini geçemez. Örneğin, 15 yıl hapse mahkum edilmiş bir kimse, cezanın 10 yılını çektiği takdirde iyi halli ise koşullu salıverilecektir. Bu kimse açısından denetim süresi de 5 yıldır. Buna karşılık 20 yıl hapse mahkum edilmiş mükerrir suçlunun iyi halli ise koşullu salıverilme süresi 15 yıldır. Denetim süresi ise, bunun yarısı olan 7 yıl 6 aydır. Ancak bu son süre, hak ederek tahliye tarihini geçtiğinden, denetim süresi 5 yıldır. Söz konusu durum, içtima ettirilmiş cezalarda da sıklıkla karşımıza çıkabilir. Kanun koyucu getirdiği prensiple denetim süresi konusunda ortaya çıkabilecek bu tarz sorunları gidermeye çalışmıştır[192].

IV. KOŞULLU SALIVERMENİN SONUÇLARI

Koşullu salıverme kesin serbesti olmadığından cezanın infazına dışarıda devam edilmektedir. Bu anlamda devlet, hükümlüyü cezalandırmaktan vazgeçmemekte, sadece cezanın infazı artık kurumda değil, toplum içersinde gerçekleştirilmektedir[193]. Böylece koşullu salıverme esnasında cezaya bağlı bulunan yoksunluklar ve ehliyetsizlikler devam eder (TCK. m. 53/3).

Koşullu salıverilen hükümlünün cezası tamamen infaz edilmiş olmadığından, ilamat defterindeki kaydı kapatılmaz. Hükümlü, koşullu salıvermeden sonra başka yer yargı sınırları içinde ikamet edeceğini bildirmişse hak ederek tahliye tarihine kadar kasıtlı bir suç işleyip işlemediğinin takibi için o yer Cumhuriyet Başsavcılığına talimat yazılır. Hükümlünün koşullu olarak salıverildiği yer ceza hükmü veren yer sınırları dışında ise, hükümlüye ait ilam hükümlünün koşullu salıverildiği ve

---

[192] **ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA**, a.g.e, 3. Bası, s. 940.

[193] **İÇEL, Kayıhan – AKINCI, Füsun Sokulu – ÖZGENÇ, İzzet – SÖZÜER, Adem – MAHMUTOĞLU, Fatih. S. – ÜNVER; Yener**, İçel Suç Teorisi, 2. Kitap, İstanbul 2000, s. 427, 428.

tahliyeden sonraki ikametgahı bildirilerek, asıl infaz savcılığı olan hükmün verildiği yer savcılığına gönderilir. Bu durumda hükümlünün takibi o yer savcılığı tarafından yapılır. Uygulamada belirtilen takip işleminin titizlikle yapılmadığı ve çoğu kez koşullu salıverme kararının geri alınmasını gerektirecek bir suçun işlendiğinden haberdar olunamadığı belirtilmiştir[194]. Konu ile ilgili olarak Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 14.07.1999 tarih ve 16361 sayılı görüşünde[195]; "*2148 Sayılı Yasaya göre şartla tahliye edilmiş olan hükümlünün; şartla tahliye tarihi ile bihakkın tahliye tarihi arasında yeni bir suç işlemesi nedeni ile şartla tahliye kararının geri alınmasından dolayı geri kalan cezayı infaz ve takip etmek yetkisinin hangi Cumhuriyet Başsavcılığına ait olduğu hususunda görüş bildirilmesi talebini içeren yazı incelendi. Bilindiği üzere; şartla tahliye cezanın infazında muayyen bir devreyi teşkil eylemektedir. Hükümlü geri kalan süre içinde kasıtlı bir cürümden dolayı şahsi hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkum olmaz veya mecbur olduğu şartları yerine getirirse cezası infaz edilmiş sayılmakta aksi halde şartla tahliye kararı geri alınıp bakiye cezanın aynen çektirilmesi icap eylemektedir. Buna göre, şartla tahliye, cezanın tamamının infazı mahiyetinde sayılmamakta ve bihakkın tahliye tarihine kadar geçecek süre zarfında, hürriyeti bağlayıcı cezanın infazına devam edildiği farz olunmaktadır. Bu itibarla; infaza müteallik muamelelerde hükümlülerin şartla tahliyelerine müteakip, bihakkın tahliye tarihine kadar ilamların mahkemesine iade edilmeyerek infazı yapan Cumhuriyet Başsavcılığında elde tutulmasına, şartla tahliye kararı geri alındığında bu Başsavcılığın kalan cezayı infaz ve takip etmesinin uygun olacağı düşünülmektedir*" denmektedir

Deneme süresi içerisinde hükümlü suç işlememiş ve öngörülen şartlara uygun hareket etmiş olabileceği gibi, suç işlemiş ve kendisine yüklenen yükümlülüklere de aykırı davranmış bulunabilir. Aşağıda bu ihtimaller üzerinde durulacaktır.

1) Denetim Süresinin Olaysız Geçmesi

Denetim süresi içerisinde hükümlü öngörülen yükümlülüklere uygun davranır, hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemeden geçirirse ceza infaz

[194] **HEKİMOĞLU**, a.g.e, s. 199, 200.
[195] Bkz. **HEKİMOĞLU**, a.g.e, s. 200.

edilmiş sayılır. Nitekim CGTİK'in 107'nci maddesinin 14'üncü fıkrasında; "*denetim süresi yükümlülüklere uygun ve iyi halli olarak geçirildiği takdirde, ceza infaz edilmiş sayılır*" denilmektedir. Bunun sonucu olarak koşullu salıverme cezanın bir infaz şekli olduğundan mahkumiyet saklıdır. Bu bakımdan, infaz edilmiş bütün diğer mahkumiyetlere ait sonuçlar burada da geçerliliğini korur. Örneğin, Koşullu salıverme ile bitirilen mahkumiyet ertelemeye engel teşkil eder. Diğer şartların da bulunması halinde tekerrür hükümleri uygulanabilir[196].

2) Denetim Süresinde Koşullu Salıverme Kararının Geri Alınmasını Gerektirecek Bir Halin Varlığı

Mukayeseli hukukta, belirli hallerin gerçekleşmesi durumunda koşullu salıvermenin geri alınacağına ilişkin düzenlemelere ceza kanunlarında rastlanmaktadır. Örneğin. Alman Ceza Kanununda deneme süresi içersinde suç işleyen, öngörülen yükümlülükleri ihlal eden, gözetim yardımcısının denetiminden kaçarak suç işleyeceği kuşkusunu uyandıran hükümlü hakkında koşullu salıverme kararı geri alınır. Ancak kimi hallerde mahkeme ek bir takım yükümlülükler yükleyerek veya deneme süresini uzatarak koşullu salıvermenin geri alınmasından vazgeçebilir (m. 57/3). Yunan Ceza Kanununda şartla salıverilenin kötü bir hayat tarzı içinde olması veya yüklenen yükümlülüklere uymaması halinde şartla salıvermenin geri alınacağı hükme bağlanmıştır (m.107). Deneme süresi içerisinde kasti bir suçtan en az üç ay hapis cezasına mahkum olmak da, aynı sonucu doğurur (m. 108). Bulgar Ceza Kanunu, hükümlünün deneme süresi içerisinde hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren kasti bir suç işlemesi halinde şartla salıvermenin geri alınacağını belirtmiş, buna karşılık işlenen suç taksirli ise geri almayı ya da kalan cezanın kısmen veya tamamen infazını mahkemenin takdirine bırakmıştır. İsviçre Ceza kanununa göre, koşullu salıverilen deneme süresi içerisinde bir suç işler ve bu suçtan dolayı üç aydan fazla tecil imkanı olamayan bir mahkumiyete uğrarsa yetkili merci onun tekrar cezaevine gönderilmesine hükmeder. Eğer serbest bırakılan daha hafif bir cezaya çarptırılır veya cezası tecile elverişli ise, yetkili merci koşullu salıverme kararının geri alınmasından vazgeçebilir. Yetkili merciin ihtarına rağmen davranış kurallarını ihlal etmeye devam eden veya ısrarla patronajdan kaçınan ya da

[196] **BARDAK, Cengiz**, Cezaların İnfazı ve İnfaz Müesseseleri, Ankara 1996, s. 170.

diğer herhangi bir şekilde kendisine duyulan güveni sarsan hükümlünün koşullu salıverilmesi geri alınır. Daha hafif hallerde, yetkili merci geri alma kararını vermeyebilir. Şayet yukarıda belirtilen hallerde hükümlünün şartla salıverilme kararı geri alınmazsa kendisine ihtarda bulunulur, yeni davranış kuralları yüklenir ve önceden tespit edilen sürenin yarısı kadar deneme süresi uzatılır (m. 38/4)[197].

Hukukumuzda ise, koşullu salıverilen hükümlünün, denetim süresi içerisinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi veya kendisine yüklenen yükümlülüklere, hakimin uyarısına rağmen, uymamakta ısrar etmesi halinde koşullu salıverme kararı geri alınır (CGTİK. m. 107/12). Bu halin gerçekleşmesi için, bir suçun işlenmiş olması, işlenen bu suçun kasti bir suç olması ve aynı zamanda da yaptırımın hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektirmesi şarttır. Ayrıca, koşullu salıverme kararı ile birlikte hükümlüye rehber atanması halinde, denetim planına denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğünün uyarısına rağmen uymamakta ısrar etmesi halinde de koşullu salıverme kararı geri alınabilir[198].

Denetim sürtesi içerisinde hapis cezasını gerektiren kasti bir suç işlenmesi ihtimalinde, suçun koşullu salıvermeden sonra fakat denetim süresi sona ermeden önce işlenmesi yeterlidir[199]. Yoksa deneme süresi içerisinde bu ikinci suçtan dolayı ceza verilip kesinleşmesi aranmaz[200]. Çünkü suçun işlenmesiyle, hükümlü koşullu salıverme şartlarına uymak konusundaki tutumunu göstermiştir. Artık işlenen suç, denetim süresi içerisinde sabit olmadı diye, kötü davranışları kesinlik kazanan bir kimse hakkındaki şartla salıverme kararının geri alınmaması doğru değildir. Aksine bir uygulama yargılaması hızlı yapılanlarla, yavaş yapılanlar arasında fark doğuracağından, hukuk mantığına da terstir. Bununla beraber, hükümler

[197] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 182.
[198] **KAMER,** a.g.e, s. 180.
[199] **NOYAN, Erdal**, Ceza Davası, Ankara 2006, s. 845.
[200] "Koşullu salıverme ile cezanın çekilmiş sayıldığı tarihler arasında hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren kasıtlı bir suç işlenmesi halinde, salıverme kararının geri alınması gerekir. İkinci suçun, birinci suça ait ceza süresi dolmadan işlenmiş olması yeterlidir. Cezanın bu süre içinde kesinleşmiş olması gerekmez", Yarg. İBK. 08.06.1970, 9/4 (**BARDAK**, a.g.e, s. 64); "Mahkumun şartla tahliye tarihi ile bihakkın tahliye edilmesi gereken tarih arasında şahsi hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren kasti bir cürüm işlemesi yeterli olup, ayrıca ikinci cürümden ötürü bu müddet içerisinde mahkumiyet hükmü verilmesi veya kesinleşmesi gerekmez. Ancak şartlı tahliye kararının geri alınabilmesi için geri almayı gerektirir mahkumiyet kararının kesinleşmiş olması da zorunludur. Bu itibarla geri alma kararı ile ikinci ilamdan dolayı verilen mahkumiyet kararlarının aynı ilamda birleşmelerine hukuken imkan yoktur" Yarg. CGK. 06.10.1986, 208/422 (**HEKİMOĞLU**, a.g.e, s. 201 vd.)

kesinleşmeden infaz edilmeyeceğinden (CGTİK. m. 4), geri alma kararı hükmün kesinleşmesinden sonra verilmelidir[201].

Denetim süresi içerisinde işlenen suça karşılık öngörülen hapis cezasının, kısa süreli olması dolayısıyla adli para cezasına veya tedbire çevrilmesi durumunda, esas ceza çevrilen ceza olduğundan, koşullu salıverme kararı geri alınamaz. Zira CGTİK'in 107'nci maddenin 15'inci fıkrasında açıkça, "*kasıtlı suçtan dolayı hapis cezasına mahkum edilirse*" ibaresine yer verilmiştir. Dolaysıyla işlenen suçun hapis cezasını gerektirmesi yeterli değildir, hükümlünün hapis cezasına mahkumiyeti de aranmaktadır[202].

Buna karşılık denetim süresi içerisinde işlenen suçun af kapsamına girmesi, koşullu salıverme kararının geri alınmasını engellemez[203]. Zira bu halde, her ne kadar suç af ile ortadan kalkmışsa da, yasada öngörülen olumsuz şart gerçekleşmiş, hükümlü salıvermenin şartlarını ihlal etmiştir[204].

Öte yandan, koşullu salıverilen hükümlünün denetim sürecinde işlediği başka bir suç nedeniyle verilen cezanın ertelenip kesinleşmesi durumunda da koşullu salıverme kararı geri alınmalıdır. Çünkü erteleme halinde denetim süresi iyi halle geçirilmiş olsa dahi hüküm varlığını devam ettirecek, sadece ceza infaz edilmiş sayılacaktır. Koşullu salıverme halinde iyi halliliği ortadan kaldıran neden, cezanın çekilmiş olması değil, kesinleşmiş mahkumiyetle sonuçlanan kasıtlı bir suça ilişkin eylemin varlığıdır. Kaldı ki, böyle bir durumda büyük bir ihtimalle cezayı erteleme ihtimali de bulunmayacaktır[205].Yargıtay'ın cezanın ertelendiği hallerde koşullu salıverme kararının kaldırılıp kaldırılmayacağı hususundaki kararları yeknesaklık arz etmemektedir. Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 05.02.1996 tarih, 6/219 sayılı kararında şartla salıvermenin deneme süresi devam ederken hürriyeti bağlayıcı ceza gerektiren kasti bir cürüm işleyen sanığın bu cezasına ilişkin yanlışlıkla ve temyize konu

---

201 **ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA**, a.g.e, 3. Bası, s. 942.
202 **ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA**, a.g.e, 3. Bası, s. 942.
203 **CENTEL, Nur**, "Şartla Salıverme", Hukuk Araştırmaları, C:7, S:1-3, İstanbul 1994, s. 63
204 **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 185.
205 **CENTEL-ZAFER-ÇAKMUT**, a.g.e, s. 690.

edilmekle kesinleşen erteleme kararının söz konusu hukuka aykırılığa rağmen geçerliliğini koruduğu ve bu haliyle tecilin ortadan kaldırılmasını gerektiren nedenler bulunmadıkça şartla salıvermenin geri alınamayacağına hükmetmiştir[206].

Buna karşılık Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 18.11.1998 tarih ve 1-156/250 sayılı kararında, "*deneme süresi içinde işlenen suç nedeniyle hükmolunan cezanın ertelenmesi halinde, yasa koyucunun şartla salıverme kararının geri alınamayacağına dair istisnai bir düzenleme yaptığı söylenemez. Zira, bu durumda kasıtlı suçtan dolayı hükmolunan özgürlüğü bağlayıcı cezanın ertelenmesine yasal olanak bulunmamaktadır. Bu nedenle ikinci suçtan verilen mahkumiyet kararının yasaya aykırı olarak ertelenmesi halinde şartla salıverme kararının geri alınamayacağının ileri sürülmesi, yasa koyucunun amacına aykırıdır*" şeklindedir[207]. Ancak, Yargıtay 9. CD' nin 13.09.2000 tarih ve 2348/2078 sayılı kararında tekrar eski düşüncenin hakim olduğu görülmektedir: "*Cezası ertelenen suç nedeniyle, şartla salıvermenin TCK'nın 17'nci maddesi uyarınca geri alınması kararının uygulanıp uygulanmayacağının, erteleme süresi sonundaki duruma göre belirlenmesi gerekir. Bu nedenle şartla salıvermenin geri alınması kararının uygulanması gerektiğine ilişkin karara itirazın kabulü gerekir*"[208].

Hükümlünün denetim süresi içerisinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi halinde koşullu salıverme kararı kendiliğinden düşmeyip, bunun için yetkili mahkeme tarafından geri alma kararı verilmelidir (CGTİK. m. 107/15).

Koşullu salıverme kararı, hükümlünün kendisine yüklenen yükümlülüklere riayet etmemesi nedeniyle de geri alınabilir. Bu ihtimalde hükümlünün kendisine yüklenen mükellefiyetlere hakimin uyarısına rağmen uymamakta ısrar etmesi gerekmektedir. Bu itibarla, koşullu salıverme kararının geri alınabilmesi için, infaz

206 Bkz. YKD., C:22, S:5, Mayıs 1996, s. 797 vd.
207 Bkz. YKD., C:24, S:4, Nisan 1998, s. 580 vd.
208 Bkz. YKD., C:27, S:2, Şubat 2001, s. 295 vd.

hakiminin tedbirlere uyulması konusunda daha önce hükümlüye uyarıda bulunmuş olması şarttır[209].

A) Geri Almaya Karar Verecek Merci

Koşullu salıvermenin geri alınmasına yetkili makam CGTİK'in 107'nci maddesinin 15'inci fıkrasında gösterilmiştir. Buna göre; koşullu salıverme kararının geri alınmasına;

a) Hükümlü geri kalan süre içinde işlediği kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm edilirse, hükmü veren ilk derece mahkemesi veya bölge adliye mahkemesi tarafından,

b) Hükümlünün bağlı tutulduğu yükümlülükleri yerine getirmemesi hâlinde koşullu salıverilme kararına esas teşkil eden hükmü veren ilk derece mahkemesi veya bölge adliye mahkemesi veya koşullu salıverilme kararını vermiş olan bu mahkeme tarafından, dosya üzerinden karar verilir. Bu kararlara karşı itiraz kanun yolu açıktır.

647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanununun 19'uncu maddesinde herhangi bir açıklık bulunmamaktaydı. TCK'nın 17'nci maddesi de bu konuda hüküm sevk etmemiştir. Bu bakımdan şartla salıvermenin geri alınmasına deneme süresi içinde işlenen suça ilişkin yargılamayı yapan mahkemenin mi, yoksa şartla salıverme kararını veren mahkemenin mi yetkili olduğu tartışmalıydı. 5275 Sayılı CGTİK. ile söz konusu duraksama giderilmiştir.

Koşullu salıverilen hükümlünün denetim süresi içerisinde koşullu salıverme kararının geri alınmasını gerektiren bir suçtan mahkum olduğunu veya kendisine yüklenen yükümlülüklere riayet etmediğini öğrenen cumhuriyet savcısı hükümlünün infaz dosyasını geri alma sebeplerine ilişkin belgeleri ekleyerek koşullu salıverme

209 **ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA**, a.g.e, 3. Bası, s. 943.

kararının geri alınmasına dair talep yazısı ile birlikte yukarıda belirtilen mahkemeye gönderir[210].

B) Geri Almadan Sonra Çekilecek Ceza

Mukayeseli hukukta şartla salıverme kararı geri alındıktan sonra çekilecek ceza konusunda çeşitli sistemlere rastlanmaktadır. Örneğin, Yunan Ceza Kanununda, şartla salıverme kötü bir hayat sürme ya da yüklenen yükümlülüklere aykırılık dolayısıyla geri alınıyorsa salıverilmeden tekrar gözaltına alınana kadar geçen süre çekilecek cezada dikkate alınmaz. Buna karşılık, deneme süresi içerisinde kasti bir suç işlenmesi ve bu suçtan dolayı en az üç aylık bir hapis cezasına mahkum olma dolayısıyla şartla salıverme kararı geri alınıyorsa hükümlü serbest bırakılma anında çekmesi gereken geri kalan cezanın tamamına mahkum edilir (m. 107, 108). Bulgar Ceza Kanunu uyarınca deneme süresi içerisinde hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren kasti bir suç işleyen hükümlü cezanın kalan kısmını çeker. Taksirli suç işlemişse mahkeme geriye kalan cezanın tamamen veya kısmen çekilmesine ya da hiç çekilmemesine karar vermekte serbesttir (m. 70/7). Brezilya Ceza Kanununda şartla salıverme kararı geri alınırsa yeni bir şartla salıverme kararının verilemeyeceği, mahkumun serbest kaldığı sürenin de cezada hesaba katılmayacağı hükme bağlanmıştır. Buna karşılık, geri alınma cürüm veya kabahatten dolayı bir mahkumiyete dayanıyorsa ve bu cürüm veya kabahat şartla salıverme kararından önce işlenmişse, dışarıda geçen süre cezada hesaba katılır (m. 65)[211].

Hukukumuzda koşullu salıverme kararının geri alınmasının en önemli sonucu, hükümlünün yeniden cezaevine alınarak, geri kalan cezanın aynen çektirilmesidir. 07.12.1988 tarih ve 3506 Sayılı Kanun ile 765 Sayılı TCK'nın 17'nci maddesi değiştirilmeden önce, koşullu salıverme kararı geri alındığında, dışarıda geçen sürenin tamamıyla çektirileceği kabul edilmekteydi. 765 Sayılı TCK'nın 17'nci maddesinde söz konusu değişiklikten sonra, "*suçun işlendiği tarihten sonraki kısmın hükümlünün ceza süresine mahsup edilmeyerek aynen çektirilmesi*" kabul edilmişti.

---

[210] **HEKİMOĞLU**, a.g.e, s. 204.
[211] **YENİDÜNYA**, a.g.e, s. 189

5275 Sayılı CGTİK'in 107'nci maddesinin 13'üncü fıkrasında, koşullu salıvermenin geri alınmasının sonuçları düzenlenmiştir. Buna göre, koşullu salıverme kararı geri alınması halinde hükümlünün;

a) Sonraki suçu işlediği tarihten itibaren kalan cezasının aynen,

b) Yükümlülüklerine aykırı davranması hâlinde, bu yükümlülüklere uymama tarihi ile hak ederek salıverilme tarihi arasındaki süreyi geçmemek koşuluyla takdir edilecek bir sürenin, ceza infaz kurumunda çektirilmesine karar verilir.

Koşullu salıverilme kararının geri alınmasından sonra aynı hükmün infazı ile ilgili bir daha koşullu salıverilme kararı verilemez. Buna karşılık denetim süresi içerisinde işlenmiş olan suç bakımından koşullu salıverme mümkündür (CGTİK. m. 107/13).

Denetim süresi içinde hapis cezasını gerektiren bir suç işlediğinden koşullu salıverilme kararı kaldırılan hükümlünün, sonraki suçu işlediği tarihten itibaren kalan cezasını aynen çekmesinin ve bir daha koşullu salıverilmeden yararlanamamasının ölçüsüz bazı sonuçlara yol açacağı ortadadır. Çünkü toplanan şahsi hürriyeti bağlayıcı cezaların uygulanmasında bir üst sınır artık yoktur. Örneğin işlediği on ayrı suçtan toplam 80 yıl hapis cezasına mahkûm edilmiş bir kişi, seksen yılın üçte ikisi yirmi sekiz yılı aştığı için yirmi sekiz seneyi iyi hâlli olarak geçirdikten sonra koşullu salıverilebilir (CGTİK. m.107/3-e). Bu kişi, denetim süresi içinde kasten işlediği bir suçtan dolayı bir ay hapis cezasına mahkûm olsa, seksen yıldan kalan elli iki seneyi bir daha koşullu salıverilmemek üzere aynen çekmek zorunda kalacak ve büyük ihtimalle infaz kurumunda iken ölecektir. Şu halde, toplanan cezaların uygulanmasında bir üst sınır olmaması, süreli hapis cezalarını fiilen müebbet hapis cezasına çevirmeye elverişlidir[212].

Cezaların toplanması ile ilgili olmamakla birlikte benzer bir ölçüsüzlük

[212] **FEYZİOĞLU, Metin, GÜNGÖR, Devrim**. "Cezaların Toplanması ve Koşullu Salıverme İlişkisi", http/www.turkhukuksitesi.commakale_483.htm (Erişim Tarihi: 22.04.2008).

müebbet hapis cezası bakımından da ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, ağırlaştırılmış müebbet hapiste otuz yılını, müebbet hapiste yirmidört yılını ceza infaz kurumunda geçirerek koşullu salıverilen bir hükümlünün, denetim süresi içinde örneğin bir ay hapis cezasını gerektiren bir suçu kasten işlemesi halinde koşullu salıverilme kararı geri alınarak, geriye kalan cezasını aynen çekmesi gerekecektir. Bu durumda hükümlünün hayatı boyunca ceza infaz kurumundan çıkması mümkün olmayacaktır. 765 Sayılı TCK'de ise, hapis cezası gerektiren bir suç işlediği için koşullu salıverilme kararının geri alınması halinde, hükümlüye aynen çektirilecek sürenin, müebbet ağır hapis cezası bakımından, otuz altı yıl üzerinden hesaplanması hükme bağlanmıştı. Neticede yukarıda açıklanan ölçüsüz ve kabul edilmesi güç sonuçların ortaya çıkmasının önlenmesi için, kanun koyucu, cezaların toplanmasında ve müebbet hapiste bir üst sınır kabul etmelidir[213].

[213] **FEYZİOĞLU-GÜNGÖR**, a.g.m, s. 3

SONUÇ

Koşullu salıverme; hapiste cezasının belirli bir kısmını iyi hal ile geçiren hükümlünün şartlara uymadığı takdirde tekrar hapsedilmek koşuluna bağlı olarak serbest bırakılmasıdır. Kurum verilen bu tanım doğrultusunda af, adli af ve tecil gibi müesseselerden farklılık arz etmektedir.

Koşullu salıverme tarihi gelişimi içerisinde başlangıçta pratik düşüncelerle (cezaevlerinin kalabalığını azaltmak, devlete tasarruf sağlamak, iş gücü elde etmek) uygulanmıştır. Ancak 19'uncu yüzyıldan itibaren kurumun ceza infaz hukukundaki gelişmeler ışığında suçluların rehabilitasyonuna hizmet eden bir müessese olarak uygulandığı görülmektedir.

Koşullu salıverme daha çok cezanın özel önleme amacına hizmet etmekte, genel önleme ve cezanın failin kusuruyla orantılı olması prensibi ihmal edilmektedir. Tabi burada genel önleme ve kefaretin tamamen gözden uzak tutulduğunu söylemek mümkün değildir. Zira koşullu salıverilmek için hükümlünün cezasının belirli bir kısmını iyi halli olarak çekmesi şartı aranmaktadır. Bu da tamamen olmasa da hükümlünün cezasının şiddetini hissetmesine ve yaptırımın korkutucu özelliğine işaret eder. Kurum cezanın bireyselleştirilmesini sağlayarak, mahkumun serbest hayata geçişini kolaylaştırır. Onun ceza infaz kurumu içerisindeki davranışlarını pozitif olarak yönlendirir.

Koşullu salıvermede deneme süresi bir ceza süresidir. Salıvermeyle, hükümlünün cezası artık kurum içerisinde değil, öngörülen şartlarla kurum dışında infaz edilmekte, böylece birey ile devlet arasında ceza ilişkisi devam etmekte, ancak bunun şekli değişmektedir. CGTİK'in 107'nci maddesinin düzenlemeleri de düşüncelerimizi de doğrulamaktadır. Bu bakımdan cezanın infazı, kamu düzeni ile ilgili bulunduğundan, salıverme konusunda hükümlüye bir hak tanındığından bahsedilemez. Hükümlünün koşullu salıverme hakkına sahip olması ile koşullu salıvermeyi hak etmesi farklı durumlardır. Suçlunun bu kurumdan istifade edebilmek

için iyi halli davranarak bunu hak etmeye çalışması yararlıdır. Ayrıca cezanın infazına ilişkin bu yasal düzenlemeyi bir atıfet, lütuf olarak da görmek olanaksızdır. Devlet bakımından da, cezanın infazı ve bunun şekli bir görevdir. Şartları oluştuğu takdirde hükümlü hakkında şartla tahliye kararı verilmesi zorunludur.

Mahkumun ıslahında arz ettiği önem ve devlet ile toplum açısından gösterdiği fayda, kurumun lehinde ileri sürülen fikirlerdir. Koşullu salıverme müessesesine yöneltilen eleştiriler ise, daha çok kötü uygulamalara yöneliktir. Burada eleştirilerin temelini, salıverilenlerin belirlenmesi yetkisine sahip uzman personelin yetersizliği, cezanın belirli bir kısmının çekilmesinden sonra iyi halin yüzeysel değerlendirilmesi sonucu koşullu salıvermenin rutin olarak uygulanması ve dışarıda salıverilen mahkumlar üzerinde yeterli bir gözetime yer verilmemesidir. 5275 Sayılı CGTİK'in 107'nci maddesine göre hakim koşullu olarak salıverilen mahkum hakkında denetimli serbestlik tedbirinin uygulanmasına karar verebilir. Bu şekilde, yapılan kanuni düzenleme ile uygulamada görülen aksaklıkların önüne geçilebilecektir.

Koşullu salıverme belirli koşullara bağlı olarak uygulanır. Burada önemli olan hususlardan birisi mahkumun cezasının belirli bir kısmının infaz edilmesi ve bu süre içerisinde onun iyi hal göstermesidir. İnfaz edilmesi gereken ceza süresi bakımından 5275 Sayılı Kanunun 120'nci maddesi ile yürürlükten kaldırılan 647 Sayılı Kanuna göre, mukayeseli hukuktaki genel eğilimin aksine, neredeyse uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezaları kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaya çevirir nitelikteydi. Buna göre hükümlüler, cezalarının yarı oranında bir indirimden faydalandıktan başka, ayda altı günlük bir indirimden daha istifade etmektedirler. Bu durum ülkemizde hürriyeti bağlayıcı cezaların infazında etkinliği ortadan kaldırmaktaydı. 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5275 Sayılı CGTİK. ile hükümlüler cezalarının üçte biri oranında bir indirimden istifade edebilmektedir. Bu düzenleme ile hürriyeti bağlayıcı cezaların etkinliği arttırılmıştır.

Hukukumuzda koşullu salıverme, asgari süre koşuluna yer verilmeden kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalarda da uygulanmaktadır. Bir kere şartla salıverme, otomatik salıverme olmadığına göre, kurum içerisinde izlenen ve ıslah olduğuna kanaat getirilen suçlunun, belirli koşullarla serbest bırakılmasıdır. Dolayısıyla, beş

gün-on gün içerisinde mahkum hakkında kanaat getirilmesi ve ıslahın gerçekleştiğinin kabul edilmesi imkansızdır. Koşullu salıverme bir lütuf olmadığına göre, belirli sınırın altındaki cezalarda ve her halükarda asgari bir süre ceza infaz kurumunda kalınmadan salıvermeyi kabul etmemek gerekir. Mukayeseli hukuktaki eğilim de bu yöndedir.

Koşullu salıvermede deneme süresinin iyi hal ile geçirilmesi cezanın infaz edilmesini sonuçlar. Deneme süresi içerisinde suç işleyen ya da yüklene yükümlülüklere riayet etmeyen hükümlü hakkındaki koşullu salıverme kararı ise geri alınır. Kural olarak geri almaya koşullu salıverme kararını veren mahkeme yetkilidir. Koşullu salıverme kararının geri alınabilmesi için hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren kasti bir suçun deneme süresi içerisinde işlenmesi yeterlidir. Yoksa böyle bir suçtan deneme süresi içerisinde kesinleşmiş mahkumiyete uğramak aranmaz.

Koşullu salıvermenin geri alınmasına ilişkin kararlara karşı 647 sayılı Kanunun aksine 5275 Sayılı Kanunun 107'nci maddesinin 15'nci fıkrası ile itiraz kanun yolunun gösterilmesi yerinde bir düzenlemedir.

Sonuç olarak, koşullu salıverme kurumu titiz ve dikkatli uygulandığında infaz hukukunun temel amaçlarına ne kadar çok hizmet ederse, gelişi güzel ve rutin bir şekilde uygulandığında da, aynı miktarda zararlı sonuçlar doğurur. Bu bakımdan çağdaş infaz hukukunun gereklerine uygun hareket edilerek, kurumun uygulanmasına çalışılmalıdır.

YARARLANILAN YAYINLAR

AKBULUT, İlhan, "Şartla Tahliye", İÜHFM, C.:LV, S.: 1-2, İstanbul 1996.

ARTUK, Mehmet Emin-GÖKCEN, Ahmet-YENİDÜNYA, A.Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler II, Ankara 2003.

ARTUK, Mehmet Emin-GÖKCEN, Ahmet-YENİDÜNYA, A.Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3.Bası, Ankara 2007.

ATALAY, Osman, "Mükerrir Hükümlülerin İnfazında Müddetname Hesaplamaları", Terazi Hukuk Dergisi, S:13, (Eylül-2007).

AYGEN, Dilaver, Açıklamalı-İçtihatlı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun, Ankara 2002.

AVCI, Mustafa, Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara seçenekler (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi) İstanbul 1994.

BAKICI, Sedat, 5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri, Ankara 2007.

BARDAK, Cengiz, Cezaların İnfazı ve İnfaz Müesseseleri, Ankara 1996.

BAŞMAN, Murat, Şartla Salıverme, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1987.

CENTEL, Nur, "Şartla Salıverme", Hukuk Araştırmaları, C:7, S:1-3, İstanbul 1994.

CENTEL, Nur-ZAFER, Hamide-ÇAKMUT, Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 4. Bası, İstanbul 2006.

CUHRUK, Mahmut, "Şartla salıverme", Adalet Dergisi, S:5, Ankara 1979.

ÇAĞLAYAN, M. Muhtar, "Yargıtay İçtihatları Işığı Altında Şartla salıverme Üzerinde Bir İzah Denemesi I", Adalet Dergisi, S:24, 1979.

ÇOLAK Haluk, ALTUN Uğurtan, "Denetimli Serbestlik Kavramının Yaptırım Teorisi ve Penolojik Bakımdan Tahlili ile Pozitif Hukukumuzdaki Düzenlemeler", Adalet Dergisi, S:25 (Mayıs 2006).

ÇOLAK, Haluk - ALTUN, Uğurtan, "Yeni Türk Ceza Kanununda Cezaların Ertelenmesi", Adalet Dergisi, S:26 (Eylül 2006).

ÇOLAK, Haluk – ALTUN, Uğurtan, "Ceza Muhakemesinde Haksızlık Oluşturan Fiil Karşılığında Uygulanan Özel Bir Yaptırım Türü olarak Disiplin ve Tazyik Hapsinin Hüküm ve Sonuçları", Adalet Dergisi, S:27 (Ocak 2007).

DEMİRBAŞ, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2002.

DEMİRBAŞ, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. Bası, Ankara 2005.

DEMİRBAŞ, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 4. Bası, Ankara 2006.

DÖNMEZER, Sulhi-ERMAN, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, C:III, 12. Baskı, İstanbul 1997

EREM, Faruk-DANIŞMAN, Ahmet-ARTUK, Mehmet Emin, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Bası, Ankara 1997.

FEYZİOĞLU, Metin, GÜNGÖR, Devrim. "Cezaların Toplanması ve Koşullu Salıverme İlişkisi", http://www.turkhukuksitesi.commakale_483.htm (Erişim Tarihi: 22.04.2008).

GEDİK, Doğan, "Karşılaştırmalı Hukukta ve 1999 Tarihli Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısında Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kurumu", Adalet Dergisi, S:10 (Ocak 2002).

GÖKCEN, Ahmet, Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri, İstanbul 1989.

GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, Türk Ceza Sistemi (Hürriyeti Bağlayıcı Cezalar), Ankara 1966.

GÜLŞEN, Recep, Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların İnfazında Çağdaş Sistem (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1993.

GÜNAY, Erhan, Uygulamada Tutukluluğun Ceza Mahkumiyetinden Mahsubu Şartla Tahliye ile Müddetname Tanzimi, Ankara 2001.

GÜNAY, Erhan, Açıklamalı-Uygulamalı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve İlgili Mevzuat, Ankara 2006.

HEKİMOĞLU, M. Fahrettin, Ceza İnfaz Hukuku ve Cezaevi İdaresi, Ankara 2001.

İÇEL, Kayıhan-DONAY, Süheyl, Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku Genel Kısım, I. Kitap, 3. Bası, İstanbul 1999.

İÇEL, Kayıhan – AKINCI, Füsun Sokulu – ÖZGENÇ, İzzet – SÖZÜER, Adem–MAHMUTOĞLU, Fatih S. – ÜNVER; Yener, İçel Suç Teorisi, 2. Kitap, İstanbul 2000.

JESCHECK, Hans Heinrich, "Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların Alman ve Türk Ceza Hukukundaki Yeri" (Çev. Ayhan önder), İÜHFM, 1983, C:48-49.

KAFES, Veli, TCK Öntasarıları ve İçtihatları Işığında Hukukumuzda Şartla Salıverme ve Uygulamadaki Sorunlar, Ankara 1998.

KAMER, Vehbi Kadri, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı, 2. Baskı, Ankara 2007.

KAVASOĞLU, Ali, "Şartla Salıverme ve Aksayan Yanları", Adalet Dergisi, Y:72, S:6, Ankara, 1986.

KESKİN, **İbrahim**, "Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun Getirdiği Yenilikler", Adalet Dergisi, S:24 (Ocak-2006).

KEYMAN, Selahattin, Türk Hukukunda Af (Genel af-Özel Af), Ankara Üniversitesi Basımevi 1965 (Doktora Tezi).

KUNTER, Nurullah-YENİSEY, Feridun, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 11. Bası, İstanbul 2000.

KÜÇÜKBAYRAK, Ali Adnan, Açıklamalı ve İçtihatlı Özel Ceza Yasaları Tamamlayıcı Ceza Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2000.

MECİT, Kemal, "Tekerrür, Mükerrirlere Özgü İnfaz Rejimi Uygulaması ve Sonuçları", Adalet Dergisi, S:30, (ocak-2008).

MENGÜÇ, A. Rıza, Ceza İnfaz Hukuku ve İnfaz Müesseseleri, İkinci Baskı, İstanbul 1975.

Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi, C:8, İstanbul 1985.

Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi, C:10, İstanbul 1985.

NOYAN, Erdal, Ceza Davası, Ankara 2006.

NUHOĞLU, Ayşe, Ceza Hukukunda Emniyet Tedbirleri, Ankara 1997.

OTACI, Cengiz, "Türk Ceza Hukukunda suçların Ve Cezaların İçtiması", Adalet Dergisi, , S:11 (Nisan-2002).

ÖNDER,Ali Rıza, "Salıverme" Ankara Barosu Dergisi, S:2, Ankara 1980.

ÖNDER, Ayhan, Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul 1982.

ÖNDER, Ayhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, C.II-III, İstanbul 1992.

ÖZGENÇ, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2006.

ÖZGENÇ, İzzet, Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi Genel Hükümler, 3. Baskı, Ankara 2006.

ÖZTÜRK, Bahri-ERDEM, Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 9.Baskı, Ankara 2006.

SAĞIROĞLU, Mustafa, "Koşullu Salıverme, Mükerrirlik, Özel İnfaz Usulleri ve Denetimli Serbestlik Sistemi İle İlişkileri", Adalet Dergisi, S:24 (Ocak-2006).

SOYASLAN, Doğan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1998.

SOYASLAN, Doğan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Ankara 2005.

ŞENER, Esat, Hukuk sözlüğü, Ankara 2001.

TANER, M. Tahir, Ceza Hukuku Umumi Kısım, 3.Basım, İstanbul 1953.

TEPEBAŞILI, İskender, Cezaların İnfazında Hakimin Rolü, Adana 1971.

TOROSLU, Nevzat, Ceza Hukuku Genel Kısım, Ankara 2006.

YAŞAR, Osman, Uygulamada Türk Ceza Yasası Genel Hükümler, Ankara 2000.

YENİDÜNYA, Ahmet Caner, Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Şartla Salıverme, İstanbul 2002.

YILDIRIM, Tuğrullah, Şartla Salıverilme (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1990.

YÜCEL, Mustafa, "Salıverme ve Şartla Salıverme" Adalet Dergisi, S:1, 1970.

ÖZGEÇMİŞ

Yazar, 1983 yılında Ordu'da doğmuş olup aslen Orduludur. İlk ve orta öğrenimini Ordu'da tamamlayan yazar, 2000 yılında Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde lisans eğitimine başlayıp, 2004 yılında mezun olmuştur. Lisans eğitimini tamamladıktan sonra, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2005 yılı güz dönemi başladığı kamu hukuku yüksek lisans programını 2008 yılı bahar döneminde tamamlamış olup "Türk Ceza Hukukunda Koşullu Salıverme" adlı tezi yazmıştır. 2004 yılı Ekim ayında Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan adlî yargı hâkimlik ve savcılık sınavını kazanıp, mülakât aşamasını da geçtikten sonra Adalet Bakanlığı'na bağlı olarak, 2005'te Ankara adli yargı hâkim adayı olarak göreve başlayan yazar, hâlen Hatay ili Hassa İlçesinde Cumhuriyet savcısı olarak görev yapmaktadır.